

**T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ADİYAMAN İLİNDE TARIM SEKTÖRÜNÜN TRC1 BÖLGE
EKONOMİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ**

Ercan EKİCİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Tayfun SERVİ**

ADİYAMAN-2022

**T.C.
ADİYAMAN UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT OF ECONOMICS
MASTER’S THESIS**

**THE IMPORTANCE OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN TERMS
OF THE TRC1 REGIONAL ECONOMY IN ADİYAMAN**

Ercan EKİCİ

**Supervisor
Prof. Dr. Tayfun SERVİ**

ADİYAMAN-2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Adıyaman İlinde Tarım Sektörünün TRC1 Bölge Ekonomisi Açısından Önemi” adlı çalışmanın tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

30/12/2021
Ercan EKİCİ

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Adıyaman İlinde Tarım Sektörünün TRC1 Bölge Ekonomisi Açısından
Önemi
Ercan EKİCİ
Adıyaman Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İktisat Ana Bilim Dalı
İktisat Programı
Aralık, 2021

Tarım, insanların sağlıklı beslenmeleri için gerekli olan besin ihtiyaçlarının karşılanması bakımından önemli bir faaliyet alanıdır. Artan nüfus ile birlikte besin maddelerine olan ihtiyaç da artmaktadır. Bu durum sınırlı olan tarım arazilerinin daha verimli bir şekilde kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir. Birim alanda alınan verimin en yüksek düzeyde olmasını gerektirmektedir.

Tarım, insanların besin ihtiyaçlarını karşılamının yanında aynı zamanda bir ekonomi getirisi de olan bir alandır. Tarımın bir bölge ekonomisine olan katkısı, göz ardı edilmeyecek kadar önemli bir miktarda olmaktadır. Adıyaman ilinde yapılan tarım faaliyetleri de insanların besin ihtiyaçlarını karşılamasının yanında kendi ekonomisi ile birlikte içinde bulunduğu TRC1 bölge ekonomisine de katkı sağlamaktadır.

Bu tezin amacı, TRC1 bölgesinde yer alan Adıyaman ilinde yetiştirilen bitkisel tarım ürünlerinin son on yıldaki durumlarını analiz ederek bölge ekonomisindeki önemini ortaya koymaktır. Adıyaman ili bitkisel tarım ekonomisinde öne çıkan ürünlerin TRC1 bölge ekonomisine olan katkısını ortaya çıkarmaktır. Tarım ile uğraşan, her eğitim düzeyinde olan tüm bireylerin, Adıyaman ilinin son on yıl içerisinde bitkisel tarımda öne çıkan ürünler ile ilgili, kolay anlaşılan tablo ve şekiller ile durum tespiti yapıp kolay anlayabileceği veriler sunmaktadır. Adıyaman ilinde bitkisel tarım alanında ürün ekimi için seçenek arayan bireylerin tercihlerini yapmasında yardımcı olacağı bir kaynak sunmaktadır.

Adıyaman ilinde son on yıllık zaman diliminde en çok ekimi yapılan tarım ürünlerinin tahıl tarımında; buğday (durum buğdayı hariç), işlenmemiş tütün, arpa

(diğer), sebze tarımında; karpuz, kuru sarımsak, sofralık domates, meyve tarımında; şam fıstığı (antep fıstığı), çekirdekli sofralık üzüm ve badem olduğu görülmüştür. Adıyaman ilinde en çok ekimi yapılan tarım ürünlerinden kuru sarımsak, şam fıstığı (antep fıstığı) ve çekirdekli sofralık üzüm dışındaki ürünlerde TRC1 bölge ekonomisine en çok katkı Adıyaman ili tarafından gerçekleştiği görülmüştür. Kuru sarımsak, şam fıstığı (antep fıstığı) ve çekirdekli sofralık üzüm ürünlerinde ise TRC1 bölge ekonomisine en çok katkı sağlayan il Gaziantep ili olduğu görülmüştür.

Adıyaman ili, TRC1 bölge tarım ekonomisine en çok katkırı tahıl tarımında gerçekleştirmektedir. Son on yıllık zaman diliminde TRC1 bölgesinde gerçekleştirilen tahıl tarım getirisinin yarısından fazlası olan %54'lük kısmı Adıyaman ilinden sağlanmıştır. Adıyaman ili bölgenin sebze tarımının %25'ini, meyve tarımının ise %23'lük kısmını karşılamaktadır. Adıyaman ilinin TRC1 bölgesinin bitkisel tarım getirisindeki payı ise yaklaşık olarak %34 civarında olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: TRC1 Bölgesi, Tarımsal Ekonomi, Verimlilik

ABSTRACT
Master's Thesis
The Importance Of The Agricultural Sector In Terms Of The TRC1
Regional Economy In Adiyaman
Ercan EKİCİ
Adiyaman University
Graduate Education Institute
Department of Economics
Economics Administration Program
December, 2021

Agriculture is an important field of activity in terms of meeting the nutritional needs of people for a healthy diet. With the increasing population, the need for nutrients also increases. This situation makes it necessary to use the limited agricultural lands more efficiently. It requires the highest level of efficiency per unit area.

Agriculture is an area that not only meets the nutritional needs of people, but also provides an economic return. The contribution of agriculture to the economy of a region is so significant that it cannot be ignored. Agricultural activities in Adiyaman not only meet the nutritional needs of people, but also contribute to the economy of the TRC1 region, which it is in, along with its own economy.

The aim of this thesis is to reveal the importance of herbal agricultural products grown in Adiyaman province, which is located in TRC1 region, in the economy of the region by analyzing the situation in the last ten years. This study consists of three parts. In the first part, information about agriculture, agricultural economy, Adiyaman and TRC1 region was presented under the title of conceptual framework. In the second part, under the title of agriculture, the situation analysis of the most cultivated crops in Adiyaman province in the last ten years and yielding the highest yield per unit area has been analyzed. In the third chapter, under the title of agricultural economy, the contribution of the most cultivated agricultural products in Adiyaman to the TRC1 regional economy and their situation in other provinces in the region were examined.

In the grain agriculture of the most cultivated agricultural products in the last ten years in Adiyaman; in wheat (except durum wheat), unprocessed tobacco, barley

(other), vegetable farming; in watermelon, dried garlic, table tomatoes, fruit farming; pine nuts (pistachios), seeded table grapes and almonds. It was observed that Adiyaman province made the most contribution to the TRC1 regional economy in products other than dried garlic, pistachio (pistachio) and seeded table grapes, which are the most cultivated agricultural products in Adiyaman. It has been observed that Gaziantep is the province that contributes the most to the TRC1 regional economy in dried garlic, pistachio (pistachio) and seeded table grape products.

Adiyaman province makes the biggest contribution to the agricultural economy of the TRC1 region in grain agriculture. In the last ten years, 54%, which is more than half of the grain agriculture yield realized in the TRC1 region, was provided from Adiyaman province. Adiyaman province meets 25% of the region's vegetable agriculture and 23% of fruit agriculture. The share of the TRC1 region of Adiyaman in the crop yield is approximately 34%.

Keywords: TRC1 Region, Agricultural Economy, Productivity

ÖN SÖZ

Tarım, insanların sağlıklı beslenmeleri için gerekli besin maddelerinin yetiştirilmesi açısından önemli bir faaliyettir. Aynı zamanda ekonomi getirisi de olan bir alandır. Bu çalışmada, TRC1 bölgesinde yer alan Adıyaman ilinde yetiştirilen bitkisel tarım ürünlerinin 2011-2020 yılları arasındaki durumları analiz edilerek bölge ekonomisindeki yeri ve önemi ortaya konmuştur.

Tez çalışmamın hazırlanması sürecinde benden yardımını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Tayfun SERVİ hocama teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam boyunca bana yardımcı olan ve yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Yusuf Ekrem AKBAŞ 'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmayı, her konuda bana destek olup her zaman yanımda yer alan sevgili anne ve babama ithaf ediyorum. Çalışmalarımnda beni destekleyen ve motive eden, yanımda olan abim, ablalarım ve tüm arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmamın, araştırmalarında kullanacak olan herkese faydalı olmasını temenni ederim.

Adıyaman, Aralık, 2021

Ercan EKİCİ

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI

Tarım, insanlığın varlığından günümüze kadar her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. İnsanların beslenmesi ve sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için bazı besin maddelerini alması gerekmektedir. Bu besin maddeleri de tarım faaliyetleri ile üretilmektedir. Tarım, insan yaşamında önemli bir alan olduğu için alternatifi olamamaktadır. Her geçen gün artan nüfus ile birlikte besin maddelerine olan ihtiyaç da artmaktadır. Fakat besin maddelerinin elde edildiği tarım alanlarının sınırlı ve kaynakların kıt olması, gelecekte besin üretiminin daha da problem olacağını göstermektedir. Yapılan literatür taramasında bu problemin daha çok çalışma konusu yapıldığı görülmektedir. Tarım alanların daha verimli kullanılması, ekonomiye katkıları ve tarımın sürdürülebilirliği konuları daha çok araştırma konuları olmaya başlamıştır. Bu çalışma da Adıyaman ilindeki bitkisel tarımın son on yıldaki durumunu ve TRC1 bölge ekonomisindeki yerini ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca tarım alanında yapılacak çalışmalara güncel ve kolay anlaşılır veri sağlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Adıyaman ili bitkisel tarım ürünlerinin son on yıldaki durumlarını analiz ederek TRC1 bölge ekonomisindeki yerini ve bölge ekonomisine katkısını ortaya koymaktır. Tarım ile uğraşan, her eğitim düzeyinde olan tüm bireylerin, Adıyaman ilinin son on yıl içerisinde bitkisel tarımda öne çıkan ürünler ile ilgili, kolay anlaşılabilir tablo ve şekiller ile durum tespiti yapıp kolay anlaşılabilir veriler sunmaktadır. Adıyaman ilinde bitkisel tarım alanında ürün ekimi için seçenek arayan bireylerin tercihlerini yapmasında yardımcı olacağı bir kaynak sunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ.....	viii
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI	ix
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TARIM	3
1.1.1. Tarımın Tanımı	3
1.1.2. Tarımın Önemi	3
1.1.3. Tarımın Türkiye ve Dünya'daki Önemi	4
1.1.4. Tarımın Geleceği	5
1.2. TARIM EKONOMİSİ	5
1.2.1. Tarım Ekonomisinin Tanımı.....	5
1.2.2. Tarım Ekonomisinin Kapsamı.....	5
1.2.3. Tarım Ekonomisinin Tarihçesi	6
1.2.4. Tarım Ekonomisinin Amacı	6
1.3. ADIYAMAN İLİ.....	7
1.3.1. Adıyaman İlinin Tarihçesi.....	7
1.3.2. Adıyaman İlinin Coğrafyası.....	9
1.3.3. Adıyaman İlinin İklim Özellikleri	10
1.3.4. Adıyaman İlinin Bitki Örtüsü	11
1.3.5. Adıyaman İlinin Toprak Yapısı.....	11
1.3.6. Adıyaman İlinin Arazi Kullanımı.....	12
1.3.7. Adıyaman İlinin Ekonomi Yapısı	12
1.4. TRC1 BÖLGESİ.....	14
1.4.1. TRC1 Bölgesinin Tarihçesi.....	14

1.4.2.	TRC1 Bölgesinin Coğrafyası.....	14
1.4.3.	TRC1 Bölgesinin İklim Özellikleri	15
1.4.4.	TRC1 Bölgesinin Bitki Örtüsü	16
1.4.5.	TRC1 Bölgesinin Toprak Yapısı.....	16
1.4.6.	TRC1 Bölgesinin Arazi Kullanımı.....	17
1.4.7.	TRC1 Bölgesinin Ekonomi Yapısı	18

İKİNCİ BÖLÜM

TARIM

2.1.	ADİYAMAN İLİNDE TARIM	20
2.1.1.	Adıyaman İlinde Tahıl Tarımı	21
2.1.2.	Adıyaman İlinde Sebze Tarımı.....	23
2.1.3.	Adıyaman İlinde Meyve Tarımı	25
2.2.	TRC1 BÖLGESİNDE TARIM	28
2.2.1.	TRC1 Bölgesinde Tahıl Tarımı	31
2.2.2.	TRC1 Bölgesinde Sebze Tarımı.....	34
2.2.3.	TRC1 Bölgesinde Meyve Tarımı	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARIM EKONOMİSİ

3.1.	ADİYAMAN İLİNDE TARIM EKONOMİSİ	42
3.1.1.	Adıyaman İlinde Tahıl Tarım Ekonomisi	62
3.1.2.	Adıyaman İlinde Sebze Tarım Ekonomisi.....	70
3.1.3.	Adıyaman İlinde Meyve Tarım Ekonomisi	79
3.2.	TRC1 BÖLGESİNDE TARIM EKONOMİSİ	87
3.2.1.	TRC1 Bölgesinde Tahıl Tarım Ekonomisi	96
3.2.2.	TRC1 Bölgesinde Sebze Tarım Ekonomisi.....	108
3.2.3.	TRC1 Bölgesinde Meyve Tarım Ekonomisi	119
SONUÇ.....		131
KAYNAKÇA		138
ÖZGEÇMİŞ.....		141

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devleti
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
E.T.	: Erişim Tarihi
GSYH	: Gayrı Safi Yurt İçi Hasıla
Güneydoğu A.B.	: Güneydoğu Anadolu Bölgesi
ISIC Rev.4	: Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması, Revize 4
Kg	: Kilogram
Km²	: Kilometre kare
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
m	: Metre
S.	: Sayfa
TL	: Türk Lirası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
USD	: Amerikan Doları

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1 : Adıyaman İlinin 2020 Tarım Arazisinin Dağılımı	12
Tablo 2 : Adıyaman İli 2017-2019 Yılları GSYH Değerleri	13
Tablo 3 : Adıyaman İlinin Son 3 Yıllık İhracat ve İthalat Değerleri	13
Tablo 4 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Tarım Arazisi Dağılımı (Dekar)	17
Tablo 5 : TRC1 Bölgesi 2019 GSYH Değerleri	18
Tablo 6 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yıllarında Tahıl Hasılatı Yapılan Arazi Miktarı (Hektar).....	22
Tablo 7 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Tahıl Hasılat Miktarı (Ton).....	22
Tablo 8 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Sebze Ekimi Yapılan Arazi Miktarı (Dekar)	23
Tablo 9 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Sebze Üretim Miktarı (Ton).....	24
Tablo 10 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Meyve Ekimi Yapılan Arazi Miktarı (Dekar)	25
Tablo 11 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Meyve Üretim Miktarı (Ton).....	26
Tablo 12 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Meyve Veren Ağaç Sayısı (Adet)	27
Tablo 13 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Meyve Vermeyen Ağaç Sayısı (Adet)	27
Tablo 14 : 2010-2019 Yılları Toplam İşlenen Tarım Arazisi Miktarı (Hektar).....	28
Tablo 15 : Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Hasat Edilen Alanı (Hektar) : Tahıllar	31
Tablo 16 : Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Miktarı (Ton) : Tahıllar	32
Tablo 17 : Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Verimlilikleri (Ton/Hektar) : Tahıllar	32
Tablo 18 : Son 10 Yılın Sebze Ekimi Yapılan Alan Miktarı (Dekar).....	34
Tablo 19 : Son 10 Yıllık Sebze Üretim Miktarları (Ton).....	36
Tablo 20 : Son 10 Yıllık Sebze Verimlilik (Ton/Dekar).....	36
Tablo 21 : Son 10 Yıllık Toplu Meyvelik Alanlar (Dekar).....	38
Tablo 22 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Bitkisel Tarım Toplam Getirisi (Usd)	42
Tablo 23 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nin 2010-2019 Yılları GSYH (2009 Bazlı) Değerleri (Bin TL)	45
Tablo 24 : TRC1 Bölgesi Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayısı	58
Tablo 25 : Türkiye Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayısı	58
Tablo 26 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Tahıl Ürünü (Usd).....	62
Tablo 27 : Adıyaman İlinde Buğday (Durum Buğdayı Hariç) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	63
Tablo 28 : Adıyaman İlinde Arpa (Diğer) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu.....	64
Tablo 29 : Adıyaman İlinde İşlenmemiş Tütün Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	65
Tablo 30 : Adıyaman İlinde Patates Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	67
Tablo 31 : Adıyaman İlinde Yonca (Yeşil ot) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu.....	68
Tablo 32 : Adıyaman İli Tahıl Tarımında Öne Çıkan Ürünlerin Verimliliği (Usd/Dekar)	69

Tablo 33 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Sebze Ürünü (Usd).....	70
Tablo 34 : Adıyaman İlinde Karpuz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	71
Tablo 35 : Adıyaman İlinde Kuru Sarımsak Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	74
Tablo 36 : Adıyaman İlinde Sofralık Domates Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	76
Tablo 37 : Adıyaman İlinde Maydanoz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	77
Tablo 38 : Adıyaman İli Sebze Tarımında Öne Çıkan Ürünlerin Verimliliği (Usd/Dekar).....	78
Tablo 39 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Meyve Ürünü (Usd)	79
Tablo 40 : Adıyaman İlinde Çekirdekli Sofralık Üzüm Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	81
Tablo 41 : Adıyaman İlinde Ceviz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	83
Tablo 42 : Adıyaman İlinde Badem Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	84
Tablo 43 : Adıyaman İlinde Şam fıstığı (Antep fıstığı) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	85
Tablo 44 : Adıyaman İlinde Dut Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	86
Tablo 45 : Adıyaman İli Meyve Tarımında Öne Çıkan Ürünlerin Verimliliği (Usd/Dekar).....	86
Tablo 46 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Bitkisel Tarım Toplam Getirisi (Usd).....	87
Tablo 47 : Gaziantep İli Son 10 Yıllık Bitkisel Tarım Toplam Getirisi (Usd)	88
Tablo 48 : Kilis İli Son 10 Yıllık Bitkisel Tarım Toplam Getirisi (Usd).....	88
Tablo 49 : TRC1 Bölgesi 2013-2020 Yılları İhracat Değerleri (Bin Dolar).....	94
Tablo 50 : TRC1 Bölgesi 2013-2020 Yılları İthalat Değerleri (Bin Dolar).....	94
Tablo 51 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Tahıl Ürünü (Usd).....	97
Tablo 52 : Adıyaman İlinde Tahıl Tarımının Son 10 Yıllık Durumu	98
Tablo 53 : Gaziantep İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Tahıl Ürünü (Usd).....	99
Tablo 54 : Gaziantep İlinde Tahıl Tarımının Son 10 Yıllık Durumu	99
Tablo 55 : Kilis İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Tahıl Ürünü (Usd)	100
Tablo 56 : Kilis İlinde Tahıl Tarımının Son 10 Yıllık Durumu	101
Tablo 57 : TRC1 Bölgesi Tahıl Ürünlerinin Toplam Getirisi(Usd).....	102
Tablo 58 : Adıyaman İlinde Buğday (Durum Buğdayı Hariç) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	102
Tablo 59 : Gaziantep İlinde Buğday (Durum Buğdayı Hariç) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	103
Tablo 60 : Kilis İlinde Buğday (Durum Buğdayı Hariç) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	103
Tablo 61 : Adıyaman İlinde İşlenmemiş Tütün Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	105
Tablo 62 : Gaziantep İlinde İşlenmemiş Tütün Ürününün Son 10 Yıllık Durumu.....	105
Tablo 63 : Adıyaman İlinde Arpa (Diğer) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu.....	106
Tablo 64 : Gaziantep İlinde Arpa (Diğer) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	107
Tablo 65 : Kilis İlinde Arpa (Diğer) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	107
Tablo 66 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Sebze Ürünü (Usd).....	108
Tablo 67 : Adıyaman İlinde Sebze Tarımının Son 10 Yıllık Durumu	109

Tablo 68 : Gaziantep İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Sebze Ürünü (Usd).....	110
Tablo 69 : Gaziantep İlnde Sebze Tarımının Son 10 Yıllık Durumu	110
Tablo 70 : Kilis İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Sebze Ürünü (Usd)	111
Tablo 71 : Kilis İlnde Sebze Tarımının Son 10 Yıllık Durumu.....	112
Tablo 72 : TRC1 Bölgesi Sebze Ürünlerinin Toplam Getirisi(Usd).....	113
Tablo 73 : Adıyaman İlnde Karpuz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	113
Tablo 74 : Gaziantep İlnde Karpuz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu.....	114
Tablo 75 : Kilis İlnde Karpuz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	114
Tablo 76 : Adıyaman İlnde Kuru Sarımsak Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	115
Tablo 77 : Gaziantep İlnde Kuru Sarımsak Ürününün Son 10 Yıllık Durumu.....	115
Tablo 78 : Kilis İlnde Kuru Sarımsak Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	116
Tablo 79 : Adıyaman İlnde Sofralık Domates Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	117
Tablo 80 : Gaziantep İlnde Sofralık Domates Ürününün Son 10 Yıllık Durumu.....	117
Tablo 81 : Kilis İlnde Sofralık Domates Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	118
Tablo 82 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Meyve Ürünü (Usd)	119
Tablo 83 : Adıyaman İlnde Meyve Tarımının Son 10 Yıllık Durumu	120
Tablo 84 : Gaziantep İlnde Meyve Tarımının Son 10 Yıllık Durumu.....	121
Tablo 85 : Gaziantep İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Meyve Ürünü (Usd)	122
Tablo 86 : Kilis İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Meyve Ürünü (Usd)	122
Tablo 87 : Kilis İlnde Meyve Tarımının Son 10 Yıllık Durum	123
Tablo 88 : TRC1 Bölgesi Meyve Ürünlerinin Toplam Getirisi(Usd)	124
Tablo 89 : Adıyaman İlnde Şam Fıstığı (Antep Fıstığı) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	124
Tablo 90 : Gaziantep İlnde Şam Fıstığı (Antep Fıstığı) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	125
Tablo 91 : Kilis İlnde Şam Fıstığı (Antep Fıstığı) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu.....	125
Tablo 92 : Adıyaman İlnde Çekirdekli Sofralık Üzüm Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	126
Tablo 93 : Gaziantep İlnde Çekirdekli Sofralık Üzüm Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	127
Tablo 94 : Kilis İlnde Çekirdekli Sofralık Üzüm Ürününün Son 10 Yıllık Durumu.....	127
Tablo 95 : Adıyaman İlnde Badem Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	128
Tablo 96 : Gaziantep İlnde Badem Ürününün Son 10 Yıllık Durumu	129
Tablo 97 : Kilis İlnde Badem Ürününün Son 10 Yıllık Durumu.....	129

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 : Adıyaman İli Haritası	10
Şekil 2 : TRC1 Bölgesi Haritası	15
Şekil 3 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Organik Bitkisel Üretim Miktarı (Ton).....	29
Şekil 4 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı İşlenen Tarım Alanı/Ekilen (Hektar)	30
Şekil 5 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı İşlenen Tarım Alanı/Nadas (Hektar).....	30
Şekil 6 : 2014 Yılı TRC1 Tahıl Üretimi Dağılım Yüzdesi.....	33
Şekil 7 : 2015 Yılı TRC1 Tahıl Üretimi Dağılım Yüzdesi.....	33
Şekil 8 : 2019 Yılı TRC1 Tahıl Üretimi Dağılım Yüzdesi.....	34
Şekil 9 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Sebze Ekim Alanı Dağılım Yüzdesi	35
Şekil 10 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Sebze Üretim Miktarı (Ton).....	37
Şekil 11 : 2020 Yılı Toplu Meyvelik Alan (Dekar).....	38
Şekil 12 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Toplu Meyve Alanları Dağılım Yüzdesi.....	39
Şekil 13 : 2020 Yılı Meyve Üretim Miktarları (Ton).....	40
Şekil 14 : TRC1 Bölgesi 2018-2019-2020 Yılları Meyve Üretim Miktarları (Ton)	40
Şekil 15 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Meyve Üretim Miktarı Dağılım Yüzdesi.....	41
Şekil 16 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Bitkisel Üretim Değeri (Bin TL)	43
Şekil 17 : TRC1 Bölgesi'nin Son 10 Yıllık Bitkisel Üretim Değeri (Bin TL)	44
Şekil 18 : Adıyaman İli Kişi Başı GSYH (ABD Doları ve TL)	46
Şekil 19 : TRC1 Bölgesi'nin Kişi Başı GSYH (ABD Doları ve TL).....	47
Şekil 20 : Adıyaman İli 2010 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı ..	48
Şekil 21 : Adıyaman İli 2019 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı ..	48
Şekil 22 : Gaziantep İli 2010 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı ..	49
Şekil 23 : Gaziantep İli 2019 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı ..	50
Şekil 24 : Kilis İli 2010 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı.....	51
Şekil 25 : Kilis İli 2019 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı.....	51
Şekil 26 : TRC1 Bölgesi 2010 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı ..	52
Şekil 27 : TRC1 Bölgesi 2019 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı ..	53
Şekil 28 : Türkiye 2010 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı	53
Şekil 29 : Türkiye 2019 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı	54
Şekil 30 : Adıyaman İlinin 2013-2020 Yıllarına Ait İthalat ve İhracat Değerleri (Bin Dolar)	55
Şekil 31 : Adıyaman İlinin 2013-2020 Yıllarına Ait İhracat-İthalat Farkı Değerleri.....	56
Şekil 32 : Adıyaman Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık İhracat Değerleri (1000 ABD Doları)	57
Şekil 33 : Adıyaman Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık İthalat Değerleri (1000 ABD Doları)	58
Şekil 34 : TRC1 Bölgesi 2011 Yılı Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayılarının Dağılım Yüzdesi	59
Şekil 35 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayılarının Dağılım Yüzdesi	60
Şekil 36 : Türkiye 2011 Yılı Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayılarının Dağılım Yüzdesi.....	61
Şekil 37 : Türkiye 2020 Yılı Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayılarının Dağılım Yüzdesi.....	61
Şekil 38 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Tütün(İşlenmemiş) Verimliliği (USD/Dekar) ...	65

Şekil 39 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Patates (Tatlı Patates Hariç) Verimliliği (USD/Dekar)	66
Şekil 40 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Yonca(Yeşil ot) Verimliliği (USD/Dekar)	68
Şekil 41 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Karpuz Verimliliği (USD/Dekar)	72
Şekil 42 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Kuru Sarımsak Verimliliği (USD/Dekar).....	73
Şekil 43 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Sofralık Domates Verimliliği (USD/Dekar).....	75
Şekil 44 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Maydanoz Verimliliği (USD/Dekar)	76
Şekil 45 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Meyve Getirisi Ortalama Verimi (USD/Dekar)	80
Şekil 46 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Ceviz Getirisi (USD/Dekar)	82
Şekil 47 : TRC1 Bölgesi 2011-2020 Yılları Bitkisel Üretim Değeri (Bin TL)	89
Şekil 48 : TRC1 Bölgesi 2010-2019 Yılları GSYH Değerleri (Bin TL).....	90
Şekil 49 : TRC1 Bölgesi 2010 Yılı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı	91
Şekil 50 : TRC1 Bölgesi 2019 Yılı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı	92
Şekil 51 : TRC1 Bölgesi 2010-2019 Yılları Kişi Başı GSYH Değerleri (Dolar).....	93
Şekil 52 : TRC1 Bölgesi İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Cari Fiyatlarla GSYH (2009 Bazlı) : Tarım Değerleri (1000 TL)	95

GİRİŞ

Tarım, insanların beslenmesi açısından kritik öneme sahiptir. İnsanların beslenmesi ve yaşamını devam ettirebilmesi için bazı gıdaları alması gerekmektedir. Tarım, insanların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli olan tüm bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretim aşamasında gösterilen çabaların tümüdür.

Tarım, insanların beslenmesinin yanı sıra aynı zamanda ekonomik değeri de olan bir sektördür. Ülke ekonomisinin gelişmesi ve kalkınmasında tarım önemli bir yere sahiptir. Tarım sektörü, Türkiye gibi tarıma elverişli topraklara sahip ülkelerin ekonomisine katkıları göz ardı edilmeyecek kadar önemli bir konuma sahiptir (Başaran, Tengiz, & Oraman, 2019, s. 294-295).

Tarım, insanların beslenmeleri için gerekli olan ürünlerin yetiştirilmesi açısından önemli bir faaliyet alanıdır. Her geçen gün artan insan nüfusu ile birlikte insanların ihtiyaç duydukları besin miktarları da artış göstermektedir. Bu durum da tarımsal ekonomi kavramını daha önemli hale getirmektedir.

Tarımsal ekonomi, var olan mevcut tarım girdileri ile en fazla verimle ürün elde edilmesi için gerekli şartlar üzerinde çalışmaların yapıldığı bir iktisadi alandır. Tarımsal ekonomide amaç, birim alanda en yüksek verimi ve getiriyi elde etmektir. Bir bölgede üretimi yapılacak bitkisel tarım için iklimsel ve toprak özelliklerinin uygun olması gerekir. Artan insan nüfusu ile birlikte ihtiyaç duyulan besin miktarındaki artış bir bölgede iklim ve toprak özelliklerine en uygun ürünün tespit edilip o üründe birim alandan maksimum verimlilik elde edilmesini zorunlu hale getirmiştir. Tarımın yapıldığı tüm bölgelerde bu yönde araştırma yapılarak, her bölgenin hangi ürün veya ürünlerde maksimum verimlilik ile üretimi gerçekleştirildiği tespit edilerek bunların üretim ile uğraşan insanlarla paylaşılması gerekir. Bilinçli bir şekilde üretim yapan insanlar, ürün verimliliği ve getirisi bakımından da avantajlı bir hale gelirler.

Bu tezin amacı, TRC1 bölgesinde yer alan Adıyaman ilinde yetiştirilen bitkisel tarım ürünlerinin son on yıldaki durumlarını analiz ederek bölge ekonomisindeki önemini ortaya koymaktır. Bu amaçla Adıyaman ili bitkisel tarım ekonomisinde öne çıkan ürünlerin TRC1 bölge ekonomisine olan katkısı incelenmiştir.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal çerçeve başlığı altında tarım, tarım ekonomisi, Adıyaman ve TRC1 bölgesi hakkında genel

bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde Adıyaman ilinin son on yıllık zaman diliminde en çok ekimi yapılan ve birim alanda en çok getiri sağlayan bitkisel tarım ürünlerinin durum analizi yapılmıştır. Üçüncü bölümde tarım ekonomisi başlığı altında Adıyaman ilinde en çok ekimi yapılan bitkisel tarım ürünlerinin TRC1 bölge ekonomisine katkıları ve bölgede yer alan diğer illerdeki durumları incelenmiştir.

Adıyaman ilinde son on yıllık zaman diliminde en çok ekimi yapılan tarım ürünleri; tahıl tarımında buğday (durum buğdayı hariç), işlenmemiş tütün, arpa (diğer), sebze tarımında karpuz, kuru sarımsak, sofralık domates, meyve tarımında şam fıstığı, (antep fıstığı), çekirdekli sofralık üzüm ve badem olduğu görülmüştür. Adıyaman ilinde en çok ekimi yapılan tarım ürünlerinden kuru sarımsak, şam fıstığı (antep fıstığı) ve çekirdekli sofralık üzüm dışındaki ürünlerde TRC1 bölge ekonomisine en çok katkı Adıyaman ili tarafından gerçekleştiği görülmüştür. Kuru sarımsak, şam fıstığı (antep fıstığı) ve çekirdekli sofralık üzüm ürünlerinde ise TRC1 bölge ekonomisine en çok katkı sağlayan il Gaziantep ili olduğu görülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İnsanlar sağlıklı bir hayat yaşayabilmesi için besin değerlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu besin değerleri ise tarım ile üretilmektedir. Tarım, insanlara besin değerleri sağlamasının yanında ekonomik değeri de olan bir faaliyet alanıdır.

1.1. TARIM

Tarım geçmişten günümüze her zaman önemli bir faaliyet alanı olmuştur. Nüfus artışı ile birlikte insanların besin maddelerine olan ihtiyaçlarının artması tarımı daha da önemli bir hale getirmiştir.

1.1.1. Tarımın Tanımı

Tarım, insanların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli olan tüm bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretim aşamasında gösterilen çabaların tümüdür (Doğan, Arslan, & Berkman, 2015, s. 30). Tarım, insanların beslenmesi açısından kritik öneme sahiptir. İnsanların beslenmesi ve yaşamını devam ettirebilmesi için bazı gıdaları alması gerekmektedir.

1.1.2. Tarımın Önemi

Tarım, insanların beslenmeleri için gerekli olan ürünlerin yetiştirilmesi açısından önemli bir faaliyet alanıdır. Her geçen gün artan insan nüfusu ile birlikte insanların ihtiyaç duydukları besin miktarları da artış göstermektedir. Besin miktarına olan ihtiyacın artması dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yeni tarım alanları ve su kaynaklarına olan ihtiyacı artırmaktadır. Fakat geçmişten günümüze yaklaştıkça yeni tarım alanları ve su kaynaklarını temin etmek daha da zor hale gelmektedir (Turhan, 2005, s. 13-24).

Tarım, insanların beslenmesinin yanı sıra aynı zamanda ekonomik değeri de olan bir sektördür. Sanayi sektörüne hammadde sağlanması, dış ticaret önemli bir katkı

sağlaması, ulusal gelirde önemli yeri olması, tarımın önemini daha da artırmaktadır (Bayar, 2018, s. 118). Ülke ekonomisinin gelişmesi ve kalkınmasında tarım önemli bir yere sahiptir. Tarım sektörü, Türkiye gibi tarıma elverişli topraklara sahip ülkelerin ekonomisine katkıları göz ardı edilmeyecek kadar önemli bir konuma sahiptir (Başaran, Tengiz, & Oraman, 2019, s. 294-295).

Tarımsal faaliyetler, insanların beslenmeleri için gerekli olan ürünlerin üretilmesi olduğu için nüfus artışı oldukça tarımsal ürünlere olan ihtiyaçta da artış olmaktadır. Tarım alanları sınırlı olduğu için nüfus artışı ile meydana gelen tarımsal ürünlere olan ihtiyaç talebindeki artış birim alanda verim artırılarak karşılanabilir. Bunun için de tarımla uğraşan insanlar bu konularda eğitilerek daha verimli ve kaliteli ürünlerin üretilmesi sağlanmalıdır (Kalkınma İçin Ortak Akıl, 2019, s. 36).

1.1.3. Tarımın Türkiye ve Dünya'daki Önemi

Tarım, geçmişten günümüze Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olmaktadır. Fakat tarımın Türkiye ekonomisindeki payı cumhuriyetin kurulmasından günümüze kadar azalan bir seyir göstermiştir. Sanayi sektörüne hammadde sağlaması, ülke içerisindeki gıda ihtiyacını karşılaması ve dış ticarete sağlamış olduğu olanaklardan dolayı önemini hala korumaktadır (Yavuz, Türkiye'de Tarım, 2005, s. 205).

Tarım sektörü insanlığın varlığından günümüze her zaman önemli bir alan olmuştur. İlk zamanlarda beslenmesini avlanarak veya çobanlık gibi hayvancılık faaliyetleri ile sağlayan insanoğlu zamanla ürün ekip biçmeyi öğrenerek tarım ile uğraşmaya başlamıştır. Günümüze kadar da tarım faaliyetleri gelişerek insanoğlu için önemini korumuştur (Dede, 2020, s. 36-48). Her geçen gün artan nüfus ile birlikte bu nüfusun nasıl besleneceği problemi günümüze kadar devam etmektedir. Tarım alanlarının sınırlı ve kaynakların kıt olması bu problemin çözümünü zorlaştırmaktadır (Kılıç, 2020, s. 1-2).

Tarım, gelişmekte olan ülke ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerde ekonomi faaliyetlerin çoğunu tarım ürünleri ve tarıma dayalı sanayi kolları oluşturmaktadır (Özbekmezci & Sahil, 2004, s. 261-274).

1.1.4. Tarımın Geleceği

Dünya nüfusundaki artışın yanında şehirleşmenin artması ile birlikte tarım alanlarında azalma yaşanmaktadır. Doğal afetlerin yanında insanların var olan kaynakları bilinçsiz bir şekilde kullanması, tarımsal alanlarının ve verimlerinin azalmasına neden olmaktadır (Aydın Eryılmaz & Kılıç, 2018, s. 624-631). Günümüzde ve gelecekte bu sebeplerden dolayı doğal su kaynakları ve tarım alanları daha önemli bir konuma gelecektir (Kılavuz & Erdem, 2019, s. 133-157).

Günümüzde gelişen teknoloji tarım alanında da kendini göstermektedir. Fakat bu teknolojinin, tarımla uğraşan tüm insanlara eğitim yoluyla ulaştırılıp, tarımın daha sağlıklı ve verimli bir şekilde üretim yapılması sağlanmalıdır (Başaran, Tengiz, & Oraman, 2019, s. 294).

1.2. TARIM EKONOMİSİ

Tarım, sanayi sektörüne ham madde sağlaması ve ülke milli gelirine yapmış olduğu katkıdan dolayı ekonomik değeri de olan bir faaliyet alanıdır. Tarım faaliyetlerini ve ekonomi bilimini bir araya getiren kavram ise tarım ekonomisi olmuştur.

1.2.1. Tarım Ekonomisinin Tanımı

Tarım ekonomisi, tarımsal faaliyetler ile ekonomi biliminin kavramlarını aynı çatı altında birleştiren bir iktisadi bilim alanıdır. Tarım faaliyetlerini ekonomi biliminin kavramları ışığında inceleyen, tarım alanında gerçekleştirilen faaliyetleri ekonomi açısından değerlendiren bir alandır (Güreşçi, 2014, s. 354-357).

1.2.2. Tarım Ekonomisinin Kapsamı

Tarım ekonomisi, tarım ile ilgili tüm konularla ve tarım işletmeleri ile ilgilidir. Tarım ekonomisi kapsamında, çiftçilerin refah seviyesinin artırılması, kırsal kesimin kalkınması ve tarım ile ilgili yapılan tüm çalışma ve yayınların çiftçilere iletilmesi de vardır. Tarım ekonomisi ilgilendiği alan ve içerik açısından çok önemli bir alan olmuştur.

olsa da batı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de istenilen önem seviyesine kavuşamamıştır (Rehber & İnan, 2000, s. 1-11).

Artan insan nüfusu ile birlikte ihtiyaç duyulan besin miktarındaki artış bir bölgede iklim ve toprak özelliklerine en uygun ürünün tespit edilip o üründe birim alandan maksimum verimlilik elde edilmesini zorunlu hale getirmiştir (Dengiz & Sarioğlu, 2011, s. 244-250). Tarımın yapıldığı tüm bölgelerde bu yönde araştırma yapılarak, her bölgenin hangi ürün veya ürünlerde maksimum verimlilik ile üretimi gerçekleştirildiği tespit edilerek bunların üretim ile uğraşan insanlarla paylaşılması gerekir. Bilinçli bir şekilde üretim yapan insanlar, ürün verimliliği ve getirisi bakımından da avantajlı bir hale gelirler.

1.2.3. Tarım Ekonomisinin Tarihçesi

Tarım ekonomisinin dünyadaki gelişimi oldukça geniş bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. İktisat teorilerini tarımda oluşan problemlere ilk kez uygulanan iktisat insanları; Adam Smith, David Ricardo, Thomas R. Malthus, Alfred Marshall gibi iktisatçılardır (Birinci & Keskin, 2000, s. 23-35). Türkiye’de ise tarım ekonomisinin temelleri Ankara Üniversitesi ziraat fakültesi bünyesinde yapılan bir köyün sosyo-ekonomik durumunun incelendiği bir araştırma olmuştur (İnan, 2014, s. 507-519).

1.2.4. Tarım Ekonomisinin Amacı

Tarım ekonomisi, var olan mevcut tarım girdileri ile en fazla verimle ürün elde edilmesi için gerekli şartlar üzerinde çalışmaların yapıldığı bir iktisadi alandır. Tarımsal ekonomide amaç, birim alanda en yüksek verimi ve getiriye elde etmektir (Bayraç & Doğan, 2016, s. 23-48). Bir bölgede üretimi yapılacak bitkisel tarım için iklimsel ve toprak özelliklerinin uygun olması gerekir. Çünkü tarım, doğa koşulları ile iç içedir. Doğada meydana gelen faktörler tarım ürünlerinin kalitesini ve verimliliğini doğrudan etkileyebilmektedir (Karaer & Gürlük, 2003, s. 197-206).

Tarım ekonomisinin amacı, var olan kaynakları en etkili ve ekonomik bir şekilde kullanmaktır. Tarım alanında belirli bir miktar girdiden faydalanarak elde edilebilecek en fazla miktarda ürünü elde etmeyi amaçlamaktadır. Kısacası tarım alanında az girdi ile daha çok çıktı almayı amaçlamaktadır (Cinemre & Kılıç, 2015, s. 2-12).

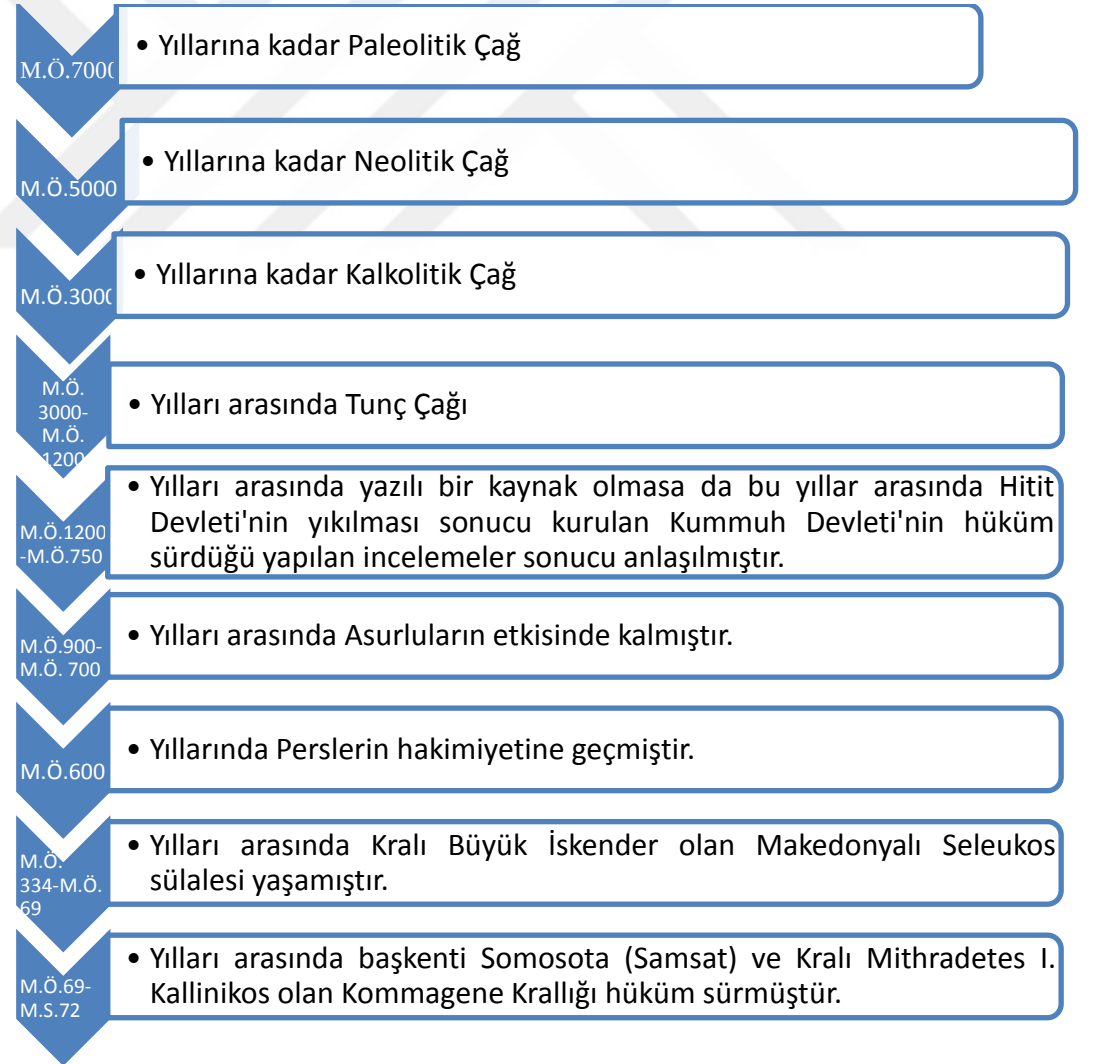
1.3. ADIYAMAN İLİ

Adıyaman ili, tarihi açıdan önemli bir geçmiş birikimine sahiptir. İklim ve toprak yapısı tarım için elverişlidir.

1.3.1. Adıyaman İlinin Tarihçesi

Tarihi açıdan eski bir yerleşim yeri olan Adıyaman ili, yapılan çalışmalar sonucu tarihinin M.Ö. 40.000 yıllarına dayandığı ortaya konulmuştur (<https://www.adiyamantso.org.tr/Anasayfa>, E.T.: 13.10.2021). Yaklaşık olarak 42.021 yıllık tarihi bünyesinde barındıran Adıyaman ili, tarihi açıdan önemli bir geçmiş birikimine sahiptir.

Adıyaman ilinin tarih sahnesindeki akışı aşağıdaki gibi sıralanabilir;

72-395

- Yılları arasında Roma İmparatorluğu'nun Syria (Suriye) Eyaletine 6. Lejyon olarak bağlanmıştır.

395-670

- Yılları arasında Doğu Roma (Bizans) hüküm sürmüştür.

670-758

- Yıllarında islam akınları olmuş olup Emeviler yaşamıştır.

758-926

- Yılları arasında Mansur İbni Cavene komutanlığında Abbasiler yaşamıştır.

926-958

- Yıllarında Hamdaniler hüküm sürmüştür.

958-1114

- Yılları arasında tekrardan Doğu Roma (Bizans) Devleti'nin eline geçmiştir.

1114-1204

- Yıllarında Türk akınları yapılmış olup Eyyübiler hüküm sürmüştür.

1204-1298

- Yılları arasında Samsat ve çevresinde Anadolu Selçukluları yaşamıştır.

1298-1516

- Yıllarında Memlûklüler hüküm sürmüştür.

1516-1923

- Yılları arasında Yavuz Sultan Selim'in İran'a yapmış olduğu sefer sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nun eline geçmiştir.

Adıyaman ili Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarına dâhil olduktan sonra merkezi Samsat'ta olan bir Sancakla Maraş Beylerbeyliğine bağlanmıştır (Öncebe, 2018, s. 4). Adıyaman ili 1876 - 1954 yılları arasında yani Tanzimat'tan sonra Malatya'nın bir ilçesi olmuştur. Tarih 1 Aralık 1954 yılını gösterdiğinde ise Adıyaman ili 6418 sayılı Kanunla Malatya'dan ayrılarak günümüze kadar bağımsız bir il olarak varlığını sürdürmüştür (Adıyaman İl Özel İdaresi, 2019, s. 4).

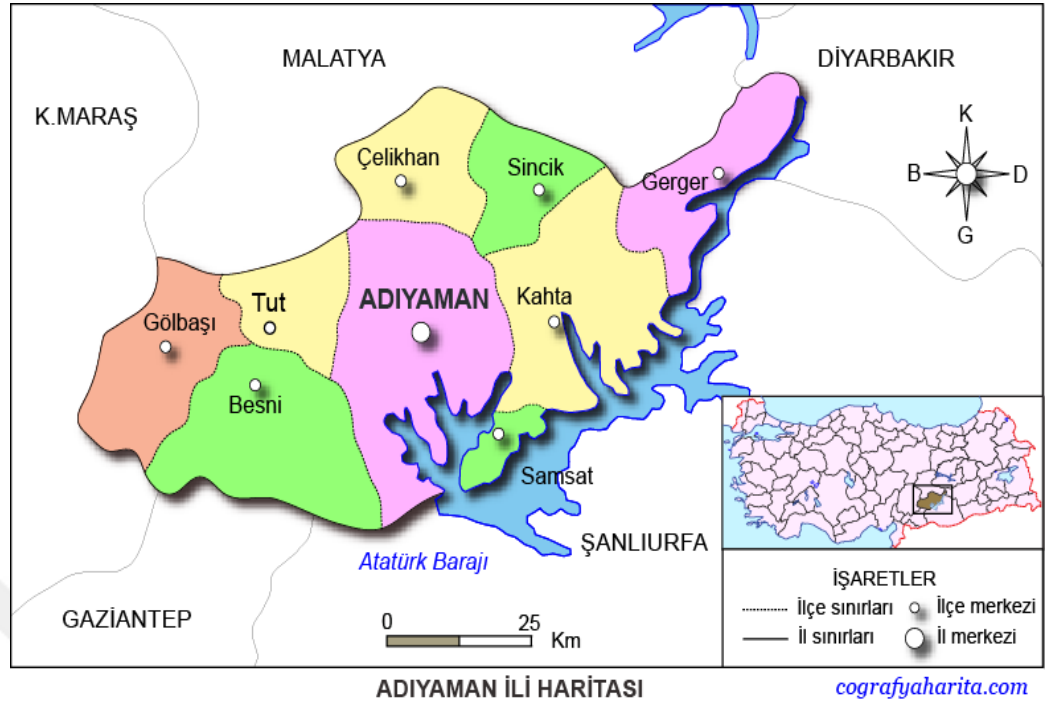
1.3.2. Adıyaman İlinin Coğrafyası

Dünya üzerinde 37° 25' ile 38° 11' kuzey enlemi, 37° ve 39' doğu boylamlarında yer alan Adıyaman ilinin rakımı 669 m olup yüzölçümü olarak da 7.614 km² alana sahiptir. Coğrafi bölge olarak bazı topraklarının (Çelikhan ve Gerger ilçelerinin bir kısmı) Doğu Anadolu Bölgesi'nde, bazı topraklarının (Gölbaşı ve Besni ilçelerinin bir kısmı) ise Akdeniz Bölgesi'nde yer alması mevsim çeşitliliği açısından Adıyaman ilini avantajlı bir konuma getirmektedir (<https://www.adiyamanli.org/tr/cografya.htm>, E.T. :13.10.2021).

Arap çöllerini kuzeyden bir ay misali saran, Güneyde Arap Yarımadasından, Kuzeyde Toros sıradağlarına doğru uzanan verimli topraklar; eski tarihçiler ve coğrafyacılar tarafından 'Bereketli Hilal' olarak adlandırılmıştır. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarından gelen ana kara yollarının kesişim noktasında yer alan 'Bereketli Hilal' bölgesinin en üst sınırını Orta Fırat Bölümü'nde yer alan Adıyaman ili oluşturmaktadır (<http://www.adiyamantso.org.tr/Ad%C4%B1yaman/tabid/12847/Default.aspx>, E.T. : 27.04.2021).

Adıyaman ili Doğusunda Diyarbakır, Batısında Kahramanmaraş, Kuzeyinde Malatya, Güneyinde Gaziantep ve Şanlıurfa olmak üzere 5 il ile komşudur (Cebe, 2016). Besni, Çelikhan, Gerger, Gölbaşı, Kâhta, Samsat, Sincik, Tut ve Merkez ilçe de dâhil olmak üzere 9 ilçe ve 453 köyden oluşmaktadır (Adıyaman İl Özel İdaresi, 2019, s. 13).

Şekil 1 : Adıyaman İli Haritası

Kaynak : (<https://tr.pinterest.com/pin/629941066623255650/> E.T. : 14.12.2021)

1.3.3. Adıyaman İlinin İklim Özellikleri

Adıyaman ilinin kuzey ile güney kesimleri iklim özellikleri bakımından birbirinden farklıdır. Adıyaman ilini doğudan batıya doğru uzanan Anti Toroslar, ilin ikliminin kuzeyinin kış aylarında yağışlı ve soğuk, yaz aylarının ise kurak ve serin olmasını sağlamıştır (Ukav, Adıyaman İlinde Kırsal Turizm Potansiyeli ve Geliştirme Fırsatları, 2014). Aynı sebepten dolayı Adıyaman ilinin güney kısmının ise yaz aylarında kurak ve sıcak, kış aylarının ise ılık ve yağışlı geçmesine sebep olmuştur. Ayrıca hem Doğu Anadolu Bölgesi'nde hem de Akdeniz Bölgesi'nde topraklarının olması iklim çeşitliliği görülmesini sağlamaktadır. Bu özelliğinden dolayı iklim özellikleri bakımından bölgenin diğer illerinden ayrılmaktadır (Kalkınma İçin Ortak Akıl, 2019, s. 22).

Atatürk Baraj Gölet'inin yapılması Adıyaman ikliminin değişmesinde etkili olmuştur. Atatürk Baraj Gölet'i alanı olmadan önce Adıyaman ilinin iklim özellikleri daha karasaldı. Yazları daha sıcak ve kurak, kışları daha soğuk ve nem oranı bugüne

kıyasla daha azdı. Atatürk Baraj Gölet'i alanının oluşması sonrasında Adıyaman ilinin iklimi biraz daha yumuşamış ve nem oranı artmıştır (Kalkınma İçin Ortak Akıl, 2019, s. 22).

Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün 1963 ile 2020 yılları arasındaki verilerine göre, Adıyaman ilinin en sıcak ayı 31°C sıcaklık ortalaması ile Temmuz ayı olarak ölçülmüştür. Aynı ölçümlere göre ilin en soğuk ayı ise 4,5°C sıcaklık ortalaması ile Ocak ayı olduğu görülmüştür. Aynı zaman dilimindeki Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Adıyaman ilinin en yüksek sıcaklığı ortalama 37,9°C, en düşük sıcaklığı ortalama 1,4°C olarak ölçülmüştür (<https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=ADYAMAN>, E.T. : 13.10.2021).

1.3.4. Adıyaman İlinin Bitki Örtüsü

Adıyaman ili Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında bir köprü konumundadır. Bu özellik Adıyaman ilinin ikliminde olduğu gibi bitki örtüsünde de çeşitliliğe neden olmaktadır. Yüksek rakımlı yerlerde meşe ağaçları bulunmaktadır. Adıyaman ilinde yaz mevsimlerinin uzun ve kurak geçmesinden dolayı orman için bitki örtüsü çok azdır. Genel olarak tarım yapılmayan alanlar çayır, mera, yabani ağaçlar ve maki bitki örtüsü ile kaplanmıştır (Adıyaman Tarım İl Müdürlüğü & Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004, s. 27).

1.3.5. Adıyaman İlinin Toprak Yapısı

Adıyaman ili iklim ve bitki örtüsünde olduğu gibi toprak çeşitliliği bakımından da zengindir. Bu çeşitliliğe sebep olarak toprak ana maddelerinin farklı olması, iklim çeşitliliği ve arazi yüzeylerinin farklı olması sayılabilir.

Genel olarak Adıyaman ili topraklarının %75'ini, bünyesinde daha çok kum ve kil barındıran killi-tınlı topraklar oluşturmaktadır. İşlenmeleri kolay olduklarından tınlı topraklar tarıma elverişlidir. Toprak renkleri açısından da Adıyaman ilinin toprak renkleri koyu kırmızıdan koyu kahverengi tonları arasında farklılık göstermektedir. Fakat toprak cinsleri sıralamasında kahverengi topraklar Adıyaman ilinde ilk sırada yer

almaktadır (Adıyaman Tarım İl Müdürlüğü & Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004, s. 24).

1.3.6. Adıyaman İlinin Arazi Kullanımı

Tarım sektörü, Adıyaman ili ekonomisi açısından önemli bir yere sahiptir. Arazi çeşitliliği ve uygun iklim koşulları sebebiyle tarım alanında ürün çeşitliliği de fazladır (Çil, 2015, s. 56).

Tablo 1 : Adıyaman İlinin 2020 Tarım Arazisinin Dağılımı

Toplam Tarım Alanı (Dekar)	Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanı (Dekar)		Sebze bahçeleri alanı (Dekar)	Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı (Dekar)
	Ekilen alan	Nadas		
2.374.389	1.760.001	14.414	58.688	541.286

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselististik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 13.02.2021)

Adıyaman ilinin toplamda 2.374.389 dekar tarım alanı bulunmaktadır. Tablo 1 de görüldüğü gibi bu tarım alanlarının 1.760.001 dekar alanı tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi için kullanılmaktadır. Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ayrılan arazinin 14.414 dekarı nadasa ayrılmıştır. Sebze bahçeleri için kullanılan arazi alanı 58.688 dekar ve meyveler, içecek ve baharat bitkileri üretimi için kullanılan arazi alanı 541.286 dekardır.

1.3.7. Adıyaman İlinin Ekonomi Yapısı

Adıyaman ilinin temel ekonomi yapısı içerisinde tarım sektörü önemli bir konuma sahiptir. Fakat sanayi ve hizmet sektörlerinin zamanla ekonomideki payı arttıkça tarım sektörünün payı da azalmaktadır. Adıyaman ilinde hayvancılık daha çok

aile üyelerinin ihtiyacını karşılamak üzere yapılmaktadır. Hayvancılık geliştirildiğinde Adıyaman ekonomisine büyük katkı yapabilecek bir sektördür (Öncebe, 2018, s. 24).

Tablo 2 : Adıyaman İli 2017-2019 Yılları GSYH Değerleri

YILLAR	GSYH (bin TL)	Kişi başına GSYH (\$)	Kişi başına GSYH (TL)
2017	10.365.992	4.637	16.916
2018	12.677.668	4.338	20.455
2019	14.044.911	3.954	22.454

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 16.02.2021)

Tablo 2 ‘de görülen Adıyaman ilinin son 3 yıllık (2017-2018-2019) Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH), TL bazında artış gösterirken dolar bazında düşüş yaşamıştır. Adıyaman ilinin 2017 yılındaki GSYH’ı 10.365.992.000 TL iken 2019 yılında %35 artış göstererek 14.044.911.000 TL'ye ulaşmıştır. Fakat dolar bazında 2017 yılında 4.637 dolar olan GSYH %17 azalarak 2019 yılında 3.954 dolar olmuştur. Son 3 yılda meydana gelen döviz kurundaki değişim bu duruma neden olmuştur. Kişi başına GSYH, 2017 yılında 16.916 TL iken %32 artış ile 2019 yılında 22.454 TL olmuştur.

Tablo 3 : Adıyaman İlinin Son 3 Yıllık İhracat ve İthalat Değerleri

Yıllar	Toplam ihracat (bin \$)	Toplam ithalat (bin \$)
2018	85.269	47.771
2019	59.311	38.773
2020	88.468	67.091

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 20.02.2021)

Tablo 3’te yer alan TÜİK verilerine göre Adıyaman ili 2018 yılında 85.269.000 dolar ihracat yaparken, 47.771.000 dolar ithalat yapmıştır. İhracatını 2018 yılına göre %4 artırarak 2020 yılında toplam 88.468.000 dolara çıkarmıştır. Adıyaman ili 2018 yılına göre ithalatını ise %40 oranında bir artışla 2020 yılında 67.091.000 dolar değerinde ithalat yapmıştır.

1.4. TRC1 BÖLGESİ

TRC1 bölgesi, Türkiye’de Düzey-2 olarak ayrılmış olan 26 alt bölgeden biridir. TRC1 bölgesini Adıyaman, Gaziantep ve Kilis illeri oluşturmaktadır.

1.4.1. TRC1 Bölgesinin Tarihçesi

Bakanlar Kurulu’nun 2002/4720 sayılı kararı ile 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazete ’de yayımlanan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması, bölgeler hakkında verilerin toplanması, bölgelerin sosyal ve ekonomik açılarından araştırılması, bölgesel politikaların oluşturulması gibi amaçlar doğrultusunda Avrupa Birliği uyum süreci göz önüne alınarak TÜİK ve DPT tarafından 2001 yılında hazırlanmıştır. Bu kapsamda Türkiye Düzey-1 olarak 12 bölgeye, Düzey-2 olarak 26 alt bölgeye ve Düzey-3 olarak 81 il olarak sınıflandırılmıştır (İpek Yolu Kalkınma Ajansı, 2015, s. 7).

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılmasına göre Düzey-1 bölgelerinden biri Güneydoğu Anadolu Bölgesi’dir. Aynı sınıflandırmaya göre ise Düzey-2 bölge birimlerinden biri de TRC1 Bölgesidir. TRC1 bölgesini ise Düzey-3 sınıflandırması olan Adıyaman, Gaziantep ve Kilis illeri oluşturmaktadır (İpek Yolu Kalkınma Ajansı, 2015, s. 7).

1.4.2. TRC1 Bölgesinin Coğrafyası

TRC1 Bölgesini oluşturan Adıyaman, Gaziantep ve Kilis illeri Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yer almaktadır. Yüzölçümü olarak TRC1 Bölgesi’nde 7.337 km²’lik alan ile Adıyaman ili en çok yer kaplayan ilk konumundadır([https://tr.wikipedia.org/wiki/Ad%C4%B1yaman_\(il\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Ad%C4%B1yaman_(il)), E.T. : 13.10.2021).

TRC1 Bölgesi'nde yüzölçümü olarak 1.412 km² alan ile Kilis ili ise en az yer kaplayan il konumundadır ([https://tr.wikipedia.org/wiki/Kilis_\(il\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Kilis_(il)), E.T. : 13.10.2021).

Şekil 2 : TRC1 Bölgesi Haritası

Kaynak: (<https://www.ika.org.tr/assets/upload/dosyalar/2020-yili-ara-faaliyet-raporu.pdf>, E.T. : 14.12.2021)

1.4.3. TRC1 Bölgesinin İklim Özellikleri

TRC1 Bölgesi'nde Karasal ve Akdeniz iklimlilerinin etkisi olduğu görülmektedir. TRC1 Bölgesi'nde yer alan Adıyaman ilinin kuzey kesimlerinde daha yumuşak karasal iklim etkili iken güney kesimlerinde daha sert karasal iklim etkili olmaktadır. Adıyaman ili sınırlarında bulunan Atatürk Baraj Gölet'i, Adıyaman ikliminin daha ılıman olmasını sağlamıştır. TRC1 Bölgesi'nin diğer illerinden Gaziantep'te Akdeniz ve Karasal iklim birlikte etkili olurken, Kilis'te Akdeniz iklimi özellikleri yaşanmaktadır (İpek Yolu Kalkınma Ajansı, 2015, s. 9).

1.4.4. TRC1 Bölgesinin Bitki Örtüsü

TRC1 bölgesinin iklim çeşitliliği, bölgenin bitki örtüsünün de çeşitlenmesini sağlamıştır. Adıyaman ilinde iklim çeşitliliği olduğu gibi bitki örtüsünde de çeşitlilik olmuştur. Adıyaman ili arazisinin %17'lik kısmını ormanlar oluşturmaktadır. Adıyaman ilinin tarım yapılmayan alanlarında mera, yabani ağaçlar, çayır yer alırken; kuzey kesimlerinde meşe baltağı, çam ağaçları ve meşe bozuğu korusu bulunmaktadır. Akdeniz iklimi etkisinde bulunan Kilis ilinde ise tarımın yapılamadığı arazinin %16'sını çayır ve meralar, %12'lik kısmını fundalıklar, %6'sını ormanlık alanlar oluşturur. Gaziantep ili toprak alanlarının büyük bir kısmı tarıma elverişlidir. Gaziantep ilinin tarım dışında kalan topraklarının ise %22'sini fundalık ve ormanlar kaplarken, %14'ünü mera ve çayırlar oluşturmaktadır (İpek Yolu Kalkınma Ajansı, 2015, s. 9).

1.4.5. TRC1 Bölgesinin Toprak Yapısı

TRC1 Bölge illerinden olan Gaziantep ili topraklarının %61'i biraz ve ağır bünyeli (kil miktarı fazla) topraklardır. Bu tür toprakların, organik gübreler ile takviye edilerek toprak yapısı geliştirmelidir (Kalkancı & Şimşek, 2020, s. 8). Adıyaman ilinde ise ana madde ve iklim farkları nedeniyle toprak çeşitliliği fazla olmaktadır. Adıyaman ilinin genel toprak yapısının %75'i Killi-Tınlıdır (<https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-89638/adiyaman.html#:~:text=%C4%B0klim%2C%20topografya%20ve%20ana%20madde,kenarlar%C4%B1nda%20al%C3%BCvyonlu%20sahalara%20da%20rastlanmaktadır%C4%B1r>, E.T. : 13.10.2021). Kilis ilinin toprakları ise yaş bakımından genç(azonal) ve olgun(zonal) toprak yapısına sahiptir. Alüvyol ve kolüvyol topraklar azonal özellikte iken; kalkerli-kalkersiz ve ağır killi bazaltik topraklar zonal özelliktedir(<https://kilis.ktb.gov.tr/TR-61653/cografya.html>, E.T. :13.10.2021).

1.4.6. TRC1 Bölgesinin Arazi Kullanımı

TRC1 Bölge arazilerinin büyük çoğunluğu tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Tarım arazisi olarak da daha çok tahıl ve diğer bitkisel ürünler ile meyve içecek ve baharat bitkilerinin üretimi yapılmaktadır.

Tablo 4 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Tarım Arazisi Dağılımı (Dekar)

İl Adı	Toplam Alan	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin				
		Ürünlerin		Sebze	Meyveler,	Süs Bitkileri Alanı
		Ekilen Alanı	Nadas Alanı	Bahçeleri Alanı	İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	
TRC Güneydoğu Anadolu	29.017.466	20.456.655	1.789.966	616.749	6.154.071	25
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	6.883.789	3.336.050	62.097	226.903	3.258.739	-
TRC11 Gaziantep	3.488.710	1.197.278	7.612	119.033	2.164.787	-
TRC12 Adıyaman	2.374.389	1.760.001	14.414	58.688	541.286	-
TRC13 Kilis	1.020.690	378.771	40.071	49.182	552.666	-

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 22.02.2021)

Tablo 4'teki TÜİK 2020 verilerine göre Güneydoğu Anadolu Bölge arazilerinin %24'ü TRC1 bölgesinde yer almaktadır. TRC1 bölgesinin arazi dağılımı ise %51 Gaziantep, %34 Adıyaman ve %15 Kilis illerinde olacak şekildedir.

TRC1 bölge arazisinin %48'i tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ekimi için kullanılırken %1'e yakını nadasa ayrılmaktadır. TRC1 bölge arazisinin sebze bahçesi olarak kullanılan kısmı %3; meyve, içecek ve baharat bitkileri olarak kullanılan kısmı ise %48'ini oluşturmaktadır.

1.4.7. TRC1 Bölgesinin Ekonomi Yapısı

TÜİK 2019 verilerine göre TRC1 bölgesinde kişi başına düşen GSYH 29.731 TL olmaktadır. Gaziantep ilinde kişi başına düşen GSYH 37.633 TL olup TRC1 bölgesinden daha fazla iken Adıyaman ilinde kişi başına düşen GSYH 22.454 TL olup TRC1 bölgesinden az olmuştur. Kilis ilinin ise kişi başına düşen GSYH 29.106 TL olup TRC1 bölgesine yakın bir değere sahiptir.

Tablo 5 : TRC1 Bölgesi 2019 GSYH Değerleri

	GSYH (bin TL)	Kişi başına GSYH (\$)	Kişi başına GSYH (TL)
TRC1	95.301.610	5.235	29.731
GAZİANTEP	77.108.713	6.627	37.633
ADİYAMAN	14.044.911	3.954	22.454
KİLİS	4.147.986	5.125	29.106

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 25.02.2021)

TRC1 Bölgesi'nin TÜİK verilerine göre 2019 yılında GSYH'si 95.301.610.000 TL olmuştur. Tablo 5'te görüldüğü gibi TRC1 Bölgesi'nin il bazında ise GSYH' sının %81'ini Gaziantep ili, %15'ini Adıyaman ili ve %4'ünü ise Kilis ili oluşturmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TARIM

Tarım geçmişten günümüze her zaman önemli bir faaliyet alanı olmuştur. Nüfus artışı ile birlikte insanların besin maddelerine olan ihtiyaçlarının artması tarımı daha da önemli bir hale getirmiştir. İnsanlar sağlıklı bir hayat yaşayabilmesi için besin değerlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu besin değerleri ise tarım ile üretilmektedir. Tarım, insanlara besin değerleri sağlamanın yanında ekonomik değeri de olan bir faaliyet alanıdır.

2.1. ADIYAMAN İLİNDE TARIM

Adıyaman ili önemli bir tarımsal potansiyele sahiptir. Fakat Adıyaman ilinde tarımla uğraşan hane halkı sayısı giderek azalmaktadır. Tarımla uğraşan nüfusun yaş ortalamasını giderek artması ve yeni neslin tarıma ilgi duymaması tarımın geleceği için problem oluşturmaktadır (Birişik, Aslan, Karaat, & Tohumcu, 2020, s. 23-35).

Adıyaman ilinde iklimsel özellikler ve toprak yapısı göz önüne alındığında daha çok endüstri ürünleri, hububat ve baklagiller gibi tarım ürünlerinin üretildiği görülmektedir. Adıyaman ilinde tarımla uğraşan insanların fazla olmasına karşın sulama imkânlarının kısıtlı olması, tarımla uğraşan insanların bilgi düzeylerinin az olması gibi nedenlerden dolayı istenilen verim elde edilememektedir. Tarımla uğraşan insanlar ve genelde ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan hayvancılık faaliyeti dışında yatırım ve ekonomik getiri elde etmek amacıyla çok fazla hayvancılık faaliyetleri de yapılmamaktadır (Aytekin B. , 2009, s. 38).

Adıyaman ilinin TÜİK 2020 verilerine göre çayır ve mera alanları hariç toplamda 2.374.389 dekar tarım arazisi bulunmaktadır. Bu tarım arazisinin 1.760.001 dekarı tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin; 58.688 dekarı sebze bahçe ürünlerinin ve 541.286 dekarı meyve, baharat ve içecek bitki ürünlerinin üretiminde kullanılmaktadır. Adıyaman ili tarım arazilerinin 14.414 dekarı ise nadas alanı olarak ayrılmıştır.

Tarım sektörü, Adıyaman ilinde yapılan ekonomik faaliyetler içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı da Adıyaman ilinde faaliyet gösteren sanayi kollarının büyük çoğunluğu tarımsal ürünleri işletmeye yöneliktir (Aytekin D. Ö., 2018, s. 372-

378). Adıyaman ili tarım sektöründe tahıl ürünlerinin daha fazla yer alması, sanayi kuruluşlarının da daha çok un ve unlu mamulleri üzerine olmasını sağlamıştır (Bakırcı, 2013, s. 45-58).

Adıyaman ili sanayi için hammadde olarak kullanılan tarım ürünlerinin yetiştirilmesi için uygun şartlara sahiptir. Sanayide kullanılan tarım ürünleri Adıyaman ilinde üretildiği halde; yeteri kadar sanayi kuruluşu olmadığı için ilin ekonomisine istenilen düzeyde katkıda bulunamamaktadır. Adıyaman ilinde üretimi yapılan tarımsal sanayi ürünleri daha çok komşu illerdeki sanayi kuruluşlarında işlenmektedir. Tarımsal sanayinin Adıyaman'da gelişebilmesi için daha çok sanayi kuruluşları kurulmalı, tarımsal sanayi ile ilgili planlar yapılmalı ve tarımla ilgilenen insanların eğitimi sağlanmalıdır (Güven & Kaygın, 2015, s. 163).

2.1.1. Adıyaman İlinde Tahıl Tarımı

Arpa, pirinç, buğday, çavdar, yulaf ve mısır gibi bitkisel ürünler ve bu ürünlerin hâsılatı sonucu elde edilen tohumlarına genel olarak 'tahıl' veya 'hububat' denilmektedir. İnsanların beslenmeleri için önemli olan tahıllar ya işlenerek ya da tohum olarak kullanılmaktadır (<https://www.degirmen.com/blog/tahil-nedir-faydolari-nelerdir-6.html>, E.T. : 14.10.2021).

TRC1 bölgesinde olduğu gibi Adıyaman ilinde de 2011 ile 2020 yılları arası veriler incelendiğinde tahıl tarımı yapılan arazilerinde bir düşüş olduğu gözlenmektedir. Tablo 6'da görüldüğü gibi son 10 yıllık zaman diliminde Adıyaman ili ve TRC1 bölgesinde tahıl hasılatı yapılan arazi miktarında düşüş gözlenmektedir. 2011 ile 2020 yılları arasında TRC1 bölgesinde tahıl hasadı yapılan tarım arazisi % 20'ye yakın azalırken; Adıyaman ilinde bu oran %18 civarında olmuştur. Adıyaman ilindeki tahıl hâsılatı yapılan tarım arazisi, TRC1 bölgesinde tahıl hâsılatı yapılan toplam tarım arazisinin %51'ni oluşturmaktadır.

Tablo 6 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yıllarında Tahıl Hasılatı Yapılan Arazi Miktarı (Hektar)

YILLAR	ADİYAMAN	TRC1	YÜZDE ORAN
2011	2.288.968	4.563.518	50
2012	2.173.465	4.469.004	49
2013	2.141.380	4.180.386	51
2014	2.073.645	4.060.729	51
2015	2.063.172	4.153.375	50
2016	1.985.386	3.835.121	52
2017	1.921.684	3.876.652	50
2018	1.941.220	3.817.319	51
2019	1.861.192	3.656.426	51
2020	1.884.033	3.637.592	52

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 26.02.2021)

2011 ile 2020 yılları arasındaki tahıl üretim miktarı verilerine bakıldığında TRC1 bölgesinde %21 civarında tahıl üretiminde artış olurken; Adıyaman ilinde % 7 civarında bir azalış olduğu görülmektedir. Tablo 7’de görüldüğü Adıyaman ilinin TRC1 bölgesinde tahıl üretimindeki payı ise 2011 ile 2020 yılları arasında ortalama olarak %41 civarında olmaktadır.

Tablo 7 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Tahıl Hasılat Miktarı (Ton)

YILLAR	ADİYAMAN	TRC1	YÜZDE ORAN
2011	687.408	1.603.199	43
2012	685.520	1.698.108	40
2013	770.241	1.780.820	43
2014	734.857	1.401.665	52
2015	749.709	1.815.066	41
2016	700.329	1.465.002	48
2017	664.611	1.788.220	37
2018	601.706	1.653.043	36
2019	605.238	1.780.488	34
2020	637.771	1.932.213	33

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 26.02.2021)

2.1.2. Adıyaman İlinde Sebze Tarımı

İnsan sağlığı açısından önemli bir yeri olan sebzeler, üretimi sırasında sulama ihtiyacı olan tarımsal ürünlerdir. Türkiye’de olduğu gibi Adıyaman’da da arazinin durumu, iklim koşulları ve coğrafi yapısı sebze üretimi için gerekli koşulları taşımaktadır. Türkiye’de üretimi yapılan sebze türlerinden ilk sırayı domates almaktadır. Domatesten sonra ikinci sırada salatalık, üçüncü sırada ise biber yer almaktadır (<http://tarimsalistatistik.com/tr-TR/Sayfa/meyve-uretimi>, E.T. : 27.04.2021).

Adıyaman ilinde sebze tarım faaliyetleri geçmişten günümüze giderek artmaktadır. İnsan sağlığı açısından önemli olan sebze ürünlerinin üretim miktarları ve üretim alanları Adıyaman ili tarımında daha çok yer almaya başlamıştır (Ukav, 2018, s. 1285-1289).

Tablo 8 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Sebze Ekimi Yapılan Arazi Miktarı (Dekar)

YILLAR	ADİYAMAN	TRC1	YÜZDE ORAN
2011	52.516	136.949	38
2012	55.718	175.074	32
2013	80.327	227.180	35
2014	77.151	230.846	33
2015	57.237	210.789	27
2016	76.468	229.915	33
2017	74.186	221.619	33
2018	46.105	193.355	24
2019	55.801	208.467	27
2020	58.688	226.903	26

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 26.02.2021)

Tablo 8 incelendiğinde TRC1 bölgesi içerisinde son 10 yılda Adıyaman ili sebze ekimi yapılan arazi miktarı payı giderek azaldığı görülmektedir. Bu da TRC1 bölgesinde yer alan Adıyaman dışındaki diğer illerin sebze ekimi yapılan arazi miktarındaki artıştan kaynaklanmaktadır.

Adıyaman ve TRC1 bölgesinin 2011 ve 2020 yılları arasındaki TÜİK verilerine göre, Adıyaman ilinde ve TRC1 bölgesinde sebze üretimi için ekilen arazi miktarında artış yaşanmıştır. Tablo 8’de görüldüğü gibi Adıyaman ilinde 2020 yılı ile 2011 yılı kıyaslandığında sebze ekimi yapılan arazi miktarı 6.172 dekar artmıştır. TRC1

bölgesinde ise 2020 yılı ile 2011 yılları kıyaslandığında sebze ekimi yapılan tarım arazisi 89.954 dekar artmıştır. Bu veriler ışığında son on yılda Adıyaman ilinde sebze ekimi yapılan tarım arazisi %12; TRC1 bölgesinde sebze ekimi yapılan tarım arazisi %66 oranında artış olmuştur.

Tablo 9 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Sebze Üretim Miktarı (Ton)

YILLAR	ADİYAMAN	TRC1	YÜZDE ORAN
2011	100.976	276.626	37
2012	100.633	336.157	30
2013	168.244	521.060	32
2014	163.370	499.637	33
2015	116.271	507.499	23
2016	163.354	536.459	30
2017	160.881	514.382	31
2018	96.382	436.161	22
2019	130.338	481.642	27
2020	144.777	543.025	27

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.02.2021)

Son 10 yılın TÜİK verileri incelendiğinde, Adıyaman ilinde üretimi yapılan sebze miktarı ortalama olarak yıllık 134.523 ton civarındadır. TRC1 bölgesinde ise son 10 yılın verilerine göre yıllık ortalama sebze üretim miktarı 465.265 ton olmaktadır. Adıyaman ilinin sebze üretimi miktarı TRC1 bölgesinin yaklaşık olarak %29 oranlık kısmını oluşturmaktadır. Tablo 9'da görüldüğü gibi Adıyaman ilinin sebze üretimi miktarı 2020 yılında 2011 yılına kıyasla %43 oranında artış göstermiştir. TRC1 bölgesinde ise bu artış %96 kadar olmuştur. Adıyaman ilinde son 10 yıllık zaman diliminde sebze üretim miktarında dalgalanmalar görünse de genel olarak çoğu yıllarda artış gözlenmiştir.

2.1.3. Adıyaman İlinde Meyve Tarımı

Meyve yetiştiriciliğinde iklim özellikleri çok önemlidir. Toprağa ekilen meyve fidanının toprağa tutunması, gelişme göstermesi, ürün vermesi; toprağın yapısı, coğrafi özellikleri ve iklim şartları ile yakından ilgilidir. Dünya’da üretimi yapılan çoğu meyve çeşidi Türkiye’de de iklim ve toprak çeşitliliğinden dolayı yetiştirilip ürün alınabilmektedir (<http://tarimsalistatistik.com/tr-TR/Sayfa/meyve-uretimi>, E.T. : 27.04.2021).

Adıyaman ilinde de son yıllarda meyve yetiştiriciliğinde talep artmış olup; bitkisel tarımda meyve yetiştiriciliği önem kazanmaya başlamıştır. Adıyaman ilinde genel olarak tarım arazilerinde daha çok buğday, arpa, mercimek gibi ekonomik olarak getirisi az olan ürünlerin üretim yapılırken; son yıllarda bunların yerine badem, zeytin, fıstık ve nar gibi meyve yetiştiriciliğine doğru bir yönelim olmaktadır. Özellikle Adıyaman ilinin Kâhta ilçesinde “Badem Yetiştirilmesinin Arttırılması Projesi” ile birlikte badem üretimi önemli bir yol kat etmiştir(<http://www.adiyaman.gov.tr/adiyamandaki-geleneksel-tarim-algisi-bademle-degisiyor>, E.T. : 15.10.2021).

Tablo 10 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Meyve Ekimi Yapılan Arazi Miktarı (Dekar)

YILLAR	ADİYAMAN	TRC1	YÜZDE ORAN
2011	388.417	2.350.866	17
2012	394.358	2.905.678	14
2013	414.886	3.011.261	14
2014	425.509	2.973.922	14
2015	444.639	2.969.958	15
2016	491.742	3.046.654	16
2017	503.477	3.106.860	16
2018	519.923	3.174.309	16
2019	537.693	3.220.410	17
2020	541.286	3.258.439	17

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.02.2021)

Son 10 yıllık veriler göz önüne alındığında meyve tarımına ayrılan alan; Adıyaman ili ve TRC1 bölgesinde aynı oranda artış göstermiştir. Tablo 10’da görüldüğü gibi 2011 ile 2020 yılları arasında Adıyaman’da meyve tarımına ayrılan alan 152.869 dekar ile %39 oranında artış göstermiştir. TRC1 bölgesinde ise meyve tarımına ayrılan alan 907.573 dekar ile %39 oranında artış göstermiştir. Adıyaman ili TRC1 bölgesindeki meyve tarımına ayrılan alanın ortalama olarak %16’lık kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 11 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Meyve Üretim Miktarı (Ton)

YILLAR	ADİYAMAN	TRC1	YÜZDE ORAN
2011	74.459	408.969	18
2012	86.853	409.348	21
2013	96.547	587.625	16
2014	99.737	395.805	25
2015	103.330	576.515	18
2016	115.678	489.955	24
2017	120.977	439.893	28
2018	154.462	622.764	25
2019	122.903	463.849	26
2020	158.092	631.576	25

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.02.2021)

Adıyaman ilinin 2011 ile 2020 yılları arasındaki verileri göz önüne alındığında meyve üretiminde üretim miktarı bakımından artış olduğu görülmektedir. Tablo 11’de görüldüğü gibi son 10 yıl içerisinde Adıyaman ilinde en çok meyve üretimi 158.092 ton ile 2020 yılında olurken; en az meyve üretimi 2011 yılında 74.459 ton olarak gerçekleşmiştir. Adıyaman ili TRC1 bölgesinde üretilen meyve miktarının ortalama olarak %23’lük kısmını üretmektedir. TRC1 bölgesinde son 10 yılda meyve üretimi ise 222.607 ton ile %54 oranında artış göstermiştir.

Tablo 12 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Meyve Veren Ağaç Sayısı (Adet)

YILLAR	ADİYAMAN	TRC1	YÜZDE ORAN
2011	3.912.010	19.791.642	20
2012	3.980.732	31.400.199	13
2013	4.661.769	34.604.801	13
2014	4.852.528	36.208.269	13
2015	5.375.610	37.565.472	14
2016	6.120.535	39.108.789	16
2017	6.598.233	39.999.227	16
2018	7.556.681	41.629.576	18
2019	8.292.057	43.060.860	19
2020	8.515.139	42.272.623	20

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.02.2021)

Meyve veren ağaç sayılarında Adıyaman ili ve TRC1 bölgesinin genelinde son 10 yılda bir artış yaşanmıştır. Tablo 12’de görüldüğü gibi Adıyaman ilinde meyve veren ağaç sayılarındaki artış en çok 2018 yılında 958.448 adet ile olmuştur. TRC1 bölgesinde ise meyve veren ağaç sayısı en çok 2018 yılında 11.608.557 adet ile gerçekleşmiştir.

Tablo 13 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nde 2011-2020 Yılları Meyve Vermeyen Ağaç Sayısı (Adet)

YILLAR	ADİYAMAN	TRC1	YÜZDE ORAN
2011	2.213.275	5.409.905	41
2012	2.143.801	7.080.452	30
2013	2.444.837	7.184.170	34
2014	2.588.708	7.395.622	35
2015	2.533.277	7.759.421	33
2016	4.362.082	10.868.187	40
2017	4.280.910	11.061.163	39
2018	4.402.845	11.722.412	38
2019	4.349.689	11.855.483	37
2020	4.428.848	12.332.660	36

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 03.03.2021)

Tablo 13’e baktığımızda Adıyaman ilinin 2011 ile 2020 yılları arasındaki verileri incelendiğinde 2016 yılında 1.828.805 adet meyve vermeyen ağaç sayısında artış olmuştur. Aynı yıl TRC1 bölgesinde ise 3.108.766 adet meyve vermeyen ağaç sayısında artış olmuştur. Bu artışı meyve verirken çeşitli sebeplerden dolayı ürün vermeyen meyve ağaçları ile yeni ekimi yapılmış olup meyve verecek olgunluğa erişememiş meyve ağaç sayıları oluşturmaktadır.

2.2. TRC1 BÖLGESİNDE TARIM

Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illerinden oluşan TRC1 bölgesi gerek iklim özellikleri gerek toprak yapısı bakımından tarıma elverişlidir. Türkiye’de 2019 yılında toplam işlenen tarım arazisinin %1,81’lik bölümü TRC1 bölgesinde yer almaktadır. TRC1 bölgesinde ise 2019 yılında toplam işlenen tarım arazinin %37’lik kısmını Gaziantep ili oluşturmaktadır.

Son 10 yıllık TÜİK verileri incelendiğinde Tablo 14’te görüldüğü gibi toplam işlenen tarım arazisi miktarında düşüş olduğu görülmektedir. 2010 ile 2019 yıllarındaki veriler kıyaslandığında Kilis ilinde %25, Adıyaman ilinde %15, Gaziantep ilinde %18, TRC1 bölgesinde %17 ve Türkiye’de %8 civarında işlenen tarım arazi miktarında düşüş yaşanmıştır.

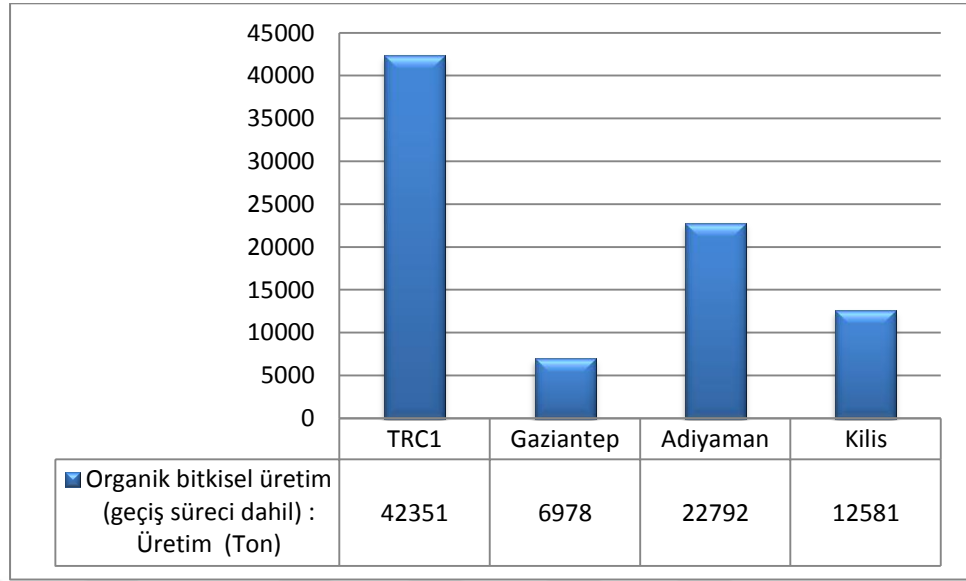
Tablo 14 : 2010-2019 Yılları Toplam İşlenen Tarım Arazisi Miktarı (Hektar)

YILLAR	GAZİANTEP	ADİYAMAN	KİLİS	TRC1	TÜRKİYE
2010	160.499	207.768	61.439	429.706	21.383.626
2011	159.053	201.090	53.847	413.989	20.522.626
2012	163.603	194.730	55.410	413.743	20.581.039
2013	160.799	199.332	46.599	406.730	20.573.477
2014	161.273	197.772	50.861	409.906	20.697.903
2015	158.068	195.375	53.297	406.740	20.649.766
2016	149.660	191.665	53.305	394.631	20.381.943
2017	143.467	184.421	50.268	378.156	19.998.498
2018	135.313	182.349	48.105	365.765	19.723.076
2019	132.044	176.880	46.012	354.935	19.580.744

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 03.03.2021)

Günümüzde sağlıklı yaşam için daha çok tercih edilen organik yiyeceklerin üretimi ön plana çıkmaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2020 yılında 1.631.943 ton organik bitkisel üretim gerçekleşmiştir. Türkiye’deki bu organik bitkisel üretimin 42.351 tonu yani %2,6 kısmı TRC1 bölgesinde üretilmektedir. Şekil 3’de görüldüğü gibi TRC1 bölgesinde yer alan illerde ise Adıyaman 2020 yılında 22.792 ton organik bitkisel üretim ile bölgedeki üretimin %54’lük kısmını oluşturmaktadır.

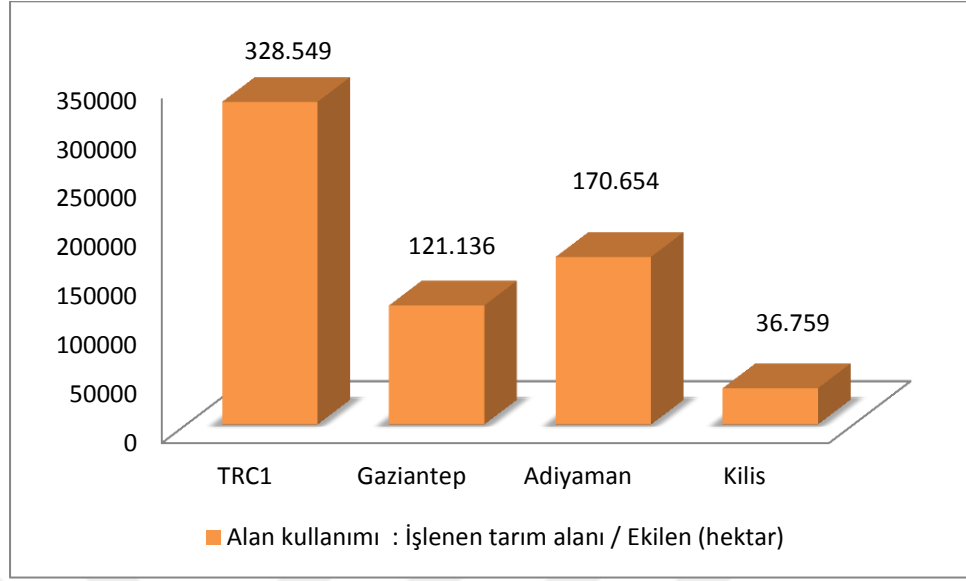
Şekil 3 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Organik Bitkisel Üretim Miktarı (Ton)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 03.03.2021)

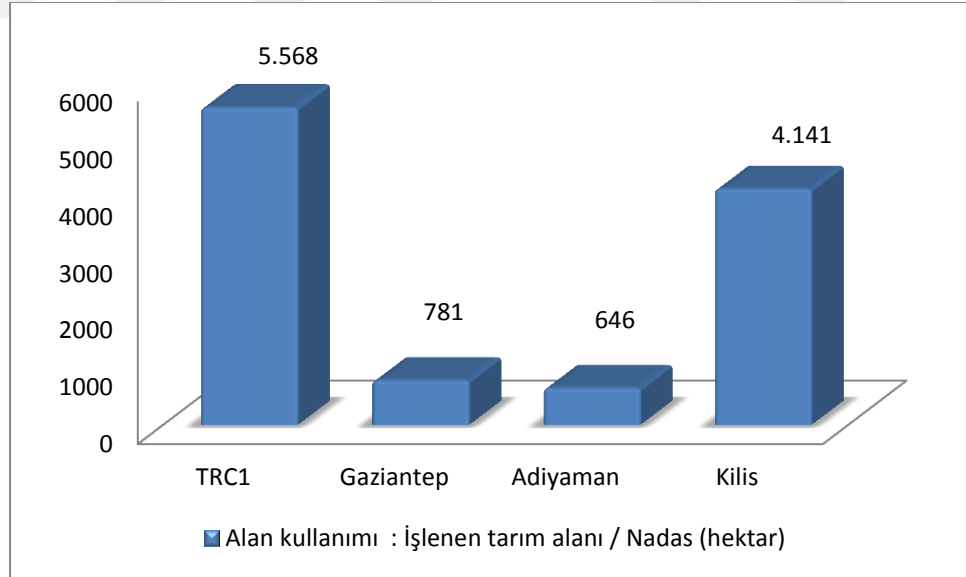
Şekil 4 ve Şekil 5’te görüldüğü gibi TRC1 bölgesinde işlenen tarım alanlarının 328.549 hektarı ekilirken, 5.568 hektarı nadasa bırakılmaktadır. İşlenen tarım alanlarının 170.654 hektarında ekim yapılan Adiyaman ili 646 hektar alanını nadasa ayırmıştır. Adiyaman ili işlenen tarım alanlarının %0.38’lik kısmını nadasa ayırarak TRC1 bölgesinde işlenen tarım alanlarında en az nadasa ayrılan araziye sahibi ili olmuştur. TRC1 bölgesinde yer alan Kilis ili ise işlenen tarım alanlarının 4.141 hektarlık alanını nadasa bırakarak işlenen tarım alanlarında en fazla nadasa ayıran ili olmuştur.

Şekil 4 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı İşlenen Tarım Alanı/Ekilen (Hektar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 03.03.2021)

Şekil 5 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı İşlenen Tarım Alanı/Nadas (Hektar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 03.03.2021)

2.2.1. TRC1 Bölgesinde Tahıl Tarımı

TRC1 bölgesinde mevsimsel özelliklerden dolayı tahıl tarımı önemli bir yer almaktadır. Tablo 15'te görüldüğü gibi Türkiye'de 2019 yılında tahıl hâsılatı yapılan 10.748.330 hektarlık alanın %2,23'lük kısmı TRC1 bölgesinde yer almaktadır. TRC1 bölgesinin son 10 yıllık verileri incelendiğinde en çok tahıl hâsılatı yapılan alan 2015 yılında 310.838 hektar olarak kayıtlara geçilmiştir. TRC1 bölgesini oluşturan illerden ise en çok tahıl hâsılatı yapılan alana sahip il, Adıyaman olmuştur. Adıyaman ili 2019 yılında tahıl hâsılatı yapılan arazi miktarında Türkiye'nin %1,06'lık, TRC1 bölgesinin ise %48'lik kısmını oluşturmuştur.

Tablo 15 : Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Hasat Edilen Alanı (Hektar) : Tahıllar

YILLAR	GAZİANTEP	ADİYAMAN	KİLİS	TRC1	TÜRKİYE
2010	115.762	153.312	26.783	295.857	12.025.207
2011	109.871	146.946	43.157	299.973	11.853.779
2012	118.262	137.111	41.204	296.577	11.284.074
2013	115.395	144.973	29.438	289.806	11.513.414
2014	111.360	152.548	34.112	298.020	11.552.292
2015	121.424	153.113	36.302	310.838	11.681.537
2016	104.415	152.061	36.182	292.658	11.361.896
2017	107.784	140.282	34.346	282.412	11.093.438
2018	97.784	122.682	31.598	252.063	10.877.407
2019	95.370	114.085	29.848	239.303	10.748.330

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 06.03.2021)

Tahıl üretimi, TRC1 bölgesinde iklim özellikleri ve toprak yapısının uygun olmasından dolayı verimli olmaktadır. Tablo 16'da görüldüğü gibi son 10 yıllık veriler göz önüne alındığında tahıl üretimi bakımından en çok üretimin yapıldığı yıl 2015 yılı olmuştur. 2015 yılında Türkiye'de 38.637.138 ton tahıl üretimi yapılmıştır. TRC1 bölgesinde ise 2015 yılında Türkiye'deki tahıl üretiminin %3'lük kısmı olan 1.158.616 ton tahıl üretimi yapılmıştır.

Tablo 16 : Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Miktarı (Ton) : Tahıllar

YILLAR	GAZİANTEP	ADİYAMAN	KİLİS	TRC1	TÜRKİYE
2010	371.623	400.279	48.162	820.064	32.772.550
2011	384.733	505.158	112.088	1.001.979	35.202.073
2012	438.552	437.235	107.529	983.316	33.377.430
2013	428.642	474.390	83.400	986.432	37.489.268
2014	240.828	493.371	32.152	766.351	32.714.157
2015	499.291	525.340	133.985	1.158.616	38.637.138
2016	269.475	496.232	53.548	819.255	35.281.164
2017	424.719	492.458	112.041	1.029.218	36.132.767
2018	365.428	414.945	76.071	856.444	34.408.699
2019	352.525	374.950	77.661	805.136	34.401.704

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 06.03.2021)

Tablo 17 : Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Verimlilikleri (Ton/Hektar) : Tahıllar

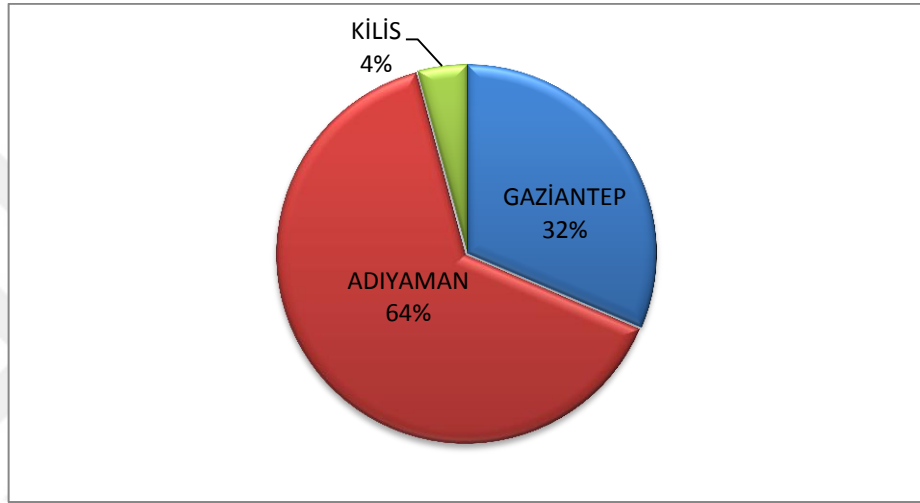
YILLAR	GAZİANTEP	ADİYAMAN	KİLİS	TRC1	TÜRKİYE
2010	3	3	2	3	3
2011	4	3	3	3	3
2012	4	3	3	3	3
2013	4	3	3	3	3
2014	2	3	1	3	3
2015	4	3	4	4	3
2016	3	3	1	3	3
2017	4	4	3	4	3
2018	4	3	2	3	3
2019	4	3	3	3	3

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 06.03.2021)

Tablo 17 incelendiğinde son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili, TRC1 bölgesi ve Türkiye’de bir hektarlık alandan yıllık ortalama olarak üç ton tahıl üretilmektedir. Adıyaman ili, tahıl tarımında birim alanda TRC1 bölgesi ve Türkiye ortalamasında bir verime sahip iken; Kilis ilinin verimliliği TRC1 bölgesinin ve Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

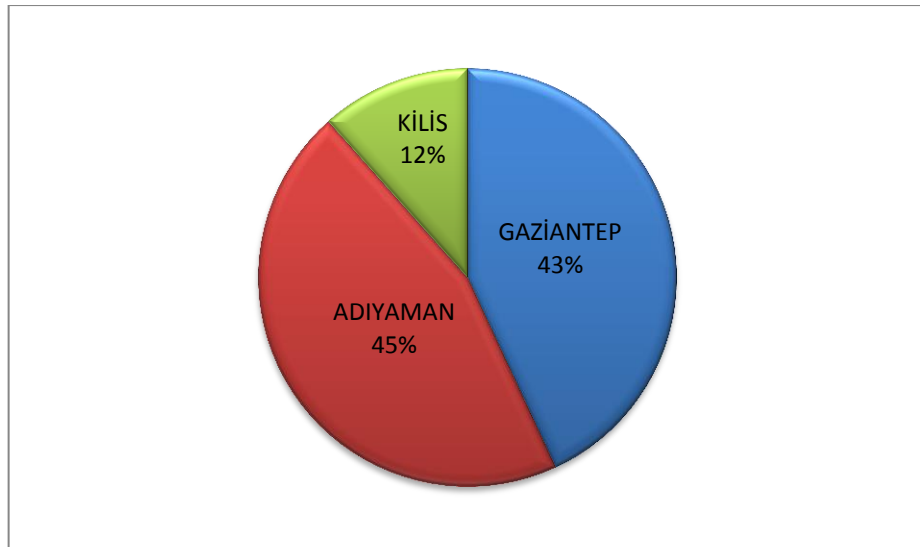
TRC1 bölgesinde yer alan illerden tahıl üretimi bakımından 2010-2019 yılları arasındaki verilere göre en fazla üretim Adıyaman ilinde yapılmaktadır. Şekil 7 ve Şekil 8’de görüldüğü gibi en çok üretimin yapıldığı 2015 yılında TRC1 bölgesinde üretimi yapılan tahıl miktarının %45’i; 2019 yılında ise %46’sı Adıyaman ilinde üretilmiştir. Adıyaman ilinin TRC1 bölgesinde yapılan tahıl üretimindeki payı ise en fazla %64’lük bir oran ile Şekil 6’da görüldüğü gibi 2014 yılında gerçekleşmiştir.

Şekil 6 : 2014 Yılı TRC1 Tahıl Üretimi Dağılım Yüzdesi

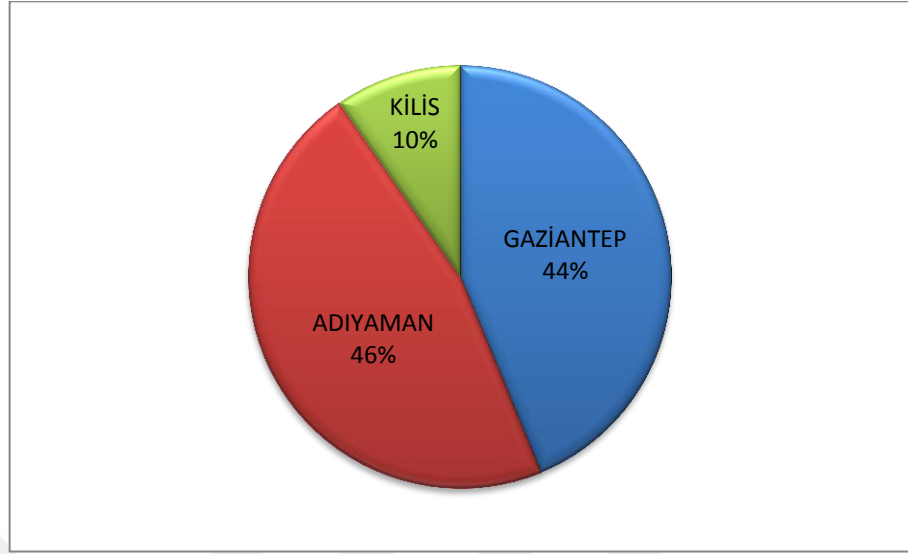
Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 06.03.2021)

Şekil 7 : 2015 Yılı TRC1 Tahıl Üretimi Dağılım Yüzdesi

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 06.03.2021)

Şekil 8 : 2019 Yılı TRC1 Tahıl Üretimi Dağılım Yüzdesi

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 06.03.2021)

2.2.2. TRC1 Bölgesinde Sebze Tarımı

TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2020 yılında 8.216.826 dekar alana sebze ekimi yapılmıştır. Tablo 18’de görüldüğü gibi Türkiye’deki bu ekim alanının %7,55’i olan 620.152 dekarı Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ekilmiştir. Aynı yıl TRC1 bölgesinde ise 226.903 dekarlık alana sebze ekimi yapılmıştır.

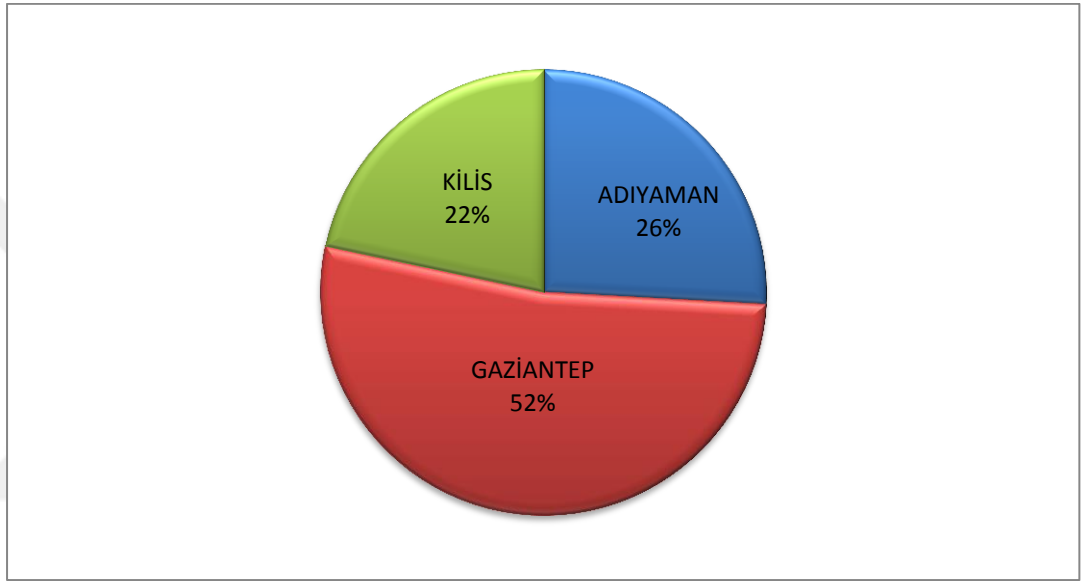
Tablo 18 : Son 10 Yılın Sebze Ekimi Yapılan Alan Miktarı (Dekar)

YILLAR	GAZİANTEP	ADİYAMAN	KİLİS	TRC1	TÜRKİYE
2011	57.447	52.596	27.686	137.729	8.514.624
2012	92.383	55.718	26.973	175.074	8.719.927
2013	85.952	80.327	60.901	227.180	8.559.860
2014	87.874	77.151	65.821	230.846	8.453.110
2015	87.294	57.237	66.258	210.789	8.485.429
2016	89.623	76.468	63.824	229.915	8.474.592
2017	98.753	74.186	48.680	221.619	8.396.392
2018	98.716	46.105	48.534	193.355	8.206.680
2019	101.523	55.801	51.143	208.467	8.278.709
2020	119.033	58.688	49.182	226.903	8.216.826

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 09.03.2021)

Şekil 9'a bakıldığında 2020 yılında ekimi yapılan TRC1 bölgesindeki 226.903 dekarlık sebze alanının %52'si olan 119.033 dekarı Gaziantep ilinde olduğu görülmektedir. Gaziantep ili, sebze ekimi yapılan alanın yarısından fazlasına sahip olarak TRC1 bölgesinde sebze ekiminde ilk sırada yer almaktadır. TRC1 bölgesini sebze ekimi yapılan alanın %22'si olan 49.182 dekarlık alan ile Kilis ili bölgenin en az sebze ekim alanına sahiptir.

Şekil 9 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Sebze Ekim Alanı Dağılım Yüzdesi

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 09.03.2021)

Tablo 19'da görüldüğü gibi son 10 yıllık sebze üretim miktarı verilerine göre en çok üretim Türkiye'de 31.121.669 ton, TRC1 bölgesinde 543.025 ton, Gaziantep ilinde 272.532 ton ile 2020 yılında gerçekleşmiştir. Adıyaman ilinde en çok üretim 168.244 ton ile 2013 yılında, Kilis ilinde ise 183.985 ton ile 2015 yılında gerçekleşmiştir.

Tablo 19 : Son 10 Yıllık Sebze Üretim Miktarları (Ton)

YILLAR	GAZİANTEP	ADİYAMAN	KİLİS	TRC1	TÜRKİYE
2011	142.915	101.056	34.485	278.456	27.520.404
2012	209.327	100.633	26.197	336.157	27.786.457
2013	208.481	168.244	144.335	521.060	28.413.724
2014	210.786	163.370	125.481	499.637	28.448.709
2015	207.270	116.271	183.958	507.499	29.512.795
2016	208.415	163.354	164.690	536.459	30.226.625
2017	221.597	160.881	131.904	514.382	30.829.093
2018	221.188	96.382	118.591	436.161	29.986.683
2019	224.896	130.338	126.408	481.642	31.040.280
2020	272.532	144.777	125.716	543.025	31.121.669

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 09.03.2021)

Tablo 20 : Son 10 Yıllık Sebze Verimlilik (Ton/Dekar)

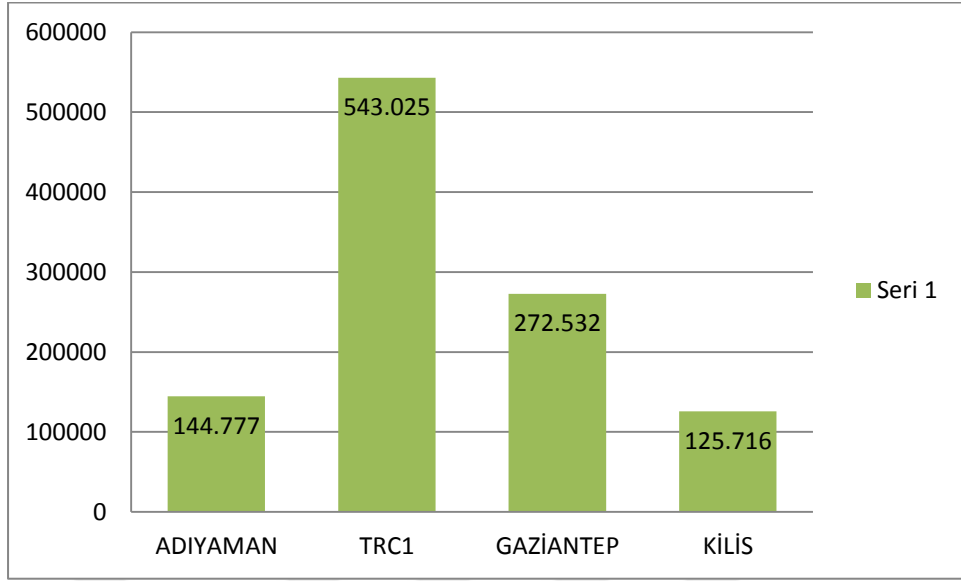
YILLAR	GAZİANTEP	ADİYAMAN	KİLİS	TRC1	TÜRKİYE
2010	2	2	1	2	3
2011	2	2	1	2	3
2012	2	2	2	2	3
2013	2	2	2	2	3
2014	2	2	3	2	3
2015	2	2	3	2	4
2016	2	2	3	2	4
2017	2	2	2	2	4
2018	2	2	2	2	4
2019	2	2	3	2	4

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 09.03.2021)

Tablo 20 incelendiğinde son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili ve TRC1 bölgesi, birim alandaki sebze verimliliğinde Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Türkiye’de son on yıllık zaman diliminde bir dekarlık alandan yıllık ortalama 4 ton sebze üretim yapılırken, Adıyaman ili ve TRC1 bölgesinde yıllık ortalama 2 ton sebze üretimi yapılmaktadır.

Şekil 10’da görüldüğü gibi en çok üretim yapılan 2020 yılında TRC1 bölgesindeki üretimin %50’si Gaziantep ilinde, %27’si Adıyaman ilinde ve %23’ü Kilis ilinde yapılmaktadır. Gaziantep ili sebze ekim alanında olduğu gibi sebze üretim miktarında da TRC1 bölgesinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. TRC1 bölgesinde tahıl tarımında Adıyaman ilinin gösterdiği performansı Gaziantep ili sebze tarımında göstermiştir.

Şekil 10 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Sebze Üretim Miktarı (Ton)

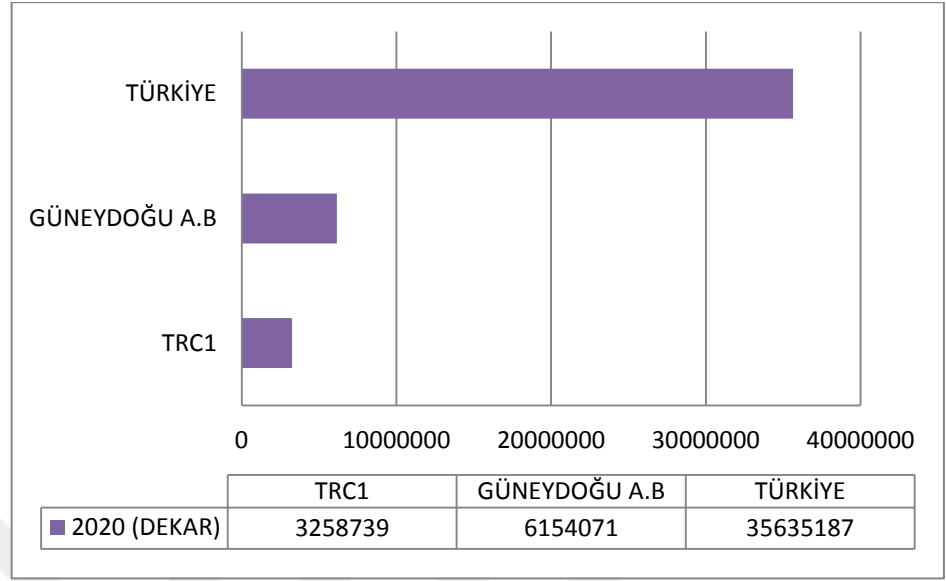

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 15.03.2021)

2.2.3. TRC1 Bölgesinde Meyve Tarımı

TRC1 bölgesinde toplu meyvelik alan, 2011 yılından 2020 yılına kadar %72 oranında artış göstermiştir. 2011 yılında 2.350.957 dekar olan toplu meyvelik alanı 2020 yılına kadar 907.782 dekar artarak 3.258.739 dekara ulaşmıştır. Şekil 11’de görüldüğü gibi TRC1 bölgesinde yer alan toplu meyvelik alanlar 2020 yılı verilerine göre Türkiye’de yer alan meyvelik alanların %9’luk kısmını, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yer alan meyvelik alanların ise %53’lük kısmını oluşturmaktadır.

Şekil 11 : 2020 Yılı Toplu Meyvelik Alan (Dekar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 15.03.2021)

Tablo 21’de görüldüğü gibi TRC1 bölgesinde yer alan illerden olan Kilis ilinde toplu meyvelik alan en çok 2013 yılında 587.170 dekar iken 2020 yılında %6’ya yakın azalarak 552.666 dekar olmuştur. Gaziantep ve Adıyaman illerinde ise toplu meyvelik alanlarında 2011 yılından 2020 yılına kadar genelde artış olmuştur.

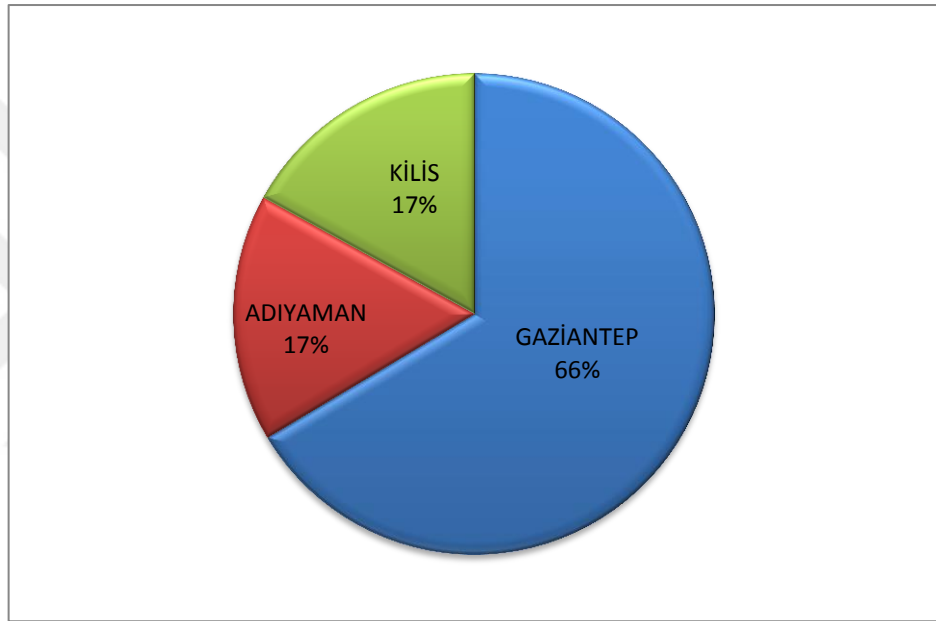
Tablo 21 : Son 10 Yıllık Toplu Meyvelik Alanlar (Dekar)

YILLAR	GAZİANTEP	ADİYAMAN	KİLİS	TRC1	TÜRKİYE
2011	1.505.744	388.417	456.796	2.350.957	30.911.356
2012	2.034.032	394.358	477.350	2.905.740	32.009.607
2013	2009.223	414.886	587.170	3.011.279	32.320.346
2014	2.003.151	425.509	545.262	2.973.922	32.428.112
2015	2.007.844	444.639	517.475	2.969.958	32.838.481
2016	2.041.948	491.742	512.964	3.046.654	33.292.163
2017	2.079.944	503.477	523.439	3.106.860	33.481.007
2018	2.106.013	519.923	548.400	3.174.336	34.569.095
2019	2.133.658	537.693	549.090	3.220.441	35.187.595
2020	2.164.787	541.286	552.666	3.258.739	35.635.187

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 15.03.2021)

Şekil 12’de görüldüğü gibi 2020 TÜİK verilerine göre TRC1 bölgesindeki toplu meyvelik alanların yarısından fazlası Gaziantep ilinde bulunmaktadır. TRC1 bölgesindeki toplu meyvelik alanlarının %66’sı Gaziantep ilinde, %17’si Adıyaman ve %17’si de Kilis illerinde bulunmaktadır. Yüzdelik olarak Adıyaman ve Kilis illerinin oranları eşit olsa da Kilis ilinin 2020 verilerine göre 11.380 dekar toplu meyvelik alanı Adıyaman ilinden fazladır. Gaziantep ili, sebze tarımında olduğu gibi meyve tarımında da TRC1 bölgesinde büyük bir paya sahip olduğu görülmektedir.

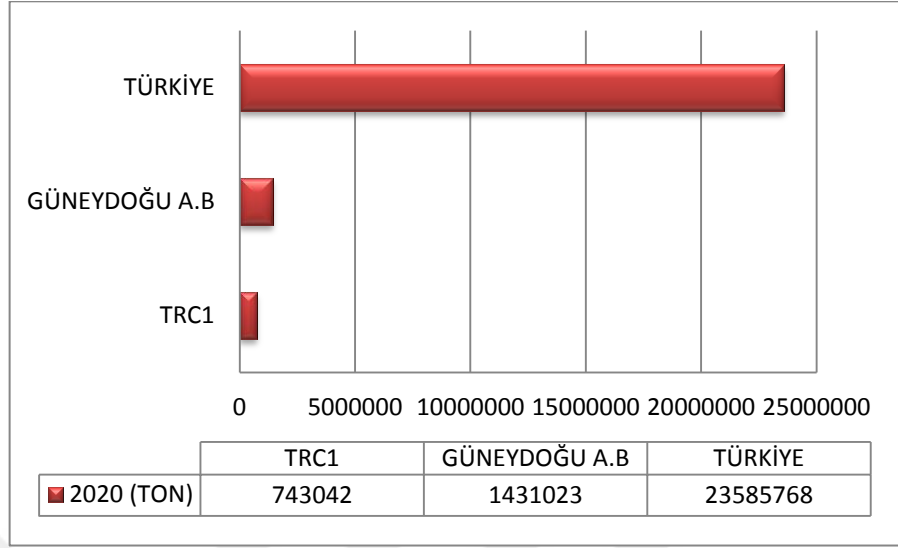
Şekil 12 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Toplu Meyve Alanları Dağılım Yüzdesi

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 15.03.2021)

Şekil 13’te görüldüğü gibi TRC1 bölgesi meyve üretim miktarı olarak da Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde önemli bir yere sahiptir. 2020 yılında Türkiye’de üretilen 23.585.768 ton meyvenin 743.042 tonu TRC1 bölgesinde üretilmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde üretilen 1.431.023 ton meyvenin ise %52’lik kısmı TRC1 bölgesinde üretilmiştir.

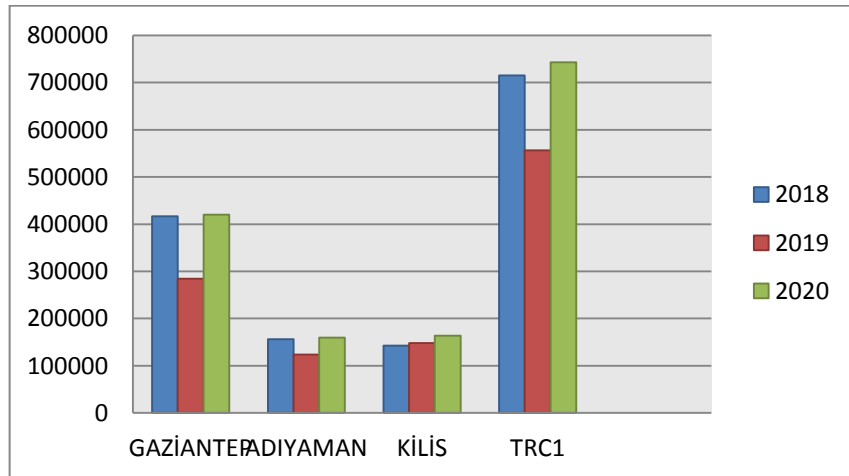
Şekil 13 : 2020 Yılı Meyve Üretim Miktarları (Ton)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.03.2021)

Şekil 14’te görüldüğü gibi TRC1 bölgesinde meyve üretim miktarında 2019 yılında bir önceki yıla kıyasla %22 civarında azalış yaşanmıştır. TRC1 bölgesindeki illerde ise aynı yıllarda Gaziantep ilinde %32 azalış, Adıyaman ilinde %21 azalış olurken, Kilis ilinde %4’lük bir artış olmuştur. 2020 yılında ise TRC1 bölgesinde meyve üretimi bir önceki yıla kıyasla %34’e yakın artış göstermiştir. Aynı şekilde meyve üretiminde 2020 yılında Gaziantep ilinde %47, Adıyaman ilinde %29 ve Kilis ilinde %11’e yakın artış olmuştur.

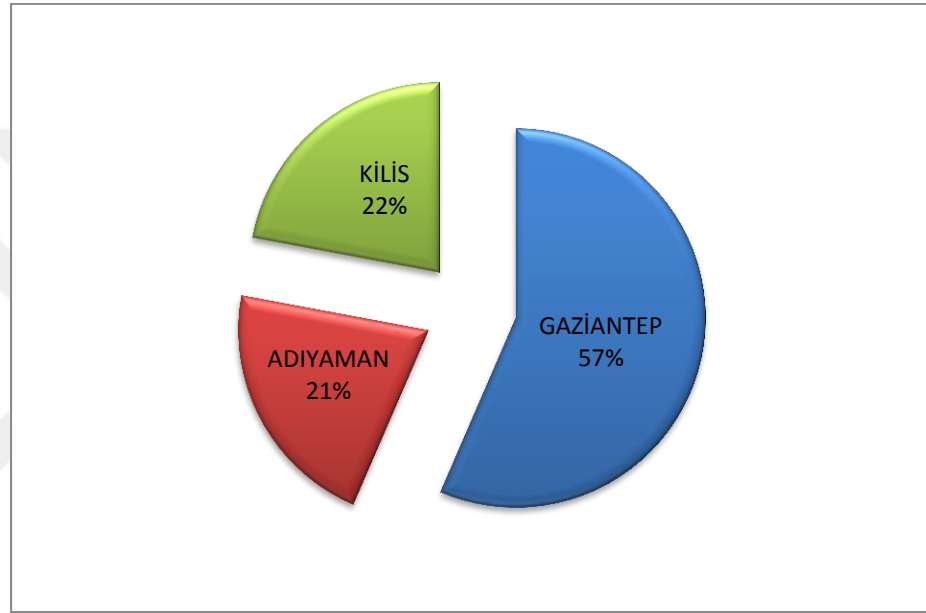
Şekil 14 : TRC1 Bölgesi 2018-2019-2020 Yılları Meyve Üretim Miktarları (Ton)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.03.2021)

Şekil 15’te görüldüğü gibi TRC1 bölgesinde 2020 yılında üretilen meyve miktarının %57’si Gaziantep ilinde gerçekleşmiştir. Aynı yıl üretimi yapılan meyve miktarının %22’si Kilis ilinde %21’i Adıyaman ilinde olmaktadır. Sebze üretiminde TRC1 bölgesinin en iyisi olan Gaziantep ili, meyve üretiminde de bu sırasını korumaktadır. TRC1 bölgesinin tahıl üretiminde ilk sırada yer alan Adıyaman ili meyve üretiminde TRC1 bölgesinin en son sırasında yer almıştır.

Şekil 15 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Meyve Üretim Miktarı Dağılım Yüzdesi

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.03.2021)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARIM EKONOMİSİ

Tarım ekonomisi, tarımsal faaliyetler ile ekonomi biliminin kavramlarını aynı çatı altında birleştiren bir iktisadi bilim alanıdır. Tarım ekonomisi, tarım ile ilgili tüm konularla ve tarım işletmeleri ile ilgilidir. Tarım ekonomisi kapsamında, çiftçilerin refah seviyesinin artırılması, kırsal kesimin kalkınması ve tarım ile ilgili yapılan tüm çalışma ve yayınların çiftçilere iletilmesi de vardır.

3.1. ADIYAMAN İLİNDE TARIM EKONOMİSİ

TRC1 bölgesinde yer alan Adıyaman ili gerek ekonomik faaliyetleri ile gerekse genç yaşta olan insanların çokluğu ile gelişime açık olan bir bölgedir. Adıyaman ilinin ekonomik yapısında tarım sektörü önemli bir yere sahip olmakla birlikte her geçen gün hizmet ve sanayi sektörleri de gelişme göstererek tarım sektörünün ekonomideki payına ortak olmaktadır. Gün geçtikçe Adıyaman ili ekonomisinde hizmet ve sanayi sektörünün payı artarken tarım sektörünün payı azalmaktadır (Öncebe, 2018, s. 24).

Tablo 22 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Bitkisel Tarım Toplam Getirisi (Usd)

Yıllar	Tahıl	Yüzde	Sebze	Yüzde	Meyve	Yüzde	Toplam
2011	401.514.360	68	62.079.053	11	125.369.914	21	588.963.327
2012	350.886.991	67	56.434.678	11	112.568.902	22	519.890.571
2013	328.252.774	63	67.958.742	13	128.860.153	25	525.071.669
2014	290.925.654	57	58.583.332	11	164.501.782	32	514.010.767
2015	250.031.148	54	42.921.007	9	169.679.926	37	462.632.081
2016	250.586.490	52	54.324.727	11	178.639.780	37	483.550.997
2017	247.045.402	59	41.357.373	10	130.816.073	31	419.218.848
2018	234.404.161	46	23.511.967	5	252.827.796	50	510.743.923
2019	178.360.647	55	27.239.435	8	117.114.105	36	322.714.187
2020	193.600.958	40	33.978.297	7	255.176.436	53	482.755.690

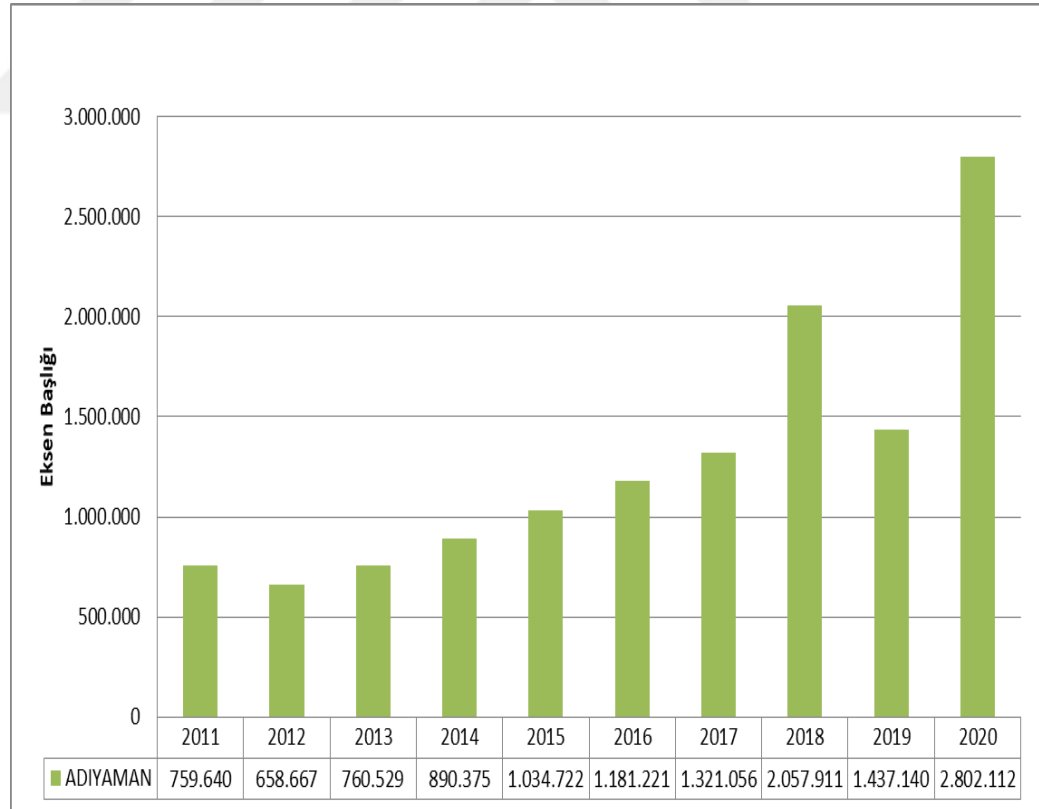
Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 25.03.2021)

Tablo 22 incelendiğinde son on yıllık zaman diliminde Adıyaman'da yıllık ortalama 482.955.206 dolar bitkisel tarım ürünlerinden gelir elde edilmiştir. Bu gelirin

%56'lık kısmını tahıl ürünlerinden, %34'lük kısmını meyve ürünlerinden ve %10'luk kısmını sebze ürünlerinden sağlamıştır. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında tahıl ürünlerinin getirisinde %51, sebze ürünlerinin getirisinde %45 azalış görülürken meyve ürünlerinin getirisinde %103 artış görülmüştür Bu da Adıyaman ilinde gerçekleştirilen bitkisel tarımın, tahıl ve sebze tarımından meyve tarımına doğru bir geçiş olduğunu göstermektedir.

Şekil 16'da görüldüğü gibi Adıyaman ilinin son 10 yıllık bitkisel üretim değerine bakıldığında en düşük üretim değerinin 2012 yılında 658.667.000 TL olduğu; en yüksek üretim değerinin ise 2020 yılında 2.802.112.000 TL olduğu görülmektedir. Adıyaman ilinin bitkisel üretim değeri 2012 yılından 2018 yılına kadar artış gösterirken, 2019 yılında azaldığı görülmektedir. 2019 yılında Adıyaman ilinin bir önceki yıla göre bitkisel üretim değeri %30'a yakın azalırken; bir yıl sonra yani 2020 yılında %95'e yakın bir artış göstermiştir.

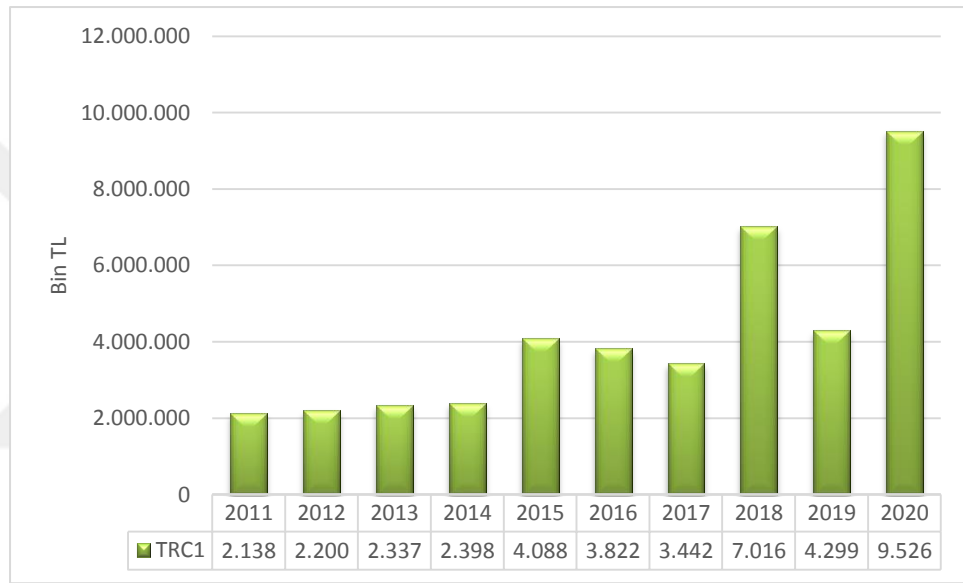
Şekil 16 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Bitkisel Üretim Değeri (Bin TL)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 25.03.2021)

Şekil 17’de görüldüğü gibi TRC1 Bölgesi’nde son 10 yıllık bitkisel üretim değeri genellikle artış göstermiştir. 2011 yılından 2020 yılına kadar bitkisel üretim değerinde %446 oranında bir artış görülmüştür. Adıyaman ilinin TRC1 Bölgesi’ndeki bitkisel üretim değerindeki payı en az 2015 yılında %25 olurken, en fazla 2017 yılında %38 olmuştur. TRC1 Bölgesi’nde son 10 yıldaki bitkisel üretim değeri en hızlı artışı 2018 yılında %104 oranında gerçekleştirirken, en hızlı azalışı ise 2019 yılında %39 oranında gerçekleştirmiştir.

Şekil 17 : TRC1 Bölgesi’nin Son 10 Yıllık Bitkisel Üretim Değeri (Bin TL)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 25.03.2021)

Tablo 23’te görüldüğü gibi Adıyaman ilinin 2009 bazlı GSYH değerlerinin 2010-2019 yılları arasındaki verileri incelendiğinde TRC1 Bölgesi GSYH’daki payı yıllık ortalama %17 oranında olmaktadır. Bu oran en yüksek %19,98 olarak 2010 yılında gerçekleşirken, en düşük ise %14,74 olarak 2019 yılında gerçekleşmiştir. Adıyaman ilinin GSYH’sındaki yıl bazında en yüksek artışı %22,30 oranı ile 2018 yılında gerçekleştirirken, bir önceki yıldan 2.311.676.000 TL daha fazla GSYH değeri meydana getirmiştir. TRC1 Bölgesi’nde ise yıl bazında en yüksek artış %23,78 oran ile 2011 yılında gerçekleşmiştir. 2010-2019 yılları arasındaki veriler göz önüne alındığında Adıyaman ilinin yıllık GSYH’sındaki artış ortalama olarak yıllık %14 olurken, TRC1 Bölgesi’nde bu oran %18 civarında olmaktadır. Adıyaman ilinin TRC1 Bölgesi’ndeki GSYH’ya katkısının giderek artan oranda olması için bu ortalama yıllık yüzdelik artışın

TRC1 Bölgesi'ndeki ortalama yıllık artışından fazla olması gerekir. Var olan bu oran ile devam edilirse Adıyaman ilinin TRC1 Bölgesi'nin GSYH'sındaki payı giderek daha da azalacaktır. 2019 yılında Adıyaman ilinin GSYH'sı 14.044.911.000 TL olurken, TRC1 Bölgesi'nin 2019 yılı GSYH'sı 95.301.609.000 TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 23 : Adıyaman ve TRC1 Bölgesi'nin 2010-2019 Yılları GSYH (2009 Bazlı) Değerleri (Bin TL)

YILLAR	ADİYAMAN	TRC1	YÜZDE ORAN
2010	4.248.598	21.261.813	19,98
2011	5.175.418	26.317.750	19,67
2012	5.561.973	31.340.090	17,75
2013	6.327.521	37.866.644	16,71
2014	7.092.468	43.330.639	16,37
2015	8.050.681	51.479.021	15,64
2016	8.906.831	56.888.393	15,66
2017	10.365.992	68.066.833	15,23
2018	12.677.668	83.544.421	15,17
2019	14.044.911	95.301.609	14,74

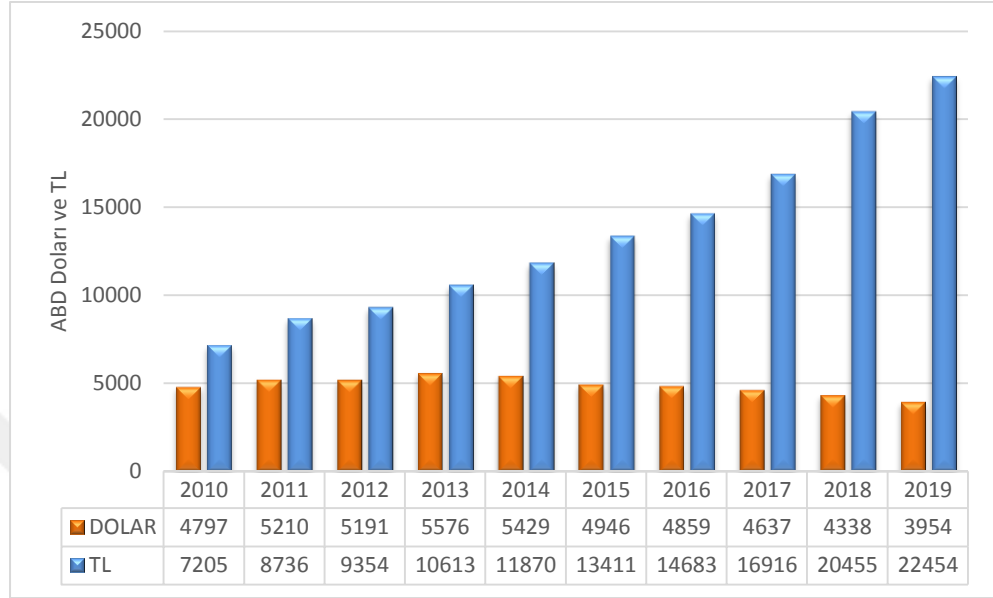
Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 02.04.2021)

Adıyaman ilinin yıllık kişi başı GSYH 'sının TL bazında en yüksek olduğu yıl 22.454 TL ile 2020 yılı olmuştur. Aynı yıl Adıyaman ilinin ABD Doları bazındaki değeri ise 3.954 dolardır. TRC1 Bölgesi'nin ise 2019 yılındaki kişi başı GSYH'sı TL bazında 33.831 TL iken ABD Doları bazında 5.958 TL olmuştur.

TRC1 Bölgesi ve Adıyaman ilinin 2010-2019 yılları arasındaki kişi başı GSYH değerleri incelendiğinde TL bazında her yıl bir önceki yıla kıyasla artış göstermiştir. Fakat aynı yıllardaki veriler ABD Doları cinsinden incelendiğinde aynı artışın söz konusu olmadığı görülmektedir. 2010 yılından 2013 yılına kadar ABD doları bazlı kişi başı GSYH, TL bazlı kişi başı GSYH ile paralel bir artış gösterirken, 2013 yılından sonra 2019 yılına kadar TL bazlı kişi başı GSYH her yıl artış gösterirken ABD doları bazlı kişi başı GSYH her yıl giderek azalış göstermiştir. Bu da özellikle 2013 yılından sonra Türk Lirası'nın ABD Doları karşısında değer kaybettiğinin göstergesidir. ABD doları bazlı kişi başı GSYH, Adıyaman ilinde en yüksek 2013 yılında 5.576 ABD Doları olurken; TRC1 Bölgesi'nde 2013 yılında 7.819 ABD Doları olmuştur. Kişi başı GSYH TL bazında hem Adıyaman ilinde hem de TRC1 Bölgesi'nde 2019 yılında en

yüksek değerine ulaşırken aynı yılda 2010-2019 yılları arasındaki verilere bakıldığında ABD dolar bazlı kişi başı GSYH değerinde en düşük değerde kalmıştır.

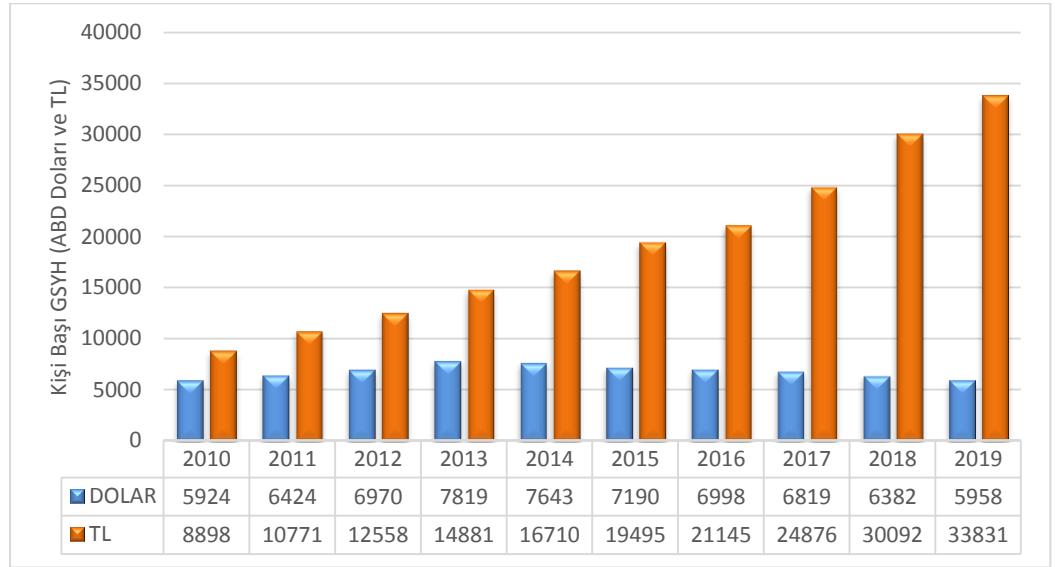
Şekil 18 : Adıyaman İli Kişi Başı GSYH (ABD Doları ve TL)

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 02.04.2021)

Şekil 18’de görüldüğü gibi Adıyaman ilinin 2010-2019 yılları arasındaki verilere baktığımızda TL bazlı kişi başı GSYH değerinin ortalaması 13.570 TL iken ABD dolar bazlı kişi başı GSYH değeri ortalaması 4.894 ABD Doları olmuştur. Şekil 19’da görüldüğü gibi aynı şekilde TRC1 Bölgesi’nin ise 2010-2019 yılları arasındaki verilere baktığımızda TL bazlı kişi başı GSYH değerinin ortalaması 19.326 TL olurken ABD dolar bazlı kişi başı GSYH değeri ortalaması 6.813 ABD Doları olmuştur. Adıyaman ili ve TRC1 Bölgesi, 2019 yılında hem TL bazlı hem de ABD dolar bazlı olarak 2010-2019 yılları içerisindeki kişi başı GSYH değer ortalamasının altında kalmıştır. Adıyaman ilindeki bir kişinin 2010-2019 yılları arasındaki yıllık GSYH ortalama değerleri göz önüne alındığında, TRC1 Bölgesi’ndeki bir kişiden 1.919 ABD Doları daha az gayri GSYH değerine sahip olmuştur.

Şekil 19 : TRC1 Bölgesi'nin Kişi Başı GSYH (ABD Doları ve TL)

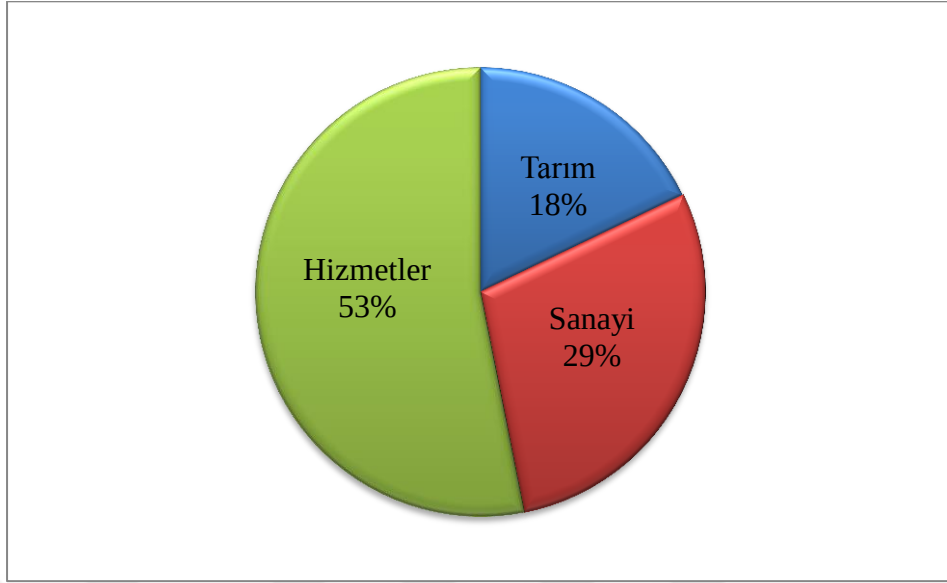

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 02.04.2021)

Adıyaman ilinin 2010-2019 yılları arasındaki yıllık TL bazlı kişi başı GSYH değeri her yıl ortalama olarak %14 oranında artarken, ABD dolar bazlı kişi başı GSYH değeri her yıl ortalama olarak %2 oranında azalmaktadır. TRC1 Bölgesi'nde ise bu durum her yıl ortalama olarak TL bazında %16 oranında artarken, ABD Doları bazında %0.39 oranında azalmaktadır.

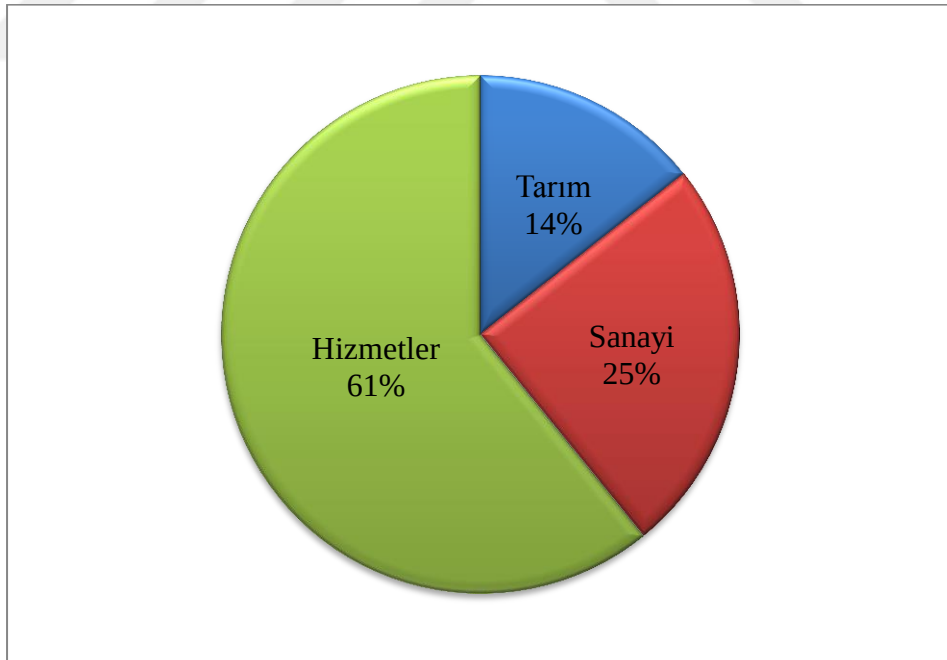
Adıyaman ilinin iktisadi faaliyet kollarına göre 2009 bazlı cari fiyatlarla GSYH değerlerine baktığımızda, 2010 yılından 2019 yılına kadar tarım ve sanayi sektörlerinin, Adıyaman ili GSYH'sindeki paylarının azalmış olduğu; hizmetler sektöründe ise artış olduğu görülmektedir. Şekil 20 ve Şekil 21'de görüldüğü gibi Adıyaman ilinin 2010 yılındaki GSYH'sindeki tarım sektörünün pay oranı %18 iken 2019 yılında %4 azalarak %14 oranına düşmüştür. Aynı şekilde sanayi sektörünün de 2010 yılındaki GSYH'deki payı %29 iken 2019 yılında %4 azalarak %25 oranına düşmüştür. Adıyaman ilinin GSYH'sindeki en çok payı hizmetler sektörü oluşturmaktadır. Adıyaman ilindeki hizmetler sektörünün 2010 yılındaki GSYH'deki payı 2010 yılında %53 iken 2019 yılında %8 artış göstererek %61 oranına yükselmiştir.

Şekil 20 : Adıyaman İli 2010 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 02.04.2021)

Şekil 21 : Adıyaman İli 2019 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

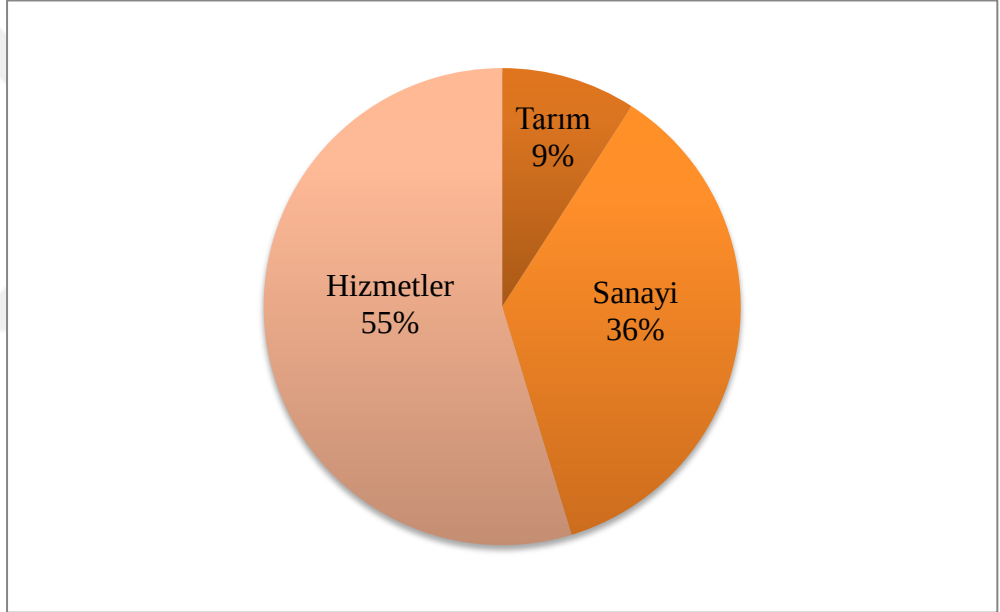

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 02.04.2021)

Gaziantep ilinin iktisadi faaliyet kollarına göre 2009 bazlı cari fiyatlarla GSYH değerlerine baktığımızda, 2010 yılından 2019 yılına kadar tarım ve hizmetler

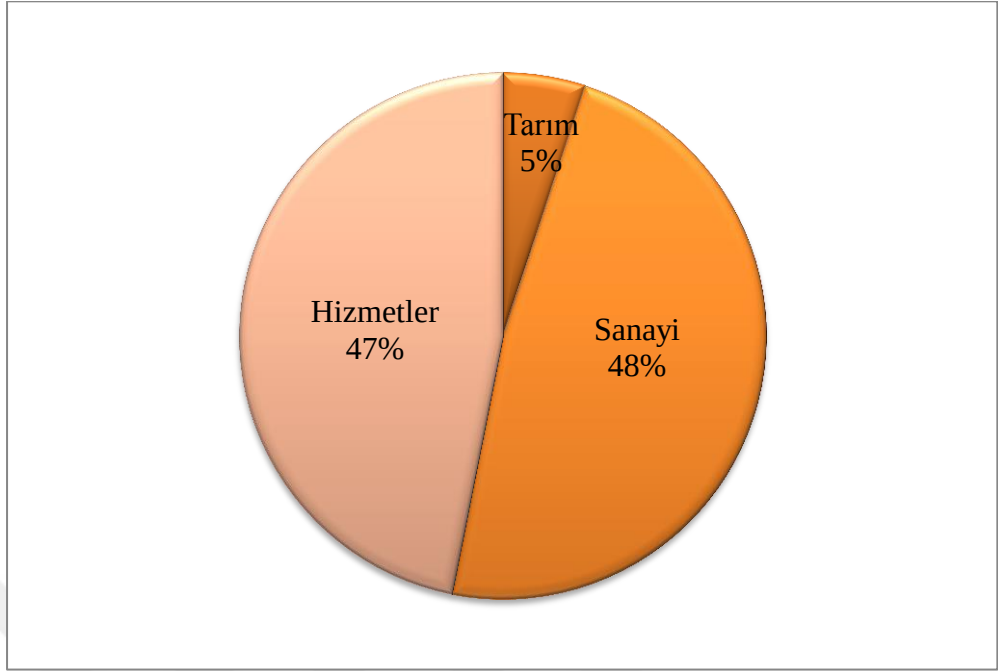
sektörlerinin, Gaziantep ili GSYH'sindeki paylarının azalmış olduğu; sanayi sektöründe ise artış olduğu görülmektedir. Şekil 22 ve Şekil 23'te görüldüğü gibi Gaziantep ilinin 2010 yılındaki GSYH'sindeki tarım sektörünün pay oranı %9 iken 2019 yılında %4 azalarak %5 oranına düşmüştür. Aynı şekilde hizmetler sektörünün de 2010 yılındaki GSYH'deki payı %55 iken 2019 yılında %8 azalarak %47 oranına düşmüştür. Gaziantep ilinin GSYH'sindeki en çok payı 2010 yılında hizmetler sektörü oluştururken; 2019 yılında sanayi sektörü oluşturmaktadır. Gaziantep ilindeki sanayi sektörünün 2010 yılındaki GSYH'deki payı ise %36 iken 2019 yılında %12 artış göstererek %48 oranına yükselmiştir.

Şekil 22 : Gaziantep İli 2010 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 08.04.2021)

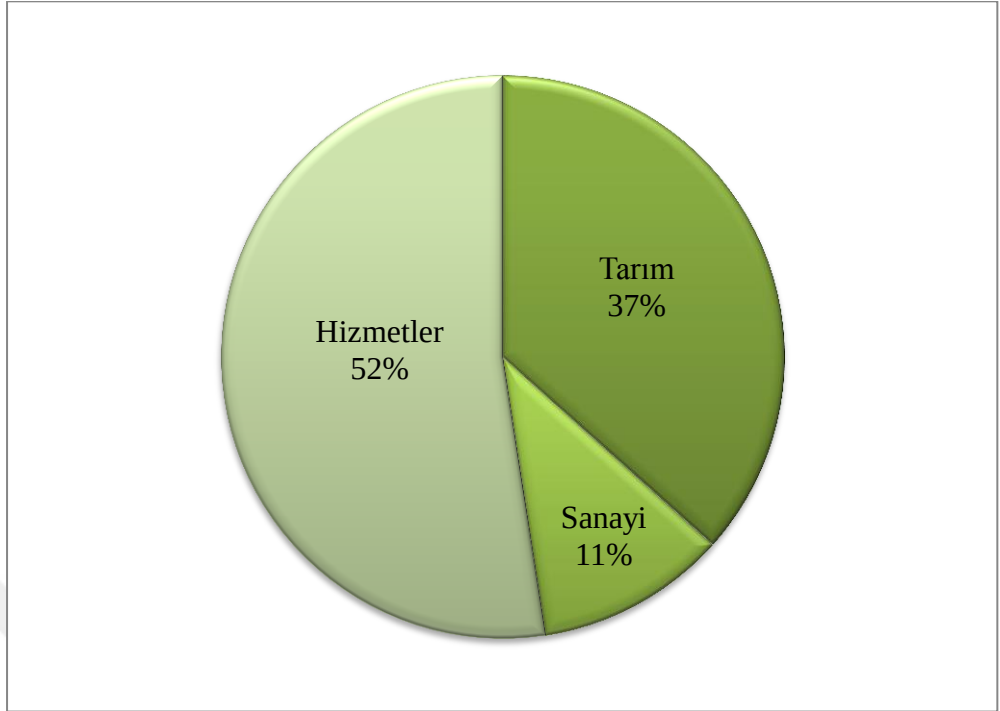
Şekil 23 : Gaziantep İli 2019 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 08.04.2021)

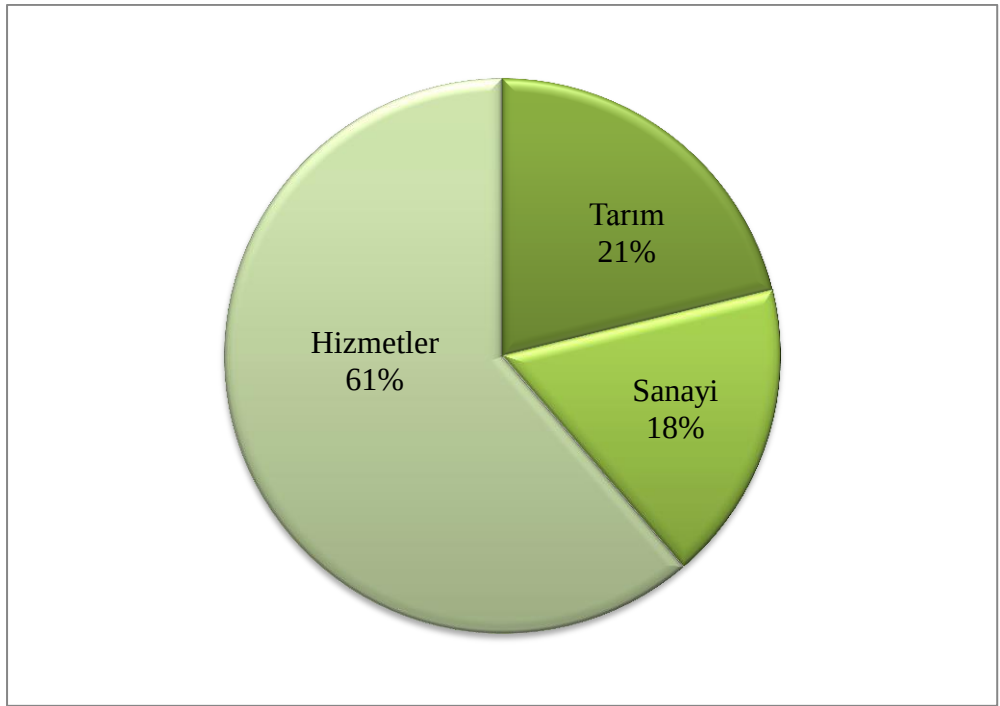
Kilis ilinin iktisadi faaliyet kollarına göre 2009 bazlı cari fiyatlarla GSYH değerlerine baktığımızda, 2010 yılından 2019 yılına kadar tarım sektörünün Kilis ili GSYH'sindeki payının azalmış olduğu; hizmetler ve sanayi sektörlerinde artış olduğu görülmektedir. Şekil 24 ve Şekil 25'te görüldüğü gibi Kilis ilinin 2010 yılındaki GSYH'sindeki tarım sektörünün pay oranı %37 iken 2019 yılında %16 azalarak %21 oranına düşmüştür. Kilis ilindeki sanayi sektörünün 2010 yılındaki GSYH'deki payı %11 iken 2019 yılında %7 artış göstererek %18 oranına yükselmiştir. Kilis ilinin GSYH'sindeki en çok payı hizmetler sektörü oluşturmaktadır. Kilis ilindeki hizmetler sektörünün 2010 yılındaki GSYH'deki payı %52 iken 2019 yılında %9 artış göstererek %61 oranına yükselmiştir.

Şekil 24 : Kilis İli 2010 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

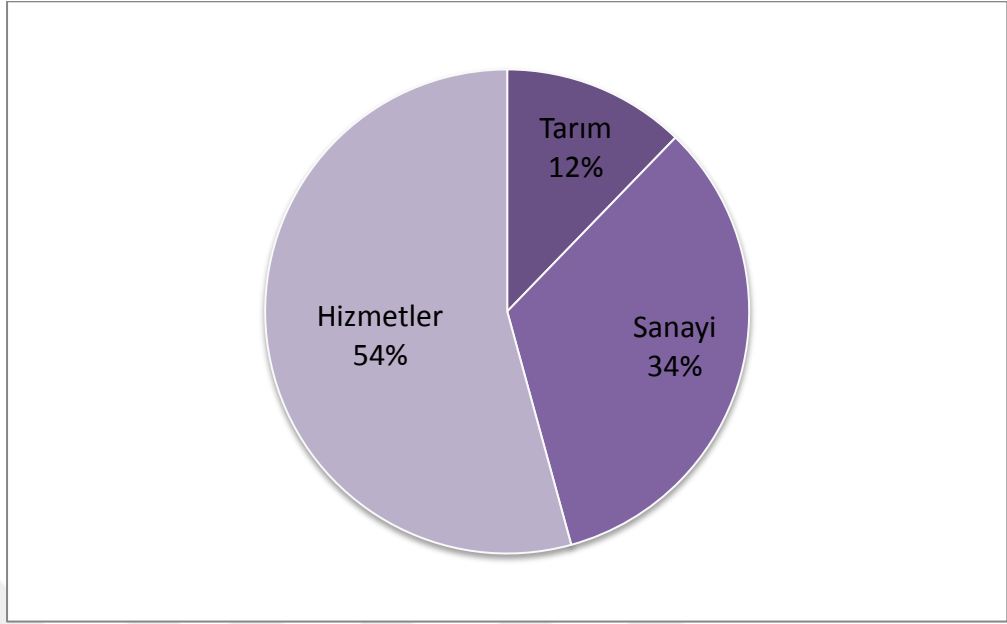
Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 12.04.2021)

Şekil 25 : Kilis İli 2019 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 12.04.2021)

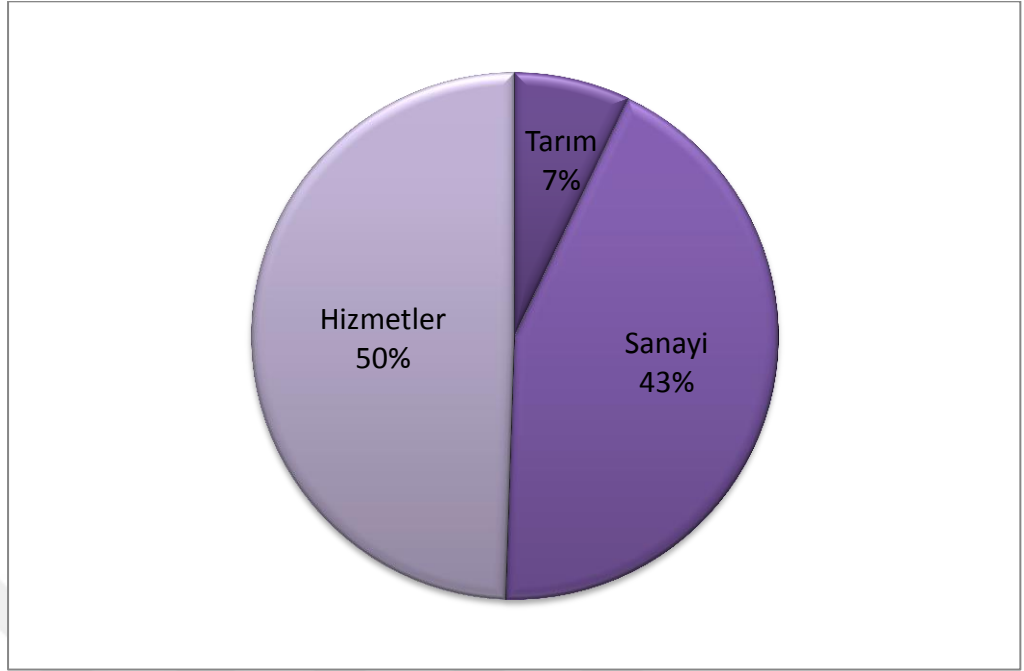
Şekil 26 : TRC1 Bölgesi 2010 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 12.04.2021)

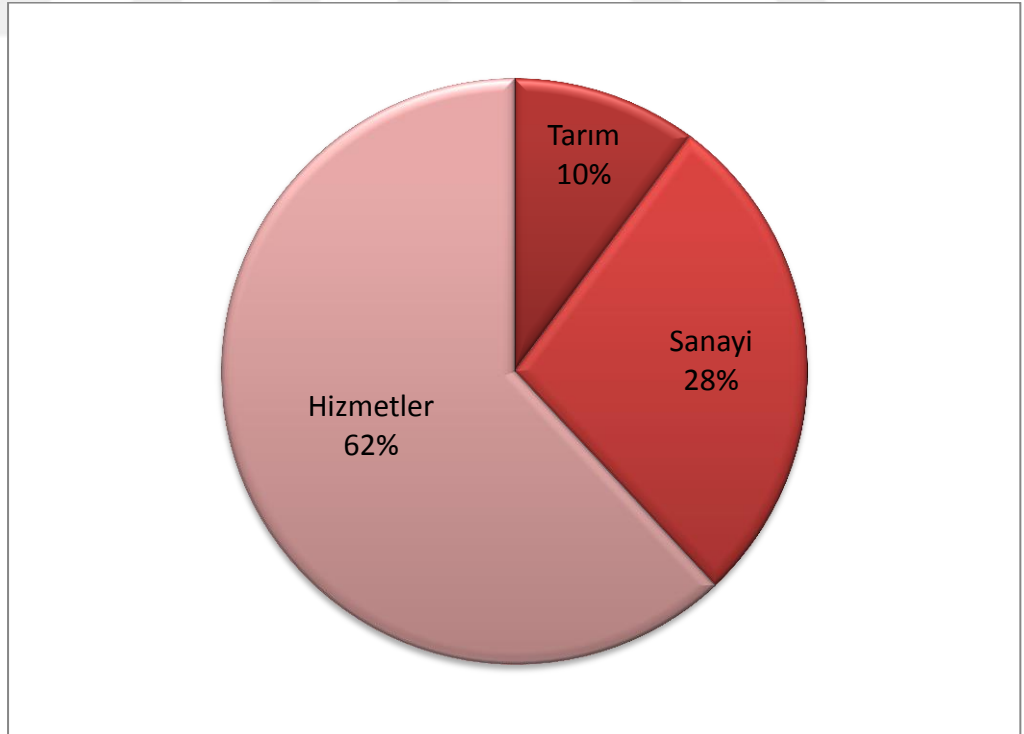
TRC1 Bölgesinin iktisadi faaliyet kollarına göre 2009 bazlı cari fiyatlarla GSYH değerlerine baktığımızda, 2010 yılından 2019 yılına kadar tarım ve hizmetler sektörlerinin TRC1 Bölgesi GSYH'sindeki payının azalmış olduğu; sanayi sektöründe ise artış olduğu görülmektedir. Şekil 26 ve Şekil 27'de görüldüğü gibi TRC1 Bölgesinin 2010 yılındaki GSYH'sindeki tarım sektörünün pay oranı %12 iken 2019 yılında %5 azalarak %7 oranına düşmüştür. TRC1 Bölgesindeki sanayi sektörünün 2010 yılındaki GSYH'deki payı %34 iken 2019 yılında %9 artış göstererek %43 oranına yükselmiştir. TRC1 Bölgesinin GSYH'sindeki en çok payı hizmetler sektörü oluşturmaktadır. TRC1 Bölgesindeki hizmetler sektörünün 2010 yılındaki GSYH'deki payı %54 iken 2019 yılında %4 azalış göstererek %50 oranına düşmüştür.

Şekil 27 : TRC1 Bölgesi 2019 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 12.04.2021)

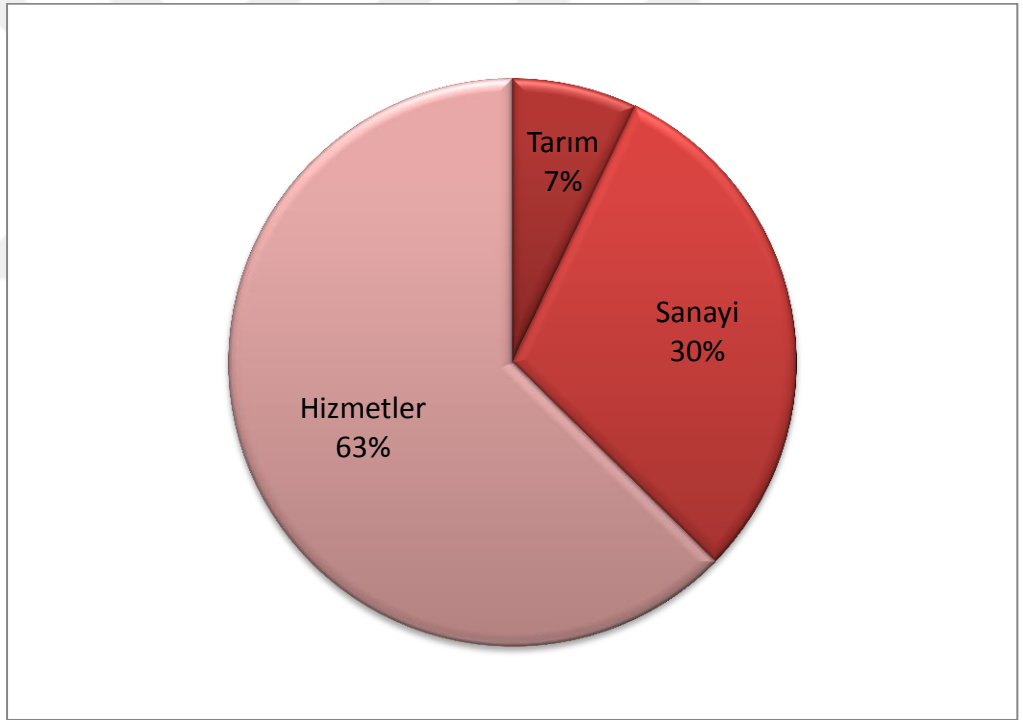
Şekil 28 : Türkiye 2010 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 12.04.2021)

Türkiye'nin iktisadi faaliyet kollarına göre 2009 bazlı cari fiyatlarla GSYH değerlerine baktığımızda, 2010 yılından 2019 yılına kadar tarım sektörünün Türkiye GSYH'sindeki payının azalmış olduğu; hizmetler ve sanayi sektörlerinde ise artış olduğu görülmektedir. Şekil 28 ve Şekil 29'da görüldüğü gibi Türkiye'nin 2010 yılındaki GSYH'sindeki tarım sektörünün pay oranı %10 iken, 2019 yılında %3 azalarak %7 oranına düşmüştür. Türkiye'deki sanayi sektörünün 2010 yılındaki GSYH'deki payı %28 iken, 2019 yılında %2 artış göstererek %30 oranına yükselmiştir. Türkiye'nin GSYH'sindeki en çok payı hizmetler sektörü oluşturmaktadır. Türkiye'deki hizmetler sektörünün 2010 yılındaki GSYH'deki payı %62 iken, 2019 yılında %1 artış göstererek %63 oranına yükselmiştir.

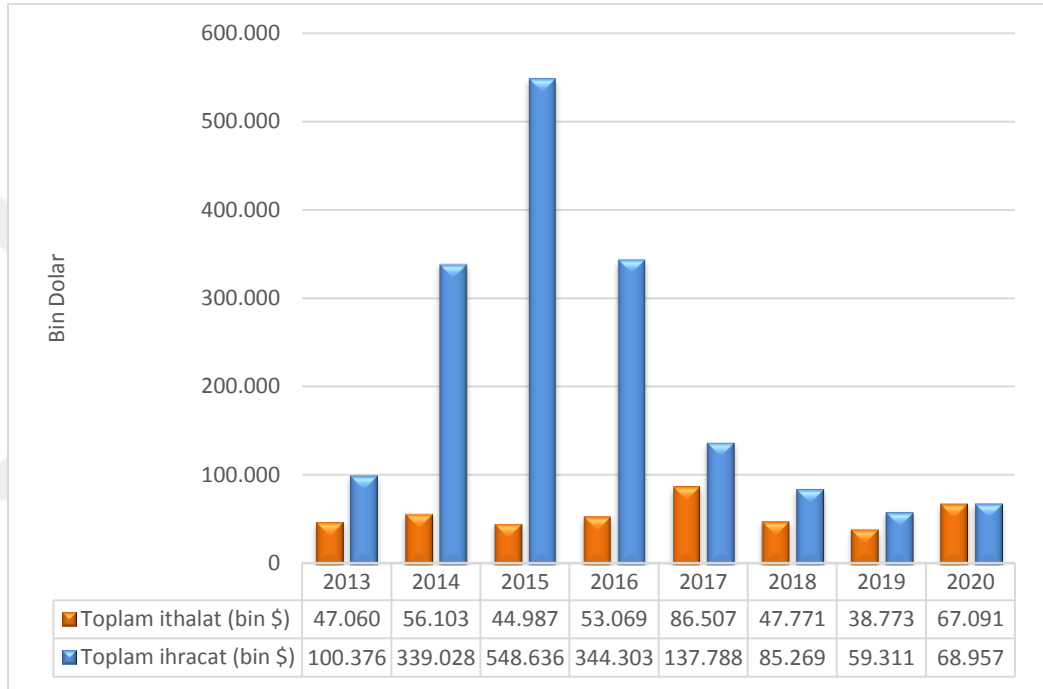
Şekil 29 : Türkiye 2019 Yılı Sektör Bazlı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 19.04.2021)

Şekil 30’da görüldüğü gibi Adıyaman ilinin 2013 ile 2020 yılları arasındaki ithalat ve ihracat verilerine baktığımızda, tüm yıllarda ihracat miktarının ithalat miktarından fazla olduğu görülmektedir. Adıyaman ilinin 2013 ile 2020 yılları arasında en çok ithalat yapmış olduğu yıl 2017 yılı olup 86.507.000 dolar ithalat yapılmıştır. Aynı yıllar arasında en çok ihracat yapmış olduğu yıl ise 548.636.000 dolar ile 2015 yılı olmuştur.

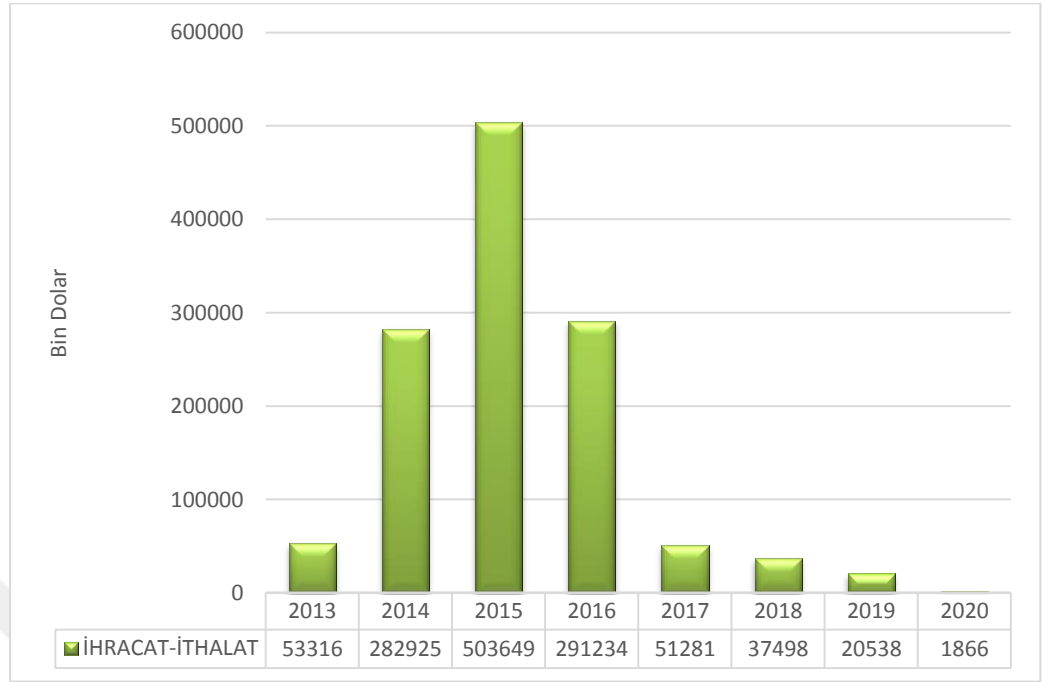
Şekil 30 : Adıyaman İlinin 2013-2020 Yıllarına Ait İthalat ve İhracat Değerleri (Bin Dolar)

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 19.04.2021)

Şekil 31’de görüldüğü gibi 2013 ile 2020 yılları arasında Adıyaman ilinde ihracat ve ithalat değerleri arasındaki farkın (İhracat-İthalat) en yüksek olduğu yıl, 2015 yılında 503.649.000 dolar olurken, en düşük olduğu yıl 1.866.000 dolar ile 2020 yılı olmuştur. İhracat ve ithalat arasındaki fark, 2013 yılından 2015 yılına kadar artarken; 2015 yılından sonra giderek azalmış ve 2020 yılında bu fark en düşük değerine ulaşmıştır. Bu da 2020 yılında üretimin daha az gerçekleştirildiği ve bunun da ihracat değerlerine yansıdığı görülmektedir.

Şekil 31 : Adıyaman İlinin 2013-2020 Yıllarına Ait İhracat-İthalat Farkı Değerleri

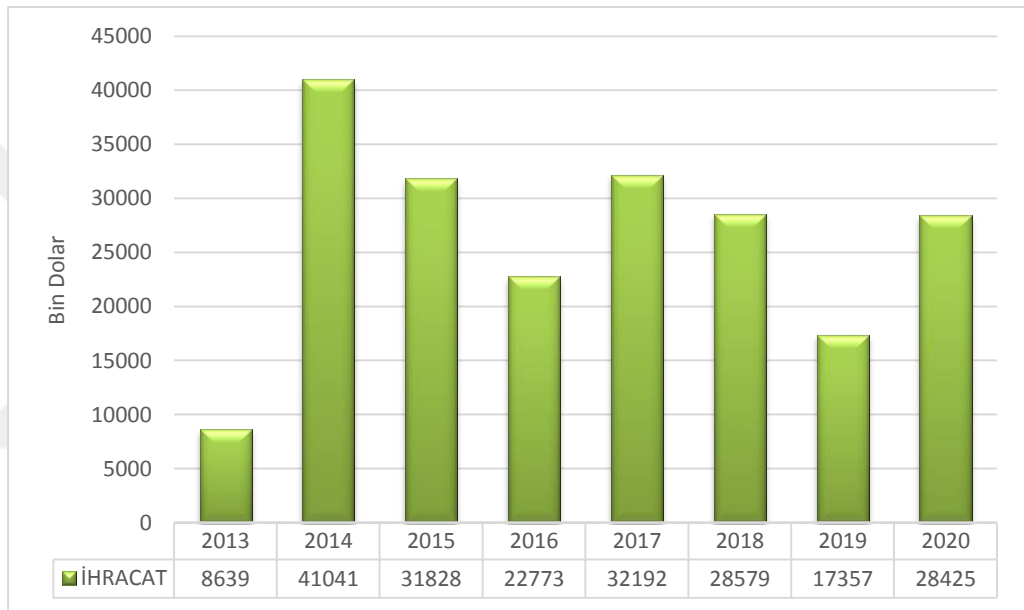
Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 30.04.2021)

Adıyaman ilinin 2020 yılındaki ekonomik faaliyetlerine (ISIC, Rev.4) göre 68.957.000 ABD Doları ihracat gerçekleşmiştir. 2020 yılında gerçekleştirmiş olduğu bu ihracat miktarının %41'ini tarım, ormancılık ve balıkçılık faaliyetlerinde, %58'ini imalat faaliyetlerinde gerçekleştirmiştir. Adıyaman ili 2020 yılında ekonomik faaliyetlerine (ISIC, Rev.4) göre 67.091.000 ABD Doları ithalat gerçekleştirmiştir. Bu gerçekleştirmiş olduğu İthalat miktarının da %69'unu tarım, ormancılık ve balıkçılık faaliyetlerinde, %31'ini de imalat faaliyetlerinde gerçekleştirmiştir. Bu veriler ışığında Adıyaman ilinin 2020 yılında tarım, ormancılık ve balıkçılık faaliyetlerinde dışa bağımlı iken imalat faaliyetlerinde dışarıdan daha bağımsız ve dışarıya ürün satabilmektedir.

Adıyaman ili 2020 yılında tarım, ormancılık ve balıkçılık ile imalat sektörleri dışında az da olsa diğer sektörlerde de ihracat gerçekleştirmiştir. Su temini, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetlerinde 553.000 ABD Doları; bilgi ve iletişim faaliyetlerinde 17.000 ABD Doları; kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor faaliyetlerinde 125.000 ABD Doları ihracat gerçekleştirmiştir. Adıyaman ili ekonomisinin daha hızlı ve güvenli gelişebilmesi için özellikle bilgi ve iletişim sektörü gibi katma değeri yüksek ürünlerin ihracatının yapıldığı faaliyetlere daha çok ağırlık vermesi gerekmektedir.

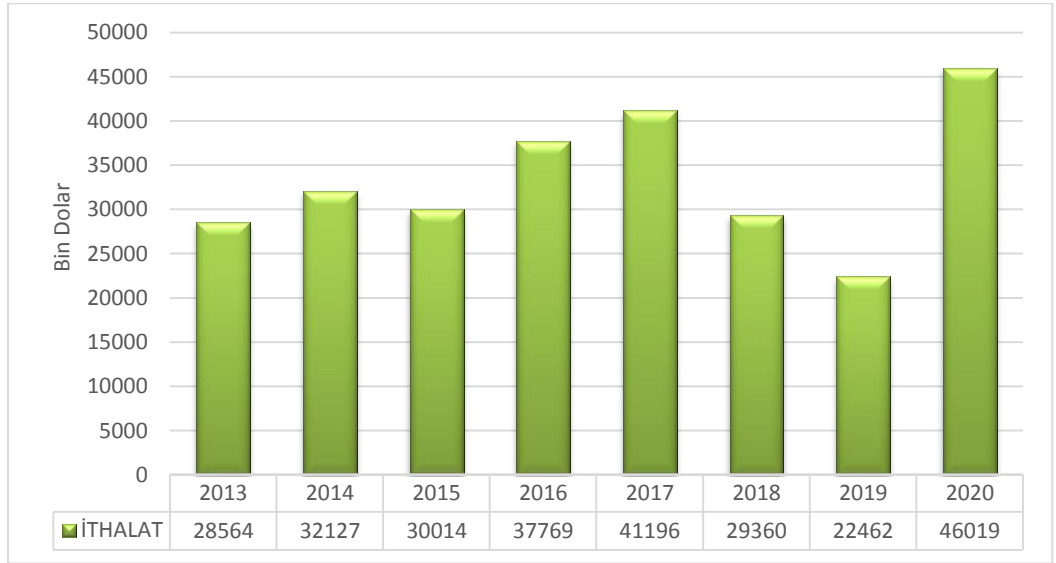
Son 8 yıllık (2013-2020) ekonomik faaliyetlerine (ISIC, Rev.4) göre Adıyaman ilinin tarım, ormancılık ve balıkçılık faaliyetlerinin ithalat ve ihracat değerlerine baktığımızda ithalat değerlerinin arttığı, ihracat değerlerinin ise azaldığı görülmektedir. Şekil 32’de görüldüğü gibi Adıyaman ili tarım, ormancılık ve balıkçılık faaliyetindeki en yüksek ihracat değerine 2014 yılında 41.041.000 ABD doları olarak ulaşmıştır. Şekil 33’de görüldüğü gibi Adıyaman ili tarım, ormancılık ve balıkçılık faaliyetindeki en yüksek ithalat değerine ise 2020 yılında 46.019.000 ABD doları olarak ulaşmıştır.

Şekil 32 : Adıyaman Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık İhracat Değerleri (1000 ABD Doları)

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 30.04.2021)

Şekil 33 : Adıyaman Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık İthalat Değerleri (1000 ABD Doları)

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 30.04.2021)

TRC1 bölgesinde 2011 yılında toplam 581.000 kişi istihdam edilirken, Türkiye’de aynı yılda 24.110.000 kişi istihdam edilmiştir. Tablo 24 ve Tablo 25’de görüldüğü gibi 2020 yılında istihdam edilen kişi sayısı TRC1 bölgesinde %36 artış göstererek 790.000 kişiye ulaşırken, Türkiye’de %11 artış ile 26.812.000 kişiye ulaşmıştır. TRC1 bölgesi tarım sektöründe istihdam edilen kişi sayısı 2011 yılında 129.000 iken 2020 yılında 149.000 olmuştur. Türkiye’de ise tarım sektöründe 2011 yılında 6.143.000 kişi istihdam edilirken, 2020 yılında 1.427.000 kişi azalış göstererek 4.716.000 kişi tarım sektöründe istihdam edilmiştir.

Tablo 24 : TRC1 Bölgesi Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayısı

	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Toplam
2011	129.000	204.000	248.000	581.000
2020	149.000	242.000	399.000	790.000

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 06.05.2021)

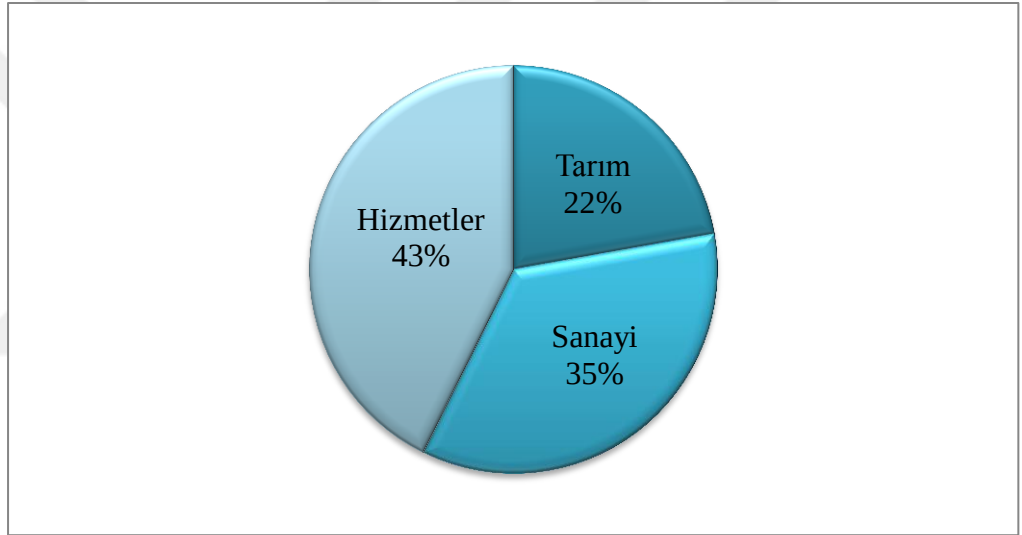
Tablo 25 : Türkiye Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayısı

	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Toplam
2011	6.143.000	6.380.000	11.587.000	24.110.000
2020	4.716.000	7.036.000	15.060.000	26.812.000

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 06.05.2021)

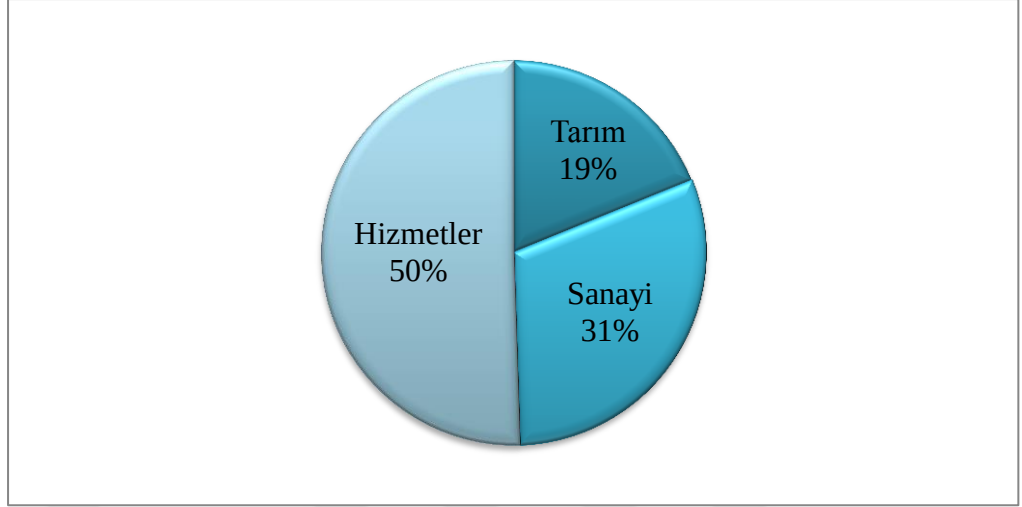
Şekil 34’de görüldüğü gibi TRC1 bölgesinde 2011 yılındaki istihdamın %43’ü hizmetler sektöründe, %35’i sanayi sektöründe ve %22’si tarım sektöründe gerçekleşmiştir. Şekil 35 incelendiğinde, 2020 yılında ise TRC1 bölgesindeki istihdamın %50’si hizmetler, %31’i sanayi ve %14’ü tarım sektöründe gerçekleşmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında TRC1 bölgesinde istihdamın hizmetler sektöründe artış gözlenirken, sanayi ve tarım sektörlerinde azalış gözlenmektedir. 2011 yılında bölgede tarım sektörü %22 paya sahip iken, 2020 yılında tarım sektörü %3 azalış göstererek %19 paya sahip olmuştur.

Şekil 34 : TRC1 Bölgesi 2011 Yılı Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayılarının Dağılım Yüzdesi

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 06.05.2021)

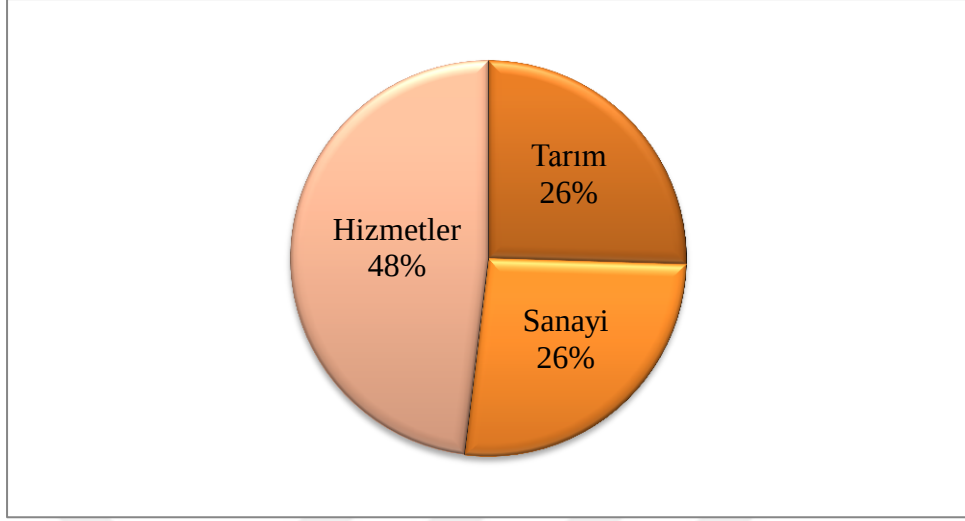
Şekil 35 : TRC1 Bölgesi 2020 Yılı Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayılarının Dağılım Yüzdesi

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 06.05.2021)

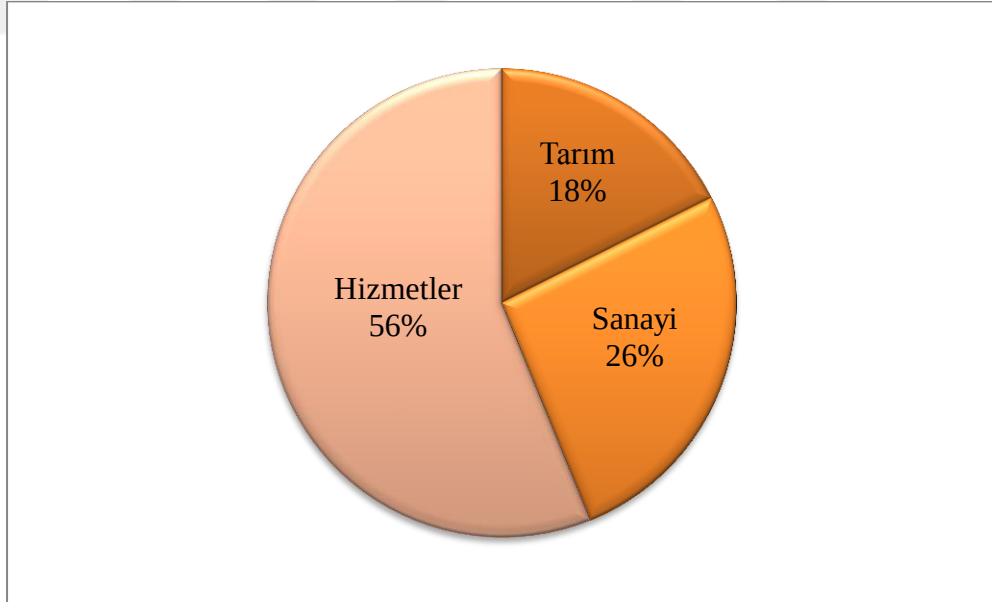
Şekil 36’da görüldüğü gibi Türkiye’de 2011 yılındaki istihdamın %48’i hizmetler sektöründe, %26’ı sanayi sektöründe ve %26’si tarım sektöründe gerçekleşmiştir. Şekil 37 incelendiğinde, 2020 yılında ise Türkiye’deki istihdamın %56’sı hizmetler, %26’sı sanayi ve %18’i tarım sektöründe gerçekleşmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında Türkiye’deki istihdamın hizmetler sektöründe artış, tarım sektöründe azalış gözlenirken; sanayi sektöründe herhangi bir değişim gözlenmemektedir. 2011 yılında Türkiye’de tarım sektörü %26 paya sahip iken, 2020 yılında tarım sektörü %8 azalış göstererek %18 paya sahip olmuştur.

Şekil 36 : Türkiye 2011 Yılı Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayılarının Dağılım Yüzdesi

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 06.05.2021)

Şekil 37 : Türkiye 2020 Yılı Faaliyet Kollarına Göre İstihdam Edilen Kişi Sayılarının Dağılım Yüzdesi

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 06.05.2021)

3.1.1. Adıyaman İlinde Tahıl Tarım Ekonomisi

Bu bölüm başlığı altında Adıyaman ilinin tahıl tarımında en çok getiri elde edilen ürünleri ile birim alanda dolar bazlı en çok getiri elde edilen ürünleri TÜİK verileri kullanılarak belirlenecektir. Getirisi en çok olan ürünlerin tahıl tarımındaki ekilen alan, üretim miktarı ve getiri içerisindeki payı yüzde olarak hesaplanacaktır. Adıyaman ilinde en çok üretimi yapılan ürünlerin birim alandaki verimlilikleri diğer ürünlerin verimlilikleri ile karşılaştırılacaktır.

Adıyaman ili tahıl tarım ekonomisine son on yıllık zaman diliminde en çok katkı yapan üç ürün; buğday (durum buğdayı hariç), arpa (diğer) ve işlenmemiş tütündür. Tablo 26 incelendiğinde Adıyaman ili tahıl tarım ekonomisine son on yıllık zaman diliminde buğday yıllık ortalama 62.252.719 dolar, arpa 40.225.060 dolar ve tütün 36.952.374 dolar katkı sağlamıştır. 2020 ve 2011 yılları kıyaslandığında buğday getirisinde %56, arpa getirisinde %26 düşüş yaşanmışken tütün getirisinde %769 artış yaşanmıştır. Tütün ürününün son on yıllık zaman diliminde tahıl ürünleri içerisindeki getiri payı %2'den %27'ye yükselmiştir. 2020 yılında buğdaydan 41.362.929 dolar getiri sağlanırken, tütünden 53.138.374 dolar getiri sağlanmıştır. Bu da son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ilinin buğday ve arpa gibi getirisi az olan ürün yerine tütün gibi getirisi daha fazla olan ürünleri tercih ettiğini göstermektedir.

Tablo 26 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Tahıl Ürünü (Usd)

Yıllar	Buğday, Durum Buğdayı Hariç (Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Arpa (Diğer)(Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Tütün, İşlenmemiş (Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	94.771.318	24	42.025.976	10	6.113.471	2
2012	69.910.000	20	47.603.422	14	28.191.733	8
2013	81.858.758	25	47.273.684	14	32.070.316	10
2014	75.125.473	26	47.951.364	16	36.302.159	12
2015	68.852.259	28	44.166.778	18	29.960.052	12
2016	61.775.200	25	39.898.773	16	44.561.787	18
2017	58.408.454	24	39.245.384	16	53.812.000	22
2018	35.251.800	15	31.329.442	13	52.188.000	22
2019	35.211.000	20	31.660.549	18	33.185.439	19
2020	41.362.929	21	31.095.223	16	53.138.786	27

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.05.2021)

Tahıl ekonomisi olarak Adıyaman ilinin son on yıldaki verileri incelenerek hangi üründe birim alanda kaç dolar getiri elde edildiği tespit edilmiştir. Adıyaman ilinde bir dekarlık alanda dolar cinsinden en çok getiri sağlayan ürünler; patates, işlenmemiş tütün ve yonca (yeşil ot) olmuştur. Bir dekarlık alanda dolar bazında en düşük getiri ise sırasıyla mürdümük, çavdar ve tritcale olmuştur.

Tablo 27 : Adıyaman İlinde Buğday (Durum Buğdayı Hariç) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	872.755	38	277.778	40	94.771.318	24
2012	769.278	35	209.730	31	69.910.000	20
2013	826.951	39	235.654	31	81.858.758	25
2014	818.191	39	223.346	30	75.125.473	26
2015	817.826	40	241.430	32	68.852.259	28
2016	828.327	42	231.657	33	61.775.200	25
2017	825.958	43	245.581	37	58.408.454	24
2018	588.717	30	176.259	29	35.251.800	15
2019	565.070	30	165.870	27	35.211.000	20
2020	574.496	30	193.027	30	41.362.929	21

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.05.2021)

Buğday (durum buğdayı hariç), Adıyaman tarım ekonomisine en çok katkı yapan ürün konumundadır. Tablo 27 incelendiğinde son on yıllık zaman diliminde ekilen tahıl arazisinin %37'lik, elde edilen tahıl miktarının ton cinsinden %32'lik kısmını oluşturmaktadır. Adıyaman ilinde buğday ekimine ayrılan arazi miktarı, son on yıllık zaman diliminde ortalama 748.757 dekar olmaktadır. Bu ekilen tarım arazisinden de yıllık ortalama 220.033 ton ürün alınmaktadır. Son on yıl içerisinde Adıyaman ilinde buğday tarımına ayrılan arazi miktarında düşüş yaşandığı gözlenmektedir. Buna paralel olarak üretim miktarı ve dolar bazlı getirisinde de düşüş gözlenmiştir. Adıyaman ilinde ekimi yapılan buğday ürününün birim alandaki getirisi yıllık ortalama 81 dolar olmaktadır.

Tablo 28 : Adıyaman İlinde Arpa (Diğer) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

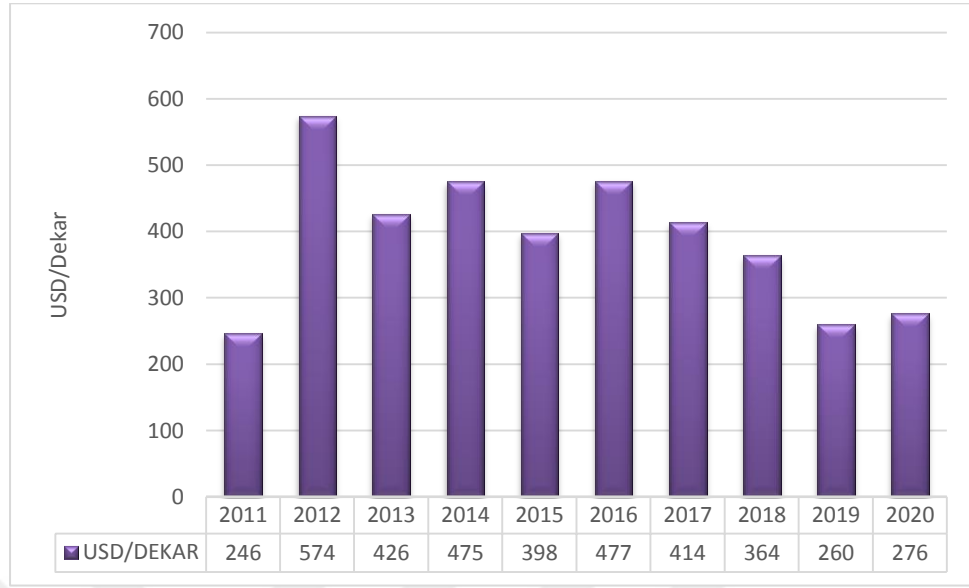
Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	407.564	18	148.842	22	42.025.976	10
2012	412.250	19	153.011	22	47.603.422	14
2013	433.250	20	149.700	19	47.273.684	14
2014	506.130	24	170.150	23	47.951.364	16
2015	514.403	25	183.462	24	44.166.778	18
2016	526.785	27	176.024	25	39.898.773	16
2017	463.261	24	186.164	28	39.245.384	16
2018	492.163	25	174.862	29	31.329.442	13
2019	499.513	27	168.659	28	31.660.549	18
2020	533.970	28	170.052	27	31.095.223	16

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.05.2021)

Tablo 28 incelendiğinde, arpa (diğer) ürününün Adıyaman tahıl tarım ekonomisine son on yıldaki katkısı ortalama %15 civarında olmuştur. Arpa ürünü, buğdaydan sonra Adıyaman tahıl tarımında en çok ekimi yapılan alana sahip üründür. Buğday ürününe kıyasla son yıllarda ekim yapılan arazi miktarı ve dolar bazlı getirisinde artış yaşanmıştır. 2011 yılında 407.564 dekar ekimi yapılırken; 2020 yılında 533.970 dekar alana ekim yapılmıştır. Adıyaman tahıl tarım ekonomisine katkısı ise 2011 yılında %10 civarında iken 2020 yılında %16 civarında olmuştur. Arpa ürününün son on yıllık zaman diliminde bir dekarlık alanda getirisi ise 85 dolar olmaktadır.

Adıyaman ilinde en çok üretimi yapılan ürünlerin arasında tütün gelmektedir. Tütün gerek bakımı sırasında gerekse kurutulması aşamalarında insan gücü gerektiren bir üründür. Bir dekarlık alanda son on yılda yıllık ortalama 82 kg verimliliğe sahip işlenmemiş tütünün yıllık ortalama kilogram fiyatı 5 dolardır. Bir dekarlık alanda kilogram olarak az verimi olsa da birim fiyatının yüksek olmasından dolayı getirisi yüksek olmaktadır. Tütünün son on yıllık ortalama getirisi bir dekarlık alandan 391 dolar olmaktadır. Şekil 38’de görüldüğü gibi en yüksek getirisi bir dekarlık alandan 574 dolar ile 2012 yılında meydana gelmiştir. En düşük getirisi ise 2011 yılında bir dekarlık alandan 246 dolar olmuştur. Son on yıllık ortalama getiri altında kalan 2020 yılındaki getirisi ise bir dekarlık alandan 276 dolar olmuştur.

Şekil 38 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Tütün(İşlenmemiş) Verimliliği (USD/Dekar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.05.2021)

Tablo 29 : Adıyaman İlinde İşlenmemiş Tütün Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

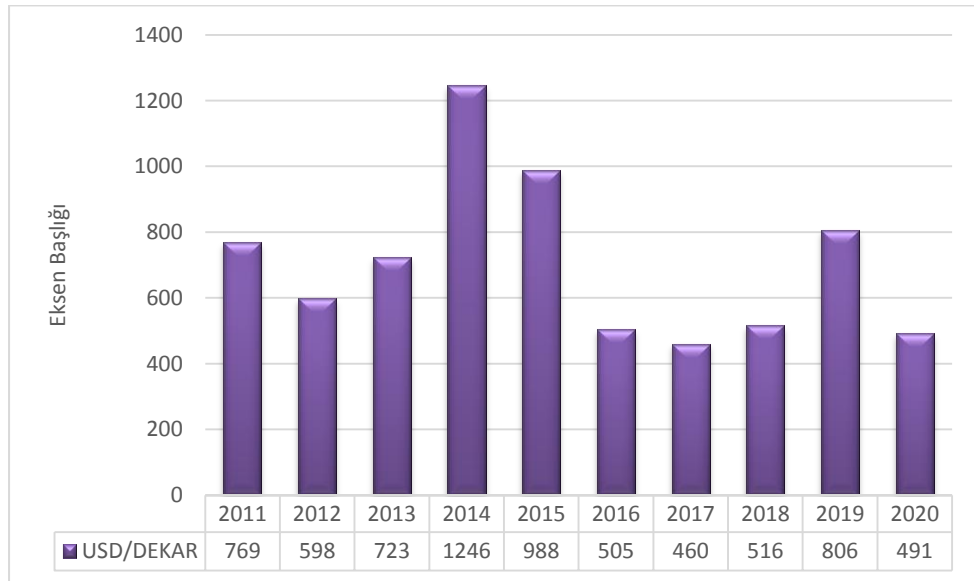
Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	24.823	1	1.515	0	6.113.471	2
2012	49.012	2	4.467	1	28.191.733	8
2013	75.296	4	5.642	1	32.070.316	10
2014	76.283	4	6.797	1	36.302.159	12
2015	75.320	4	5.866	1	29.960.052	12
2016	93.331	5	7.948	1	44.561.787	18
2017	129.451	7	12.230	2	53.812.000	22
2018	144.106	7	13.047	2	52.188.000	22
2019	126.685	7	8.798	1	33.185.439	19
2020	191.202	10	17.301	3	53.138.786	27

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.05.2021)

İşlenmemiş tütün, Adıyaman tarım ekonomisine son on yıl içerisinde giderek artan miktarda katkı sağlanmıştır. Tablo 29’da görüldüğü gibi son on yıl içerisinde ekim yapılan arazi miktarında artış yaşanmıştır. 2011 yılında 24.823 dekar alana ekimi yapılırken 2020 yılında 191.202 dekar alana tütün ekimi yapılmıştır. Üretim miktarı olarak tahıl tarımında ortalama %1’lik bir paya sahip olsa da dolar getirisi olarak tahıl ekonomisinde ortalama %15’lik bir paya sahiptir. 2011 yılında Adıyaman ili tahıl tarım ekonomisine 6.113.471 dolar katkı sağlarken; 2020 yılında 53.138.786 dolar katkı sağlanmıştır. İşlenmemiş tütünün son on yıllık bir dekarlık alanda ortalama getirisi ise 391 dolar olmaktadır.

Patates, Adıyaman tahıl ekonomisine bir dekarlık alanda dolar bazında en çok getiri sağlayan ürün olmuştur. Son on yılda bir dekarlık alanda yıllık ortalama 2.383 kg verimliliğe sahip olan patates ürününün yıllık ortalama 1 kg fiyatı ise 0,30 dolardır. Patates ürününde son on yılın ortalaması olarak bir dekarlık alanda yıllık 710 dolar getiri sağlanmıştır. Şekil 39’da görüldüğü gibi en yüksek verimliliğini 2014 yılında bir dekarlık alandan 1.246 dolar getiri ile gerçekleştirmiştir. En düşük getirisini ise 2017 yılında bir dekarlık alandan 460 dolar getiri ile gerçekleştirmiştir. Son üç yılda (2018-2019-2020) ise bir dekar alandaki getirisi on yıllık ortalamanın altında kalmıştır. 2020 yılında bir dekarlık alandan 491 dolar getiri elde edilmiştir.

Şekil 39 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Patates (Tatlı Patates Hariç) Verimliliği (USD/Dekar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.05.2021)

Tablo 30 : Adıyaman İlinde Patates Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

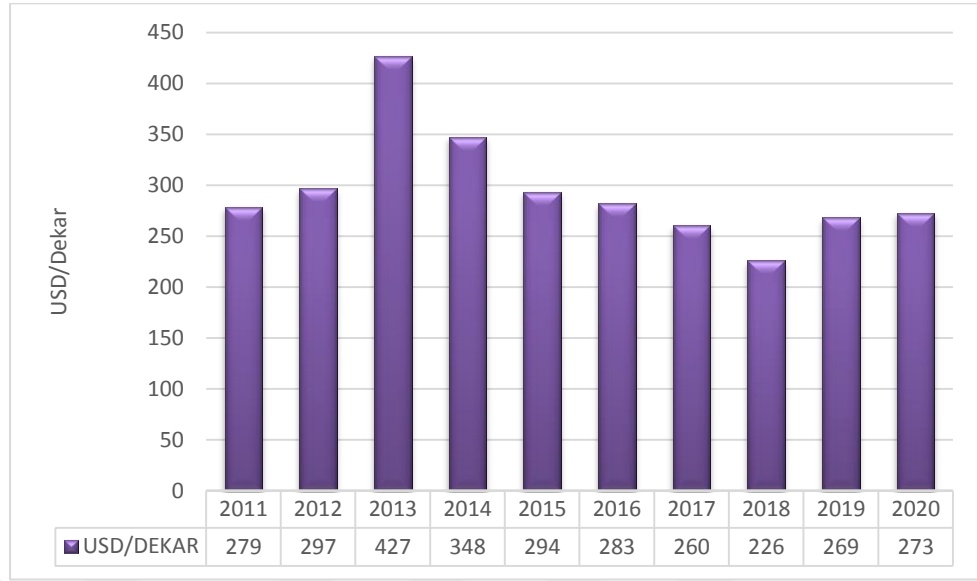
Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	677	0,03	1.264	0,18	702.284	0,17
2012	849	0,04	1.944	0,28	1.591.885	0,45
2013	1.070	0,05	2.626	0,34	1.598.858	0,49
2014	1.290	0,06	3.050	0,42	2.953.175	1,02
2015	1.209	0,06	2.854	0,38	1.816.124	0,73
2016	825	0,04	1.953	0,28	1.138.570	0,45
2017	770	0,04	1.845	0,28	1.033.715	0,42
2018	750	0,04	1.804	0,30	839.416	0,36
2019	880	0,05	2.185	0,36	795.704	0,45
2020	1.065	0,06	3.027	0,47	938.900	0,48

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.05.2021)

Patates, Adıyaman ili tahıl tarım ekonomisine birim alanda en çok getirisi olan ürünü olmasına karşın ekim alanı çok az olmaktadır. Bir dekarlık alanda ortalama 710 dolar getiri sağlayan patates, Adıyaman tahıl tarımında yıllık ortalama sadece 939 dekar alana ekimi yapılmaktadır. Tablo 30’da görüldüğü gibi son on yıllık zaman diliminde ortalama 2.255 ton üretimi yapılan patates ürünü, Adıyaman tahıl tarım ekonomisine katkısı yıllık ortalama 1.340.863 dolar olmaktadır.

Hayvan yemi olarak kullanılan yonca (yeşil ot) ürünü Adıyaman tahıl ekonomisine, bir dekarlık alanda en çok katkı sağlayan ürünler arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Son on yılda bir dekarlık alanda yıllık ortalama 1.677 kg verimliliğe sahip olan yonca (yeşil ot) ürününün yıllık ortalama kilogram fiyatı 0,18 dolardır. Yonca (yeşil ot), bir dekarlık alandan son on yılda yıllık olarak ortalama 296 dolar getiri sağlamıştır. Son yıllarda ortalamanın altında bir getiri elde edildiği görülmektedir. 2020 yılında bir dekarlık alandan 273 dolar getiri sağlanmıştır. Şekil 40’ta görüldüğü gibi yonca (yeşil ot) ürünü en yüksek getirisini 2013 yılında bir dekarlık alandan 427 dolar olarak gerçekleştirmişken; en düşü getirisini ise 2018 yılında 226 dolar olarak gerçekleştirmiştir.

Şekil 40 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Yonca(Yeşil ot) Verimliliği (USD/Dekar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.05.2021)

Yonca (yeşil ot), Adıyaman tahıl tarımı ekonomisine patates ürününde olduğu gibi birim alanda getirisi yüksek olmasına karşın ekimi tercih edilmeyen bir üründür. Adıyaman tahıl tarımında yıllık ortalama bir dekar alanda 296 dolar getiri sağlarken, ekimi yapılan arazi miktarı yıllık ortalama 6.799 dekar olmaktadır. Tablo 31’de görüldüğü gibi yıllık ortalama Adıyaman tahıl tarımı ekonomisine katkısı ise 2.030.751 dolar olmaktadır.

Tablo 31 : Adıyaman İlinde Yonca (Yeşil ot) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	5.224	0,23	8.839	1,29	1.455.835	0,36
2012	6.624	0,30	9.082	1,32	1.967.767	0,56
2013	7.060	0,33	11.229	1,46	3.014.100	0,92
2014	8.028	0,39	11.813	1,61	2.792.164	0,96
2015	8.549	0,41	13.835	1,85	2.510.796	1,00
2016	7.400	0,37	12.552	1,79	2.092.000	0,83
2017	6.075	0,32	11.046	1,66	1.582.265	0,64
2018	5.894	0,30	10.498	1,74	1.334.121	0,57
2019	6.243	0,34	11.805	1,95	1.677.553	0,94
2020	6.895	0,37	12.660	1,99	1.880.914	0,97

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.05.2021)

Tablo 32 : Adıyaman İli Tahıl Tarımında Öne Çıkan Ürünlerin Verimliliği (Usd/Dekar)

Yıllar	EN ÇOK GETİRİ GETİREN			EN ÇOK VERİM ALINAN		
	Buğday, Durum Buğdayı Hariç	Arpa (Diğer)	Tütün, İşlenmemiş	Patates	Tütün, İşlenmemiş	Yonca (yeşil ot)
2011	108	103	246	769	246	279
2012	91	115	574	598	574	297
2013	99	109	426	723	426	427
2014	92	95	475	1.246	475	348
2015	84	86	398	988	398	294
2016	75	76	477	505	477	283
2017	71	85	414	460	414	260
2018	60	64	364	516	364	226
2019	62	63	260	806	260	269
2020	72	58	276	491	276	273

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.05.2021)

Tablo 32 incelendiğinde Adıyaman ili tahıl tarım ekonomisine yıllık ortalama bir dekar alanda 710 dolar getirisi olan patates ürünü birim alanda en çok getiri sağlayan ürün olurken; en çok getiri sağlayan buğday ürününün yıllık ortalama bir dekar alanda getirisi 81 dolar olmaktadır.

Adıyaman tahıl tarım ekonomisine en çok katkı sağlayan ürünler ile birim alanda en çok getiri sağlayan ürünler farklı olmaktadır. Birim alanda daha az getirisi olan buğday ve arpa ürünü daha çok alana ekimi yapılırken; birim alanda getirisi daha fazla olan patates ve yonca (yeşil ot) ürünleri daha az alana ekilmektedir. Tablo 32’de görüldüğü gibi Adıyaman tahıl tarımında birim alanda getiri olarak ve ekim yapılan alanda toplam getiri olarak yüksek değere sahip olan işlenmemiş tütünün, son on yıllık zaman diliminde giderek daha çok üretimi gerçekleştirilmektedir. Üretimi az olan patates ve yonca (yeşil ot) ürünlerinin ekim alanlarında çok değişim olmayıp, buğday ürününün giderek daha az ekiminin yapıldığı; arpa ve işlenmemiş tütün ürünlerinin ise giderek daha çok alana ekimi yapıldığı görülmektedir.

3.1.2. Adıyaman İlinde Sebze Tarım Ekonomisi

Sebze tarımı, tahıl tarımından daha fazla suya ihtiyaç duymaktadır. Bundan dolayı sulama imkânlarının artması ile birlikte Adıyaman ilinde sebze tarımına yönelim de artmıştır.

Tablo 33 göz önüne alındığında Adıyaman ili sebze tarımında en çok getiri elde edilen üç ürün; karpuz, kuru sarımsak ve sofralık domates olmuştur. Son on yıl içerisinde yıllık ortalama karpuzdan 11.318.118 dolar, kuru sarımsaktan 6.812.725 dolar, sofralık domatesten 6.837.597 dolar getiri elde edilmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında karpuz getirisinde %130 artış yaşanırken; kuru sarımsak getirisinde %41, sofralık domates getirisinde %84 azalış yaşanmıştır.

Tablo 33 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Sebze Ürünü (Usd)

Yıllar	Karpuz	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Domates (Sofralık)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Sarımsak (Kuru)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi
2011	5.904.794	10	11.971.406	19	10.134.941	16
2012	4.756.483	8	11.445.333	20	7.858.567	14
2013	19.508.874	29	11.265.763	17	5.811.000	9
2014	16.564.091	28	10.005.055	17	5.659.509	10
2015	5.651.556	13	9.051.433	21	5.152.000	12
2016	16.313.733	30	4.621.667	9	12.146.430	22
2017	13.355.246	32	3.521.311	9	8.402.805	20
2018	7.073.550	30	2.396.906	10	4.009.281	17
2019	10.416.123	38	2.191.809	8	3.030.875	11
2020	13.636.731	40	1.905.283	6	5.921.843	17

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 29.05.2021)

Adıyaman ili sebze tarım ekonomisine bir dekarlık alanda dolar bazlı en çok katkısı yapan ürünler sırasıyla; kuru sarımsak (1.561 dolar/dekar), maydanoz (1.237 dolar/dekar) ve sofralık domates (1.194 dolar/dekar)'tir. Bir dekarlık alanda dolar bazlı en az katkı yapan ürünler ise sırasıyla; kuru soğan (351 dolar/dekar), acur (403 dolar/dekar) ve karpuz (505 dolar/dekar)'dur.

Tablo 34 : Adıyaman İlinde Karpuz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

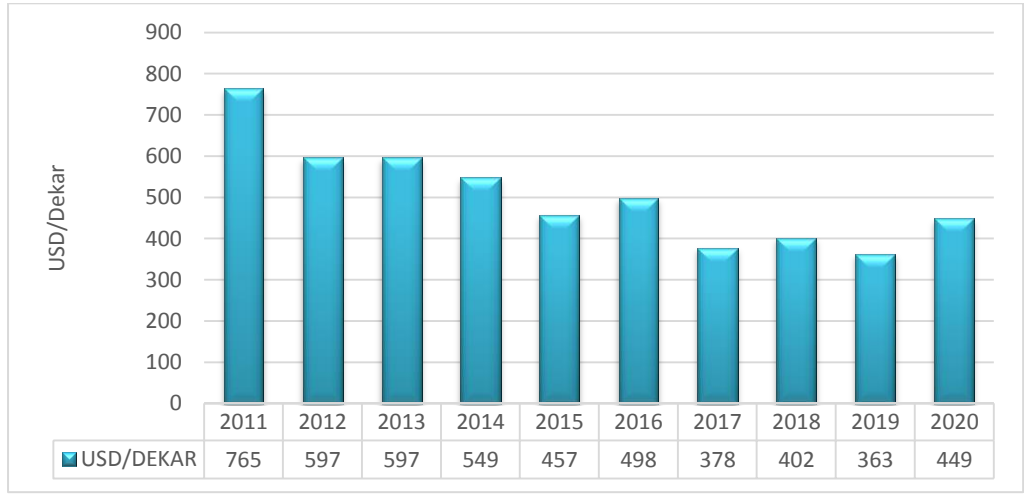
Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	7.717	15	22.307	22	5.904.794	10
2012	7.965	14	21.953	22	4.756.483	8
2013	32.700	41	86.202	51	19.508.874	29
2014	30.180	39	80.980	50	16.564.091	28
2015	12.355	22	34.680	30	5.651.556	13
2016	32.740	43	88.984	54	16.313.733	30
2017	35.350	48	96.891	60	13.355.246	32
2018	17.603	38	51.444	53	7.073.550	30
2019	28.714	51	84.817	65	10.416.123	38
2020	30.375	52	94.512	65	13.636.731	40

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 29.05.2021)

Karpuz, Adıyaman sebze tarımında son on yıllık zaman diliminde en çok ekimi yapılan sebze ürünüdür. Tablo 34 incelendiğinde Adıyaman sebze tarımı yapılan tarım alanının yaklaşık her yıl ortalama %36'lık bölümüne karpuz ekimi yapılmaktadır. Son on yıl içerisinde ekimi yapılan karpuz alanı ve dolar bazlı getirisi giderek artmıştır. 2011 yılında 7.717 dekar alana ekimi yapılan karpuz ürünü, 2020 yılında 30.375 dekar alana ekimi yapılmıştır. Karpuz ürünün Adıyaman sebze tarım ekonomisine katkısı ise yıllık ortalama 11.318.118 dolardır. Adıyaman sebze tarım ekonomisinin yıllık ortalama %26'lık payına sahip olan karpuz ürününün birim alandaki verimi oldukça düşüktür. Son on yıllık zaman diliminde bir dekarlık alanda ortalama getirisi 505 dolar olmaktadır.

Karpuz, son on yılda bir dekarlık alanda yıllık ortalama 2.822 kg verimlilik ile Adıyaman sebze tarımında en çok verime sahip ürünleri arasında yer almaktadır. Son on yıldaki ortalama yıllık 1 kg fiyatı ise 0,18 dolardır. Diğer sebze ürünlerinin kilogram fiyatından daha düşük bir fiyata sahip olduğu için bir dekarlık alanda kilogram bazında verimli olurken, getiri bakımından aynı verimliliği sağlayamamaktadır. Adıyaman sebze tarım ekonomisinin son on yılda yıllık ortalama bir dekarlık alanda 505 dolar getiri ile en az getiriye sahip ürünleri arasında yer almaktadır. Şekil 41'de görüldüğü gibi son on yıl içerisinde Adıyaman sebze tarım ekonomisine bir dekarlık alanda 363 dolar ile en az katkıyı 2019 yılına gerçekleştirirken; 2011 yılında bir dekarlık alanda 765 dolar ile en çok katkıyı sağlamıştır.

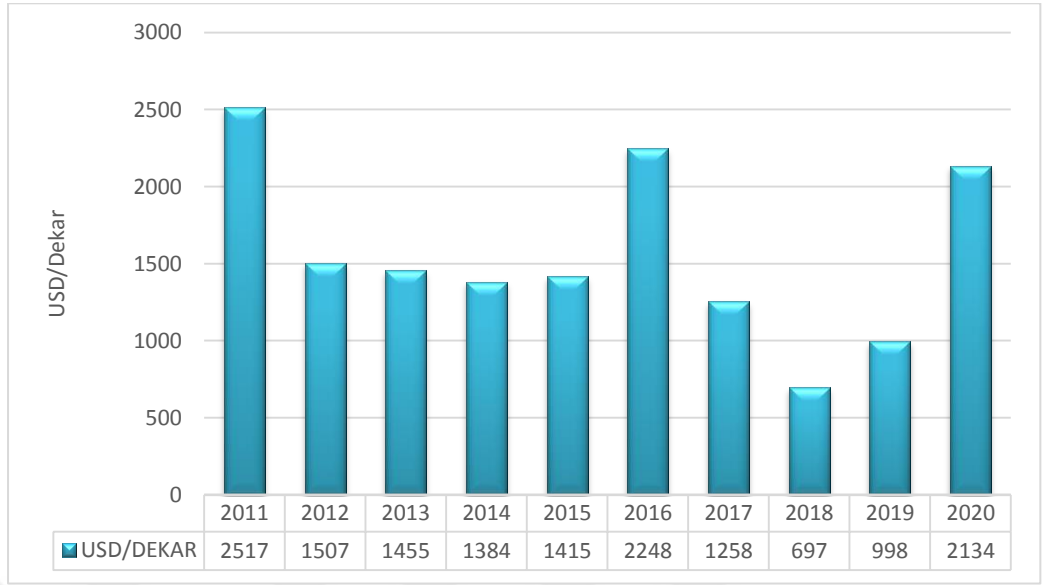
Şekil 41 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Karpuz Verimliliği (USD/Dekar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 29.05.2021)

Adıyaman ili sebze tarım ekonomisine bir dekarlık alanda en çok getiri sağlayan ürün kuru sarımsak olmaktadır. Bir dekarlık alanda son on yılda yıllık ortalama 820 kg verimi olan kuru sarımsağın dolar bazlı ortalama 1 kg fiyatı 1,91 dolardır. Kuru sarımsak, Adıyaman ili sebze tarım ekonomisine son on yılda ortalama olarak yıllık bir dekarlık alanda 1.561 dolar getiri sağlamıştır. Şekil 42’de görüldüğü gibi son on yılda bir dekarlık alanda dolar bazlı getirisi dalgalı da olsa en çok getirisini 2011 yılında 2.517 dolar olarak gerçekleştirirken en az getirisini ise 2018 yılında 697 dolar olarak gerçekleştirmiştir.

Şekil 42 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Kuru Sarımsak Verimliliği (USD/Dekar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 29.05.2021)

Kuru sarımsak, birim alandaki getirisi ve toplam ekimi yapılan alandaki getirisi ile Adıyaman ili sebze tarım ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Son on yıllık zaman diliminde birim alanda 1.561 dolar/dekar verimi ile birim alanda en çok getiri sağlayan sebze ürünü kuru sarımsak olmaktadır. Tablo 35’te görüldüğü gibi Adıyaman sebze tarım ekonomisinde önemli bir yere sahip olmasına karşın son on yıl içerisinde ekimi yapılan arazi miktarında ve getirisinde azalış olduğu görülmektedir. 2011 yılında 4.027 dekar alana ekimi yapılan kuru sarımsak 2020 yılında %31 oranında düşüş göstererek 2.775 dekar alana ekimi yapılmıştır. Kuru sarımsağın Adıyaman ili sebze tarım ekonomisine dolar bazlı katkısında da %42’ye yakın azalış olmuştur.

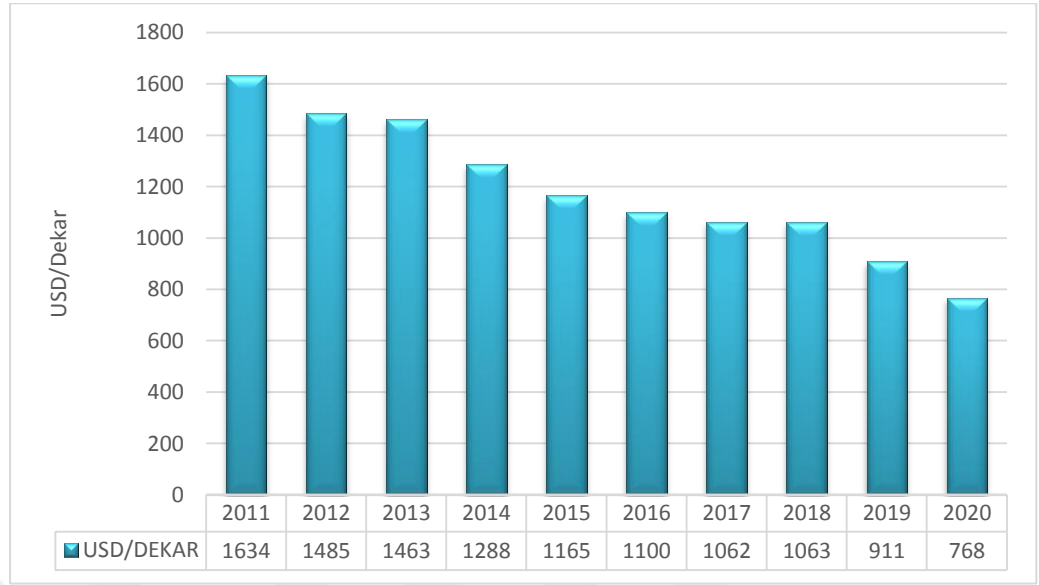
Tablo 35 : Adıyaman İlinde Kuru Sarımsak Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	4.027	8	3.110	3	10.134.941	16
2012	5.216	9	3.282	3	7.858.567	14
2013	3.993	5	2.831	2	5.811.000	9
2014	4.090	5	3.209	2	5.659.509	10
2015	3.640	6	2.898	2	5.152.000	12
2016	5.403	7	6.043	4	12.146.430	22
2017	6.682	9	5.493	3	8.402.805	20
2018	5.753	12	4.615	5	4.009.281	17
2019	3.038	5	2.423	2	3.030.875	11
2020	2.775	5	2.690	2	5.921.843	17

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 29.05.2021)

Yaz mevsiminde en çok tüketilen sebzeler arasında yer alan sofralık domates, Adıyaman ilinde son on yılda bir dekar alanda 2.614 kg verimliliğe sahiptir. Sofralık domatesin yıllık ortalama 1 kg fiyatı ise 0,46 dolardır. Adıyaman ili sebze tarım ekonomisine bir dekarlık alanda yıllık ortalama 1.194 dolar katkı sağlayan sofralık domates, en çok katkı yapan üçüncü ürün konumunda olmaktadır. Maydanoz ürününde olduğu gibi sofralık domatesten de son yıllarda giderek azalan bir getirisi olmakla birlikte en çok getiri sağladığı yıl 2011 yılında bir dekarlık alanda 1.634 dolar olarak gerçekleştirmiştir. Şekil 43'te görüldüğü gibi sofralık domatesin bir dekarlık alanda Adıyaman ekonomisine sağladığı en az getirisi 2020 yılında bir dekarlık alanda 768 dolar olmuştur.

Şekil 43 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Sofralık Domates Verimliliği (USD/Dekar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.06.2021)

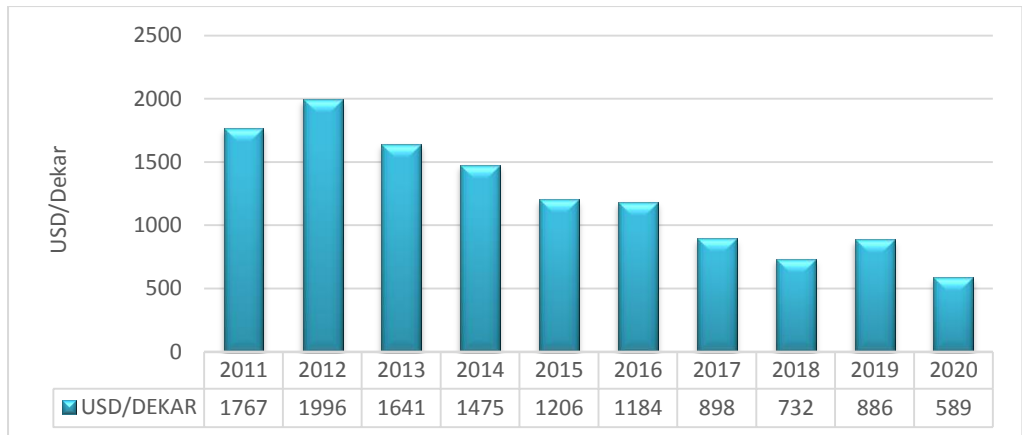
Adıyaman sebze tarımında ekimi en çok tercih edilen ürünlerden biri de sofralık domates olmaktadır. Sofralık domates, bir dekarlık alanda yıllık ortalama 1.194 dolar getirisi ile verimi yüksek sebze ürünleri arasında yer almaktadır. Verimin yüksek olması ve Adıyaman sebze tarım ekonomisine yıllık ortalama katkısı 6.837.597 dolar olmasına karşın son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ilinde ekim yapılan arazi miktarında giderek azalma görülmektedir. Tablo 36 incelendiğinde 2011 yılında 7.328 dekarlık alanda ekimi yapılırken 2020 yılında bu alan %66 oranında düşüş göstererek 2.482 dekar alana ekimi yapılmıştır. Kuru sarımsak ve sofralık domatesteki bu azalışın aksine karpuz ürününde artış yaşanmıştır. Sofralık domates ekim alanında yaşanan bu azalış dolar bazlı getirisinde daha çok yaşanmıştır. 2011 yılında 11.971.406 dolar getiri sağlarken, 2020 yılında %84 azalış göstererek getirisi 1.905.283 dolara düşmüştür.

Tablo 36 : Adıyaman İlinde Sofralık Domates Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)
2011	7.328	14	18.671	18	11.971.406	19
2012	7.706	14	18.560	18	11.445.333	20
2013	7.702	10	18.613	11	11.265.763	17
2014	7.768	10	19.308	12	10.005.055	17
2015	7.771	14	19.869	17	9.051.433	21
2016	4.202	5	11.092	7	4.621.667	9
2017	3.316	4	9.651	6	3.521.311	9
2018	2.254	5	6.219	6	2.396.906	10
2019	2.407	4	6.541	5	2.191.809	8
2020	2.482	4	6.702	5	1.905.283	6

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.06.2021)

Maydanoz, Adıyaman sebze tarım ekonomisine son on yılda yıllık ortalama bir dekarlık alanda 1.237 dolar getiri ile en çok getiri sağlayan ikinci ürün olmuştur. Bir dekarlık alanda yıllık ortalama 1.587 kg verime sahip olan maydanozun yıllık ortalama 1 kg fiyatı 0,77 dolardır. Şekil 44'te görüldüğü gibi son on yıl içerisinde genel olarak giderek azalan bir getirisi olan maydanoz, bir dekarlık alanda en yüksek getirisine 1.996 dolar ile 2012 yılında gerçekleştirirken; en düşük getirisini ise 589 dolar ile 2020 yılında gerçekleştirmiştir.

Şekil 44 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Maydanoz Verimliliği (USD/Dekar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.06.2021)

Maydanoz, Adıyaman sebze tarım ekonomisinde çok ekimi yapılmayan bir sebze ürünüdür. Son on yıllık zaman diliminde ekim alanı giderek daha da azalmıştır. Tablo 37’de görüldüğü gibi 2011 yılında 401 dekar alana ekim yapılırken 2020 yılında 90 dekarlık alana ekim yapılmıştır. Sebze tarım ekonomisine katkısı ise 2011 yılında %1,14’ten %0,16’ya kadar düşmüştür. Adıyaman sebze tarım ekonomisine yıllık ortalama katkısı ise 426.184 dolar olmaktadır. Maydanoz, Adıyaman ilinde ekimi çok tercih edilmeyen bir ürün olsa da birim alanda getirisi yüksek olan bir sebze ürünüdür. Son on yıllık zaman diliminde bir dekarlık alanda ortalama getirisi 1.237 dolar olmaktadır.

Tablo 37 : Adıyaman İlinde Maydanoz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	401	0,76	730	0,72	708.529	1,14
2012	455	0,82	782	0,78	907.989	1,61
2013	501	0,62	801	0,48	822.079	1,21
2014	522	0,68	788	0,48	770.091	1,31
2015	496	0,87	751	0,65	598.019	1,39
2016	156	0,20	241	0,15	184.767	0,34
2017	101	0,14	156	0,10	90.649	0,22
2018	81	0,18	126	0,13	59.325	0,25
2019	76	0,14	116	0,09	67.361	0,25
2020	90	0,15	138	0,10	53.031	0,16

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.06.2021)

Tablo 38 : Adıyaman İli Sebze Tarımında Öne Çıkan Ürünlerin Verimliliği (Usd/Dekar)

Yıllar	EN ÇOK GETİRİ GETİREN			EN ÇOK VERİM ALINAN		
	Karpuz	Sarımsak (Kuru)	Domates (Sofralık)	Sarımsak (Kuru)	Domates (Sofralık)	Maydanoz
2011	765	2.517	1.634	2.517	1.634	1.767
2012	597	1.507	1.485	1.507	1.485	1.996
2013	597	1.455	1.463	1.455	1.463	1.641
2014	549	1.384	1.288	1.384	1.288	1.475
2015	457	1.415	1.165	1.415	1.165	1.206
2016	498	2.248	1.100	2.248	1.100	1.184
2017	378	1.258	1.062	1.258	1.062	898
2018	402	697	1.063	697	1.063	732
2019	363	998	911	998	911	886
2020	449	2.134	768	2.134	768	589

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.06.2021)

Adıyaman sebze tarım ekonomisine birim alanda getirisi yüksek olan ürünler ile ekimi tercih edilen ürünler, tahıl tarımına göre daha çok benzerlik göstermektedir. Tablo 38’de görüldüğü gibi birim alanda yüksek getirisi olan kuru sarımsak ve sofralık domates ürünleri, Adıyaman sebze tarımında da tercih edilmektedir. Birim alanda getirisi az olan karpuz ise ekimi en çok yapılan ürünler arasındadır. Yıllık ortalama bir dekarlık alanda 505 dolar getirisi olan karpuz ürünü, Adıyaman sebze tarımı yapılan arazi miktarının 2019 ve 2020 yıllarında %50’lik kısmından daha fazla alana ekimi yapılmıştır. Maydanoz ise birim alanda getirisi yüksek olan bir sebze ürünü olmasına karşın Adıyaman sebze tarımında ekimi çok tercih edilmemektedir. Son on yıllık zaman diliminde en çok ekimi tercih edilen kuru sarımsak ve sofralık domatesin, ekim alanlarında azalma yaşanırken, karpuz ürününün ekim alanında giderek artış yaşanmıştır.

3.1.3. Adıyaman İlinde Meyve Tarım Ekonomisi

Adıyaman ikliminin hava koşullarının çeşitli olması, tarım alanında ürün çeşitliliği meydana getirmektedir. Adıyaman ilinde daha çok tahıl tarımı yapılırken son yıllarda sebze ve meyve tarımı da giderek artan miktarda yapılmaya başlanmıştır. Sulama imkânlarının artması ve teknolojinin tarımda daha çok kullanılması sebze ve meyve tarımına yönelimi daha çok artırmaktadır.

Tablo 39 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Meyve Ürünü (Usd)

Yıllar	Şam Fıstığı (Antep Fıstığı)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Sofralık Üzüm, Çekirdekli	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Badem	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi
2011	60.972.335	49	38.417.553	31	1.994.506	2
2012	39.956.000	35	34.759.722	31	2.025.583	2
2013	50.003.053	39	35.817.711	28	3.224.826	3
2014	84.336.582	51	37.279.200	23	4.441.955	3
2015	99.379.733	59	27.597.678	16	4.880.000	3
2016	98.729.607	55	27.821.860	16	10.155.840	6
2017	55.332.000	42	26.999.424	21	11.916.973	9
2018	148.192.563	59	19.806.750	8	28.119.381	11
2019	16.895.679	14	20.763.053	18	39.570.632	34
2020	149.595.771	59	19.452.770	8	40.991.169	16

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.06.2021)

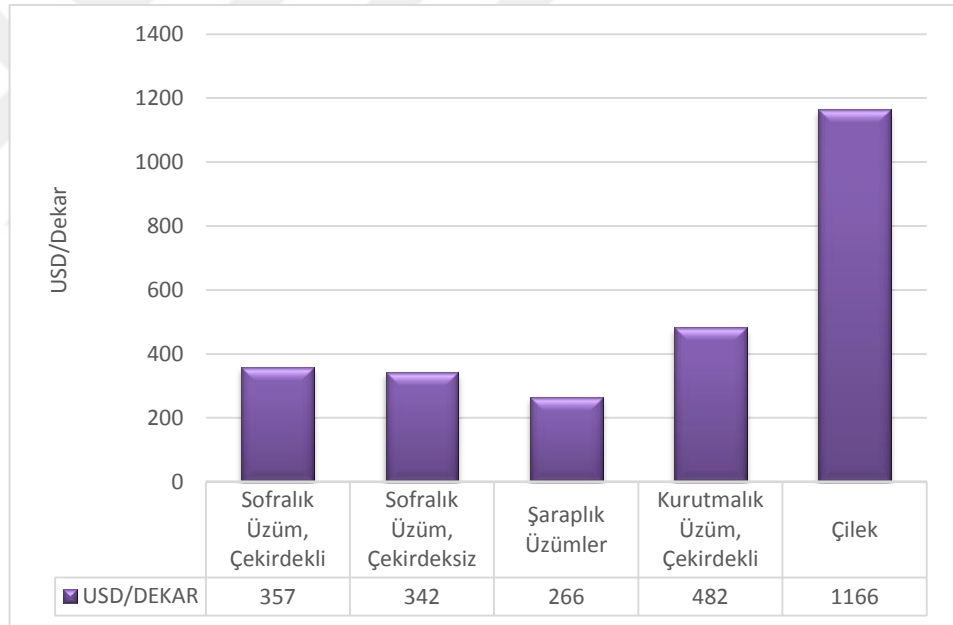
Tablo 39 göz önüne alındığında Adıyaman ili meyve tarımında en çok getiri elde edilen üç ürün; Şam fıstığı (Antep fıstığı), çekirdekli sofralık üzüm ve badem olmuştur. Son on yıl içerisinde Adıyaman ilinde yıllık ortalama Antep fıstığından 80.339.332 dolar, çekirdekli sofralık üzümünden 28.871.572 dolar ve bademden 14.132.086 dolar getiri elde edilmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında Antep fıstığı getirisinde %145, badem getirisinde %1955 artış yaşanırken; sofralık çekirdekli üzümde %49 azalış yaşanmıştır.

Son on yıllık veriler göz önüne alındığında Adıyaman ilinde meyve tarımına olan ilgi giderek artmaktadır. Buğday, arpa, nohut gibi tahıl ürünleri yerine badem, nar, antep fıstığı gibi ürünlerin yetiştirilmesi tercih edilmektedir. Adıyaman ilinde 2011 yılında meyve ekimi yapılan alan 388.417 hektar iken 2020 yılında bu alan %39 oranında artarak 541.286 hektara ulaşmıştır. Günümüzde de yeni meyve alanları giderek artarak Adıyaman meyve tarım ekonomisine daha çok katkı sağlamaktadır.

Adıyaman ili meyve tarım ekonomisinde birim alanda dolar bazlı verimliliklerine dekar başına getirileri göz önüne alınarak incelenmiştir. Adıyaman ili meyve tarım ekonomisinde bir dekar alanda en çok getiri sağlayan ürünler; dut (2.281 dolar), ceviz (848 dolar) ve badem (386 dolar)'dır.

Üzüm ve çilek meyvelerinin yıllık ortalama getirisi bir dekarlık alan üzerinden hesaplanmıştır. Çilek meyvesinin, üzüm meyvesinin tüm çeşitlerine karşı birim alandaki üretim miktarı bakımından verimlilikte sahip olduğu üstünlüğünü dolar bazlı getirisinde de korumaktadır. Şekil 45'te görüldüğü gibi çilek bir dekarlık alanda yıllık ortalama 1.166 dolar getiriye sahiptir. Üzüm çeşitlerinden ise en fazla getiri çekirdekli kurutmalık üzümde birim alanda 482 dolar/dekar olarak gerçekleşmiştir. En az getiriye sahip üzüm çeşidi ise bir dekarlık alanda yıllık ortalama 266 kg ile şaraplık üzümdür.

Şekil 45 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Meyve Getirisi Ortalama Verimi (USD/Dekar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.06.2021)

Adıyaman meyve tarım ekonomisindeki payı yıllık ortalama %20 olan çekirdekli sofralık üzümün, son on yıllık zaman dilimindeki payı giderek azalmıştır. Tablo 40'ta görüldüğü gibi 2011 yılında 42.967 ton üretimi gerçekleşen çekirdekli sofralık üzümün 2020 yılında üretim miktarında artış olup 45.239 tona çıkmış olsa da Adıyaman meyve tarımındaki payı %58'den %29'a düşmüştür. Çekirdekli sofralık üzümün Adıyaman meyve tarım ekonomisine katkısı da giderek azalış göstermektedir. 2011 yılında

Adıyaman meyve tarım ekonomisine 38.417.553 dolar getiri sağlarken, 2020 yılında %50'ye yakın düşüş göstererek 19.452.770 dolar getiri sağlamıştır.

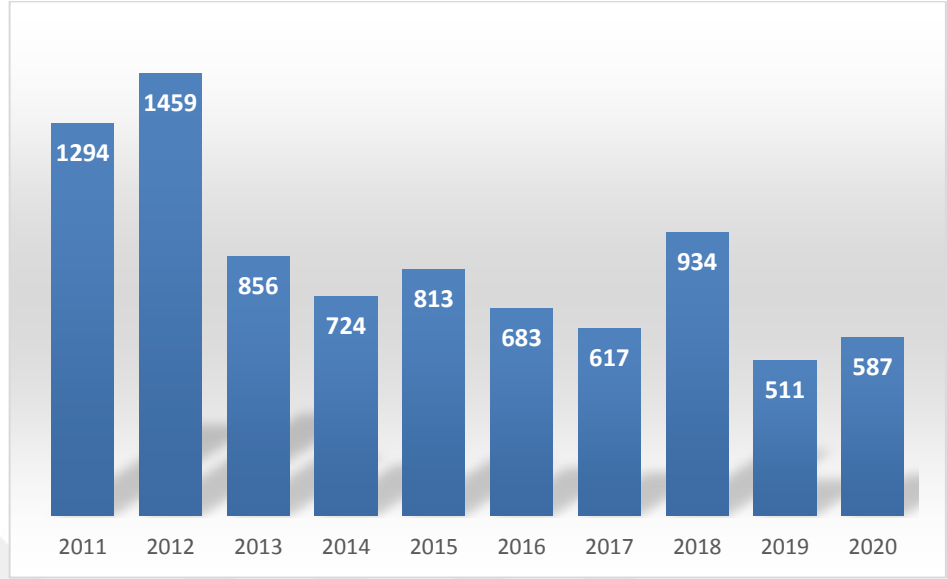
Tablo 40 : Adıyaman İlinde Çekirdekli Sofralık Üzüm Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	71.398	18	42.967	58	38.417.553	31
2012	71.398	18	43.150	50	34.759.722	31
2013	76.795	19	48.265	50	35.817.711	28
2014	76.975	18	53.256	53	37.279.200	23
2015	78.475	18	44.619	43	27.597.678	16
2016	96.425	20	48.246	42	27.821.860	16
2017	95.725	19	54.589	45	26.999.424	21
2018	86.387	17	44.015	28	19.806.750	8
2019	85.052	16	45.519	37	20.763.053	18
2020	77.406	14	45.239	29	19.452.770	8

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.06.2021)

Adıyaman ili meyve tarım ekonomisine birim alanda en çok katkı sağlayan meyve ağaçlarından biri de cevizdir. Bir dekarlık alandaki ceviz ağacından yıllık ortalama 848 dolar getiri sağlamaktadır. Son on yıllık zaman diliminde bir dekarlık alandaki ceviz ağacından 195 kg ürün alınırken, yıllık ortalama 1 kg ceviz fiyatı 4,35 dolardır. Şekil 46'da görüldüğü gibi ceviz, Adıyaman ili meyve tarım ekonomisine son yıllara doğru giderek azalan verimlilikte katkı sağlamıştır. Adıyaman ilinde son on yıllık süre zarfında bir dekarlık alandaki ceviz ağacı en yüksek getirisini 2012 yılında 1.459 dolar ile gerçekleştirirken, en düşük getirisini 2019 yılında 511 dolar ile gerçekleştirmiştir.

Şekil 46 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Ceviz Getirisi (USD/Dekar)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.06.2021)

Birim alanda en çok getiri sağlayan meyve çeşitlerinden olan ceviz ağacı, Adıyaman meyve tarımında yıllık ortalama meyve getirisinin %6'lık payını oluşturmaktadır. Adıyaman meyve tarım ekonomisinde bir dekarlık alanından 848 dolar getiri ile en verimli meyve ağaçlarından biri de ceviz olmaktadır. Son on yıllık zaman diliminde ekimi yapılan alan miktarında artış yaşanmıştır. Tablo 41'de görüldüğü gibi 2011 yılında 3.887 dekar alana ekimi yapılan ceviz ağacı, 2020 yılında %612 oranında artış göstererek 23.825 dekar alana ekimi gerçekleşmiştir. Adıyaman ili meyve tarım ekonomisine son on yıllık zaman diliminde katkısı ortalama %278 oranında artış yaşanmıştır.

Tablo 41 : Adıyaman İlinde Ceviz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	3.887	1	1.119	2	5.028.918	4
2012	4.059	1	1.237	1	5.923.856	5
2013	9.835	2	1.789	2	8.417.716	7
2014	10.044	2	1.452	1	7.273.200	4
2015	10.474	2	1.709	2	8.513.352	5
2016	16.896	3	2.351	2	11.535.573	6
2017	18.475	4	2.646	2	11.406.405	9
2018	20.850	4	5.306	3	19.466.388	8
2019	22.160	4	3.199	3	11.314.358	10
2020	23.825	4	4.576	3	13.996.023	5

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.06.2021)

Badem, Adıyaman ili meyve tarımında ekimi en çok tercih edilen meyve ürünleri arasında yer almaktadır. Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili meyve tarım ekonomisinin yıllık ortalama %9'luk payına sahip olmaktadır. Tablo 42'de görüldüğü gibi 2011 yılında 3.562 dekarlık alanda ekimi yapılan badem ürünü, 2020 yılında %2.195 artış göstererek 78.215 dekarlık alana ekimi yapılmıştır. Dolar bazlı getirisinde de 40 kata yakın artış gerçekleşmiştir. Adıyaman meyve tarım ekonomisine badem ürünü 2020 yılında 40.991.169 dolar getiri sağlamıştır. Birim alanda getiri bakımından da verimli meyve ağaçlarından olan badem ağacının bir dekarlık alandan getirisi yıllık ortalama 386 dolar olmaktadır. Badem, Adıyaman ili meyve tarım ekonomisine antep fıstığı ve çekirdekli sofralık üzümünden sonra en çok katkı sağlayan meyve çeşidi olmaktadır.

Tablo 42 : Adıyaman İlinde Badem Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)
2011	3.562	1	598	1	1.994.506	2
2012	3.883	1	669	1	2.025.583	2
2013	11.468	3	1.141	1	3.224.826	3
2014	17.249	4	1.237	1	4.441.955	3
2015	25.342	6	1.800	2	4.880.000	3
2016	39.975	8	3.576	3	10.155.840	6
2017	48.714	10	4.593	4	11.916.973	9
2018	58.430	11	11.747	8	28.119.381	11
2019	72.350	13	15.470	13	39.570.632	34
2020	78.215	14	18.323	12	40.991.169	16

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.06.2021)

Şam fıstığı (antep fıstığı), Adıyaman ili meyve tarımında en çok ekimi yapılan meyve çeşididir. Birim alanda dolar bazlı verimliliği çok olmasa da son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili meyve tarımına ayrılan arazinin yarısından fazlası antep fıstığına ayrılmaktadır. Son yıllarda ekimi yapılan arazi miktarında azalma görülse de üretilen miktarında son yıllara doğru artış yaşanmıştır. Tablo 43 incelendiğinde Adıyaman ili meyve tarım ekonomisine katkısı son on yıllık zaman diliminde yıllık ortalama 80.339.332 dolar olmaktadır. Adıyaman iline meyve tarımında dolar bazlı verimliliği ise bir dekarlık alanda yıllık ortalama 311 dolardır. Antep fıstığının son on yıllık zaman dilimine baktığımızda üretilen miktar ve dolar bazlı olarak getirisinde yıllara göre dalgalanma görülmektedir. Antep fıstığı ağacında bir yıl verim yüksek olurken sonraki yılda veriminde düşüş olduğu görülmektedir.

Tablo 43 : Adıyaman İlinde Şam fıstığı (Antep fıstığı) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	239.704	62	9.263	12	60.972.335	49
2012	244.909	62	7.135	8	39.956.000	35
2013	245.119	59	8.460	9	50.003.053	39
2014	248.538	58	9.704	10	84.336.582	51
2015	254.397	57	15.368	15	99.379.733	59
2016	261.298	53	18.758	16	98.729.607	55
2017	258.092	51	10.440	9	55.332.000	42
2018	263.928	51	24.015	16	148.192.563	59
2019	269.609	50	2.667	2	16.895.679	14
2020	273.489	51	25.112	16	149.595.771	59

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.06.2021)

Dut ağacı, birim alanda verimlilik bakımından Adıyaman ili meyve tarımında ilk sırada yer almaktadır. Bir dekarlık alandaki dut ağacından yıllık ortalama 2.281 dolar gelir elde edilmektedir. Diğer meyve ağaçlarında olduğu gibi dut ağacının da son on yıllık zaman diliminde ekime ayrılan alan miktarında artış yaşanmıştır. Tablo 44'te görüldüğü gibi 2011 yılında 1.668.141 dolar getiri sağlayan dut ağacı, 2020 yılında Adıyaman ili meyve tarım ekonomisine %254 artış göstererek 4.244.343 dolara çıkarmıştır. Dut ağacının Adıyaman meyve tarım ekonomisindeki payı giderek artış göstererek yıllık ortalama %2 civarında olmaktadır.

Tablo 44 : Adıyaman İlinde Dut Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	345	0,09	1.477	2	1.668.141	1
2012	371	0,09	1.502	2	1.677.233	1
2013	560	0,13	1.484	2	2.272.863	2
2014	1.014	0,24	1.319	1	1.888.568	1
2015	1.384	0,31	1.629	2	1.749.667	1
2016	1.715	0,35	1.833	2	1.704.690	1
2017	2.045	0,41	1.942	2	1.485.368	1
2018	2.165	0,42	1.878	1	1.373.288	1
2019	2.260	0,42	5.691	5	4.642.658	4
2020	2.287	0,42	4.960	3	4.244.343	2

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.06.2021)

Tablo 45 : Adıyaman İli Meyve Tarımında Öne Çıkan Ürünlerin Verimliliği (Usd/Dekar)

Yıllar	EN ÇOK GETİRİ GETİREN			EN ÇOK VERİM ALINAN		
	Şam Fıstığı (Antep Fıstığı)	Sofralık Üzüm, Çekirdekli	Badem	Ceviz	Dut	Badem
2011	254	538	560	1.294	4.835	560
2012	163	487	522	1.459	4.521	522
2013	204	466	281	856	4.059	281
2014	339	484	258	724	1.862	258
2015	391	352	193	813	1.264	193
2016	378	289	254	683	994	254
2017	214	282	245	617	726	245
2018	561	229	481	934	634	481
2019	63	244	547	511	2.054	547
2020	547	251	524	587	1.856	524

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.06.2021)

Tablo 45’te görüldüğü gibi Adıyaman meyve tarım ekonomisinde birim alanda en çok getiri sağlayan ceviz ve dut ağaçlarının yerine daha düşük verime sahip olan antep fıstığı tercih edilmektedir. Adıyaman meyve tarım ekonomisinin, Adıyaman tarım ekonomisindeki payı giderek artış göstermektedir. Adıyaman meyve tarım ekonomisine en çok katkı sağlayan meyve çeşitlerinde son on yıllık zaman diliminde artış olduğu görülmektedir. Adıyaman tarım ekonomisine son on yıllık zaman diliminde meyve tarımının önemi giderek artmaktadır.

3.2. TRC1 BÖLGESİNDE TARIM EKONOMİSİ

Adıyaman, Gaziantep ve Kilis illerinden oluşan TRC1 bölgesinin ekonomik yapısında tarım önemli bir yere sahiptir. Bu başlık altında TRC1 bölgesinin, son on yıllık zaman dilimindeki bitkisel tarım ve bazı temel ekonomi değerleri tablo ve grafikler ile durum analizi yapılacaktır. Adıyaman ili bitkisel tarımında öne çıkan tarım ürünlerinin, TRC1 bölgesinde yer alan diğer illerdeki durumları TÜİK verileri göz önüne alınarak incelenecektir. TRC1 bölgesinin bitkisel tarım alanındaki son on yıllık verileri incelenerek durum tespiti yapılacaktır.

Tablo 46 : Adıyaman İli Son 10 Yıllık Bitkisel Tarım Toplam Getirisi (Usd)

Yıllar	Tahıl	Yüzde	Sebze	Yüzde	Meyve	Yüzde	Toplam
2011	401.514.360	68	62.079.053	11	125.369.914	21	588.963.327
2012	350.886.991	67	56.434.678	11	112.568.902	22	519.890.571
2013	328.252.774	63	67.958.742	13	128.860.153	25	525.071.669
2014	290.925.654	57	58.583.332	11	164.501.782	32	514.010.767
2015	250.031.148	54	42.921.007	9	169.679.926	37	462.632.081
2016	250.586.490	52	54.324.727	11	178.639.780	37	483.550.997
2017	247.045.402	59	41.357.373	10	130.816.073	31	419.218.848
2018	234.404.161	46	23.511.967	5	252.827.796	50	510.743.923
2019	178.360.647	55	27.239.435	8	117.114.105	36	322.714.187
2020	193.600.958	40	33.978.297	7	255.176.436	53	482.755.690

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 18.06.2021)

Tablo 46 incelendiğinde son on yıllık zaman diliminde Adıyaman’da yıllık ortalama 482.955.206 dolar bitkisel tarım ürünlerinden gelir elde edilmiştir. Bu gelirin %56’lık kısmını tahıl ürünlerinden, %34’lük kısmını meyve ürünlerinden ve %10’luk kısmını sebze ürünlerinden sağlanmıştır. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında tahıl ürünlerinin getirisinde %51, sebze ürünlerinin getirisinde %45 azalış görülürken meyve ürünlerinin getirisinde %103 artış görülmüştür Bu da Adıyaman ilinde gerçekleştirilen bitkisel tarımın, tahıl ve sebze tarımından meyve tarımına doğru bir geçiş olduğunu göstermektedir.

Tablo 47 : Gaziantep İli Son 10 Yıllık Bitkisel Tarım Toplam Getirisi (Usd)

Yıllar	Tahıl	Yüzde	Sebze	Yüzde	Meyve	Yüzde	Toplam
2011	330.365.594	38	92.019.529	11	447.085.804	51	869.470.928
2012	276.216.251	31	112.461.189	13	508.267.082	57	896.944.522
2013	251.697.146	36	117.518.263	17	330.069.374	47	699.284.782
2014	173.380.035	29	103.844.782	18	315.572.805	53	592.797.621
2015	217.871.066	24	96.946.541	11	585.842.519	65	900.660.125
2016	135.197.451	18	94.363.223	12	525.887.647	70	755.448.321
2017	178.036.548	38	90.107.565	19	200.699.384	43	468.843.497
2018	148.540.842	16	73.611.256	8	728.863.808	77	951.015.907
2019	126.131.318	25	89.317.574	18	281.816.672	57	497.265.563
2020	121.302.380	12	128.706.354	13	743.993.244	75	994.001.979

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 18.06.2021)

Tablo 47’de görüldüğü gibi son on yıllık zaman diliminde Gaziantep ilinde yıllık ortalama 762.573.325 dolar bitkisel tarım ürünlerinden gelir elde edilmiştir. Bu gelirinin %27’lik kısmını tahıl ürünlerinden, %14’lük kısmını sebze ürünlerinden, %59’luk kısmını meyve ürünlerinden sağlanmıştır. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında tahıl ürünlerinin getirisinde %63 azalış görülürken; sebze ürünlerinin getirisinde %39, meyve ürünlerinin getirisinde %66 artış görülmüştür. Bu da Gaziantep ilinin bitkisel tarımında meyve ürünlerinin yıl geçtikçe daha çok pay sahibi olduğunu göstermektedir.

Tablo 48 : Kilis İli Son 10 Yıllık Bitkisel Tarım Toplam Getirisi (Usd)

Yıllar	Tahıl	Yüzde	Sebze	Yüzde	Meyve	Yüzde	Toplam
2011	55.122.629	37	19.224.935	13	76.140.160	51	150.487.725
2012	64.038.550	43	12.609.894	9	70.848.233	48	147.496.677
2013	36.628.547	15	58.332.226	24	148.760.574	61	243.721.347
2014	12.395.868	8	47.926.377	30	98.176.555	62	158.498.800
2015	43.023.526	20	63.958.211	29	112.607.726	51	219.589.463
2016	16.601.923	11	54.397.863	36	80.969.113	53	151.968.900
2017	32.175.524	25	36.946.151	28	60.921.703	47	130.043.378
2018	21.315.140	14	33.631.752	21	101.548.785	65	156.495.677
2019	20.667.853	15	41.178.404	30	74.212.867	55	136.059.123
2020	22.266.374	16	33.687.466	24	86.773.859	61	142.727.699

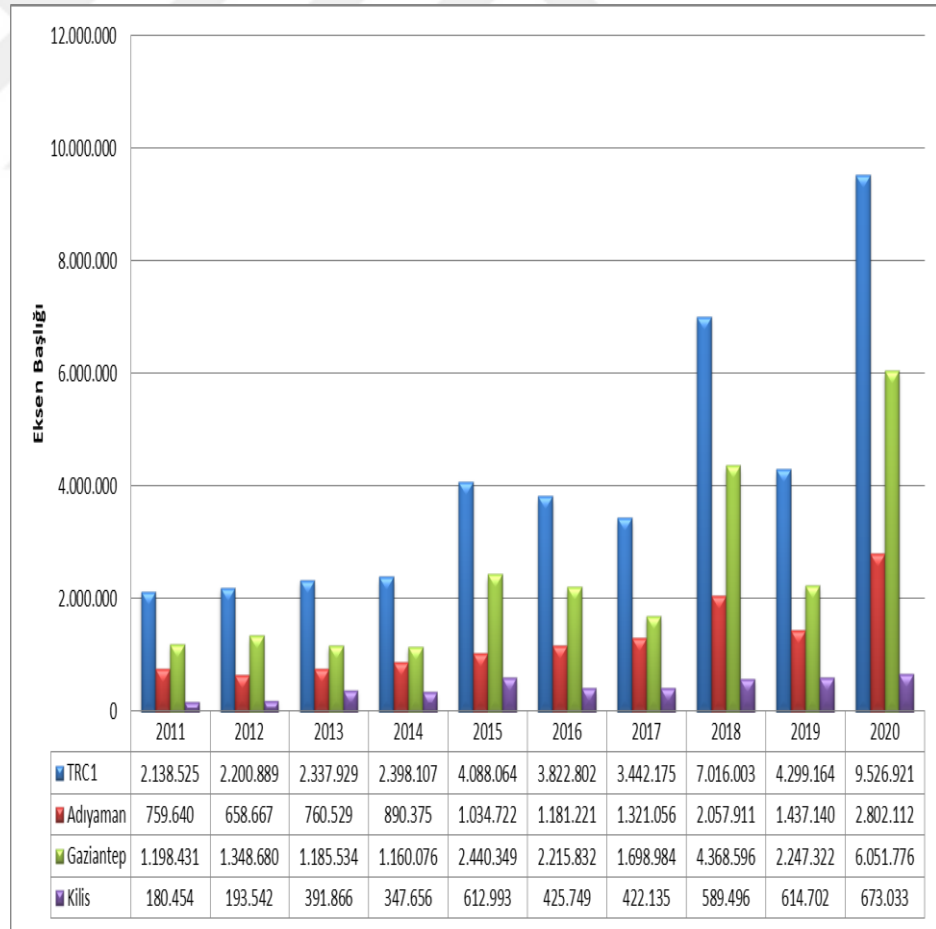
Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 18.06.2021)

Tablo 48’de görüldüğü gibi son on yıllık zaman diliminde Kilis ilinde yıllık ortalama 163.708.879 dolar bitkisel tarım ürünlerinden gelir elde edilmiştir. Bu gelirinin %20’lik kısmı tahıl ürünlerinden, %24’lük kısmı sebze ürünlerinden ve %55’lik kısmı meyve ürünlerinden sağlanmıştır. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında tahıl ürünlerinin

getirisinde %59 azalış görülürken; sebze ürünlerinin getirisinde %75, meyve ürünlerinin getirisinde %13 artış görülmektedir. Bu da Kilis ilinin bitkisel tarımının, tahıl tarımından sebze ve meyve tarımına doğru geçiş olduğunu göstermektedir.

Son on yıllık TÜİK verilerine göre TRC1 bölgesindeki bitkisel üretim değerinde artış görülmektedir. Şekil 47’de görüldüğü gibi TRC1 Bölgesi, 2020 yılında en yüksek bitkisel üretim değerine ulaşılmıştır. 2011 yılında 2.138.525.000 TL olan bölgenin bitkisel üretim değeri 2020 yılında yaklaşık olarak 4,5 kat artarak 9.526.921.000 TL’ye ulaşmıştır. 2011 ile 2020 yılları arasında yıllık ortalama Gaziantep %56, Adıyaman %32 ve Kilis %12 oranında bölgenin bitkisel üretim değerine katkı sağlamıştır. TRC1 bölgesi en düşük yıllık bitkisel üretim değerine 2.138.525.000 TL ile 2011 yılında ulaşırken; Adıyaman ili 658.667.000 TL ile 2012 yılında, Gaziantep ili 1.160.076.000 TL ile 2014 yılında, Kilis ili 180.454.000 TL ile 2011 yılında ulaşmıştır.

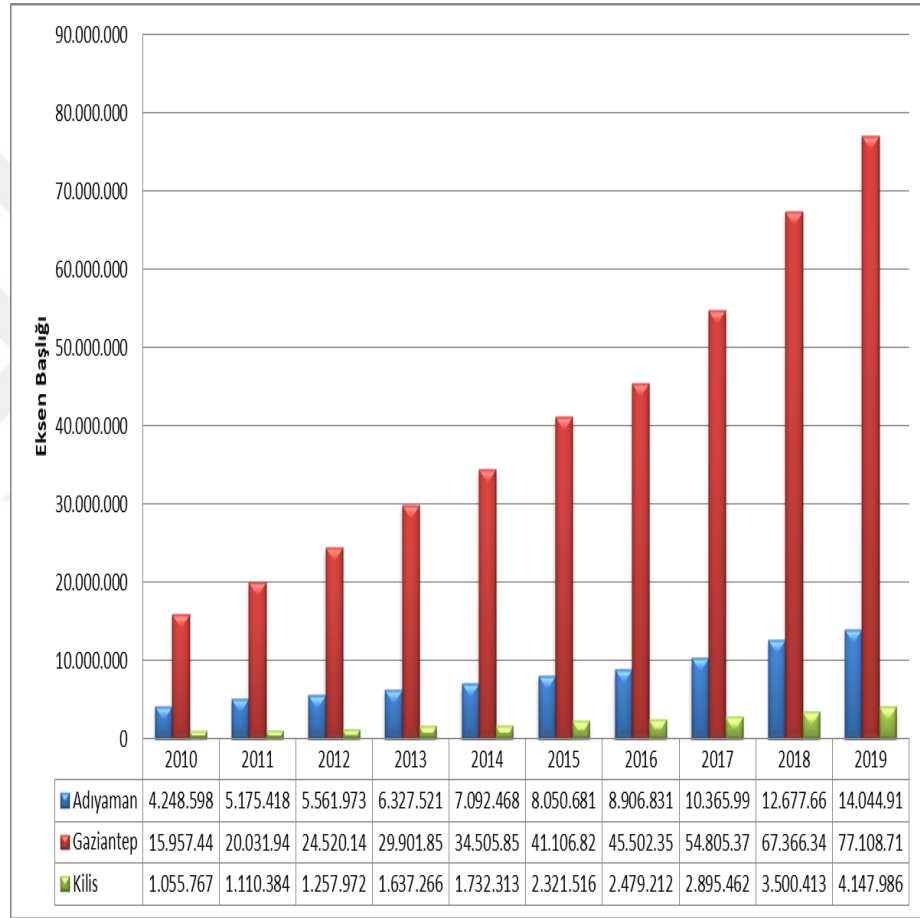
Şekil 47 : TRC1 Bölgesi 2011-2020 Yılları Bitkisel Üretim Değeri (Bin TL)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 18.06.2021)

Gaziantep ili 2010 yılında TRC1 bölgesi GSYH 'sının %75'ini oluştururken, 2019 yılında bu oran %81'e çıkmıştır. 2010-2019 yılları arasındaki zaman diliminde TRC1 bölgesi GSYH 'sına yıllık ortalama Gaziantep ili %79, Adıyaman ili %17, Kilis ili %4 oranında katkı sağlamıştır. Şekil 48'de görüldüğü gibi TRC1 bölgesini oluşturan illerin yıllık GSYH'si giderek artış göstermektedir. Bu artışın en fazla olduğu il Gaziantep olurken en az olduğu il Kilis olmuştur.

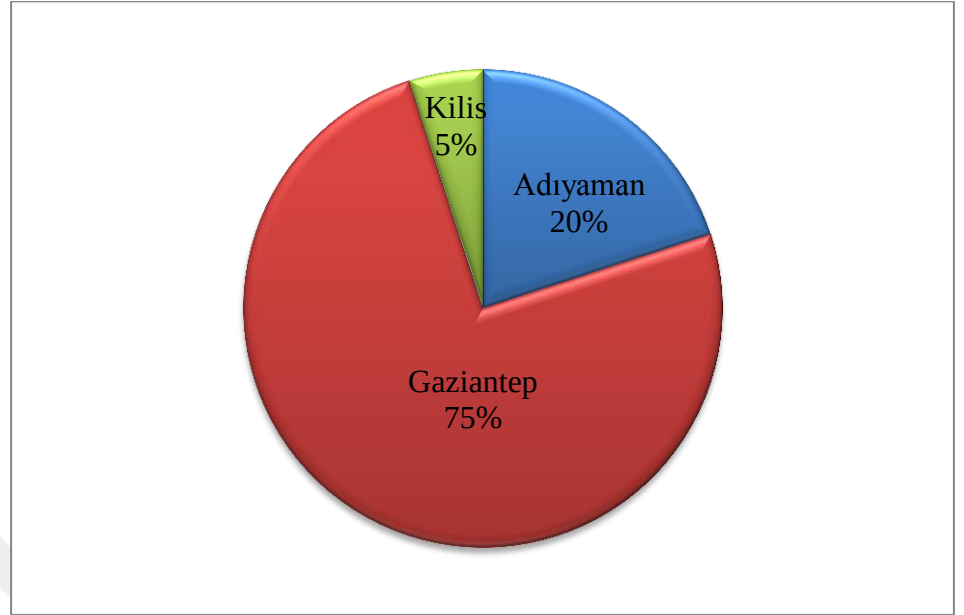
Şekil 48 : TRC1 Bölgesi 2010-2019 Yılları GSYH Değerleri (Bin TL)

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 18.06.2021)

TRC1 bölgesinde 2010 yılında yaklaşık 21 milyar TL GSYH meydana gelirken, bunun 16 milyar TL'si Gaziantep ilinde, 4 milyar TL'si Adıyaman ilinde ve 1 milyar TL'si Kilis ilinde meydana gelmiştir. Şekil 49'da görüldüğü gibi TRC1 bölgesinin 2010 GSYH 'sının %75'ini Gaziantep, %20'sini Adıyaman ve %5'ini Kilis oluşturmaktadır.

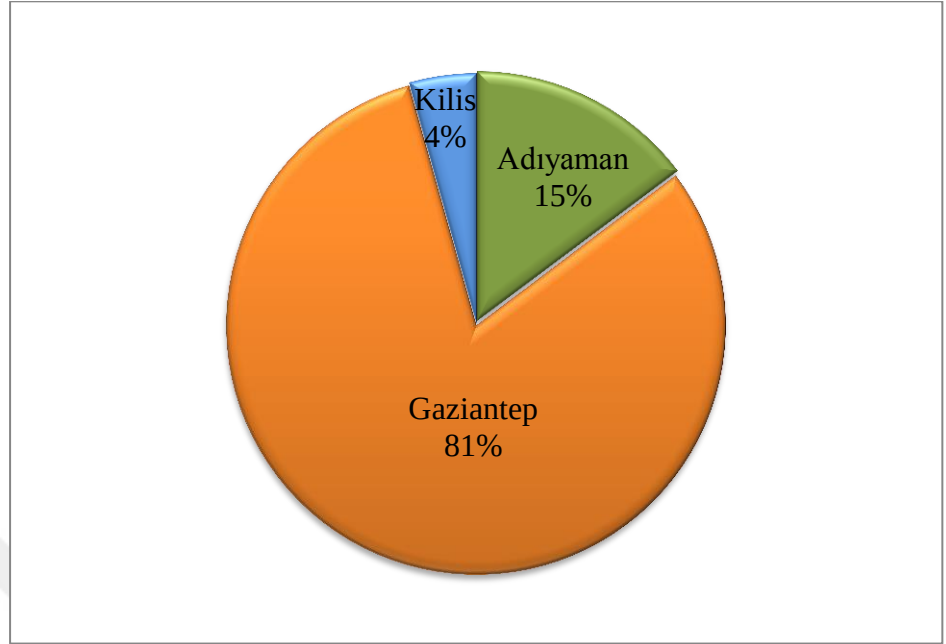
Şekil 49 : TRC1 Bölgesi 2010 Yılı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 18.06.2021)

2010-2019 yılları arasındaki zaman diliminde TRC1 bölgesindeki GSYH değeri %22 oranında artarak 2019 yılında yaklaşık 95 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2019 yılında yaklaşık olarak Gaziantep ilinin 77 milyar TL, Adıyaman ilinin 14 milyar TL, Kilis ilinin 4 milyar TL GSYH değeri olmuştur. 2010-2019 yılları arasındaki süreçte şekil 49 ve şekil 50'de görüldüğü gibi Gaziantep ili, TRC1 bölgesinde 2010 yılında olan %75'lik GSYH katkısını 2019 yılında %81'e çıkarmıştır. Adıyaman ili ise 2010 yılında bölgeye olan %20'lik GSYH katkısını 2019 yılında %15'e düşürmüştür. Adıyaman ilinde meydana gelen düşüşün benzeri Kilis ilinde de yaşanmıştır.

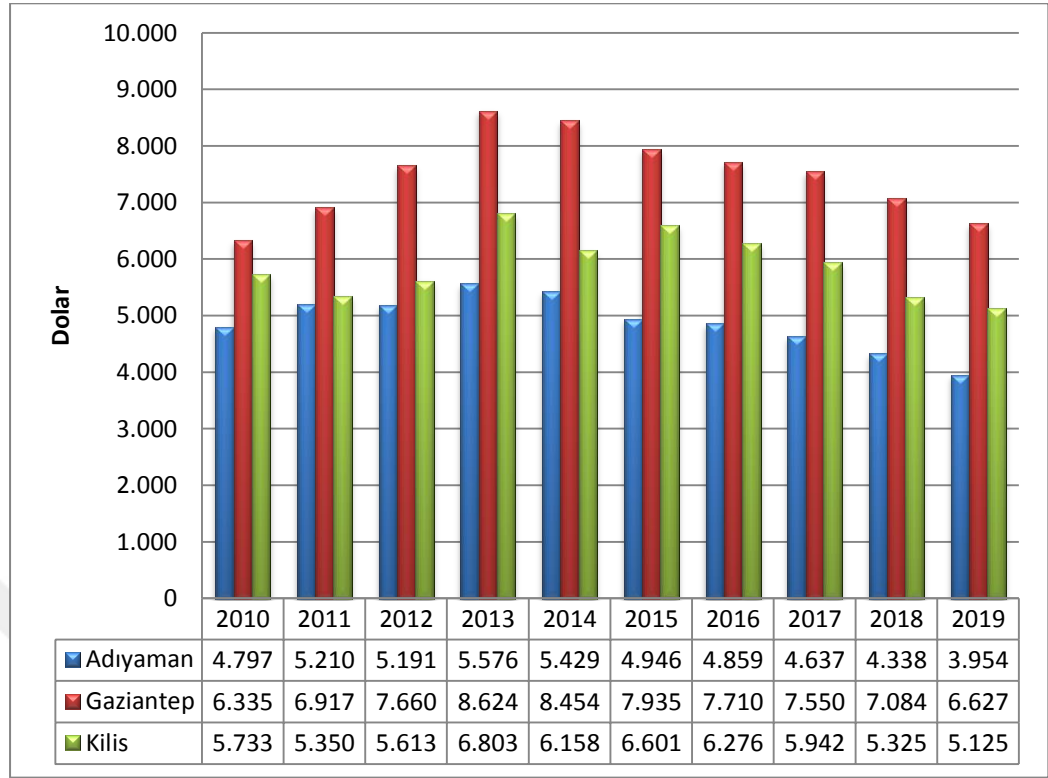
Şekil 50 : TRC1 Bölgesi 2019 Yılı GSYH Değerinin Yüzdelik Dağılımı

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 18.06.2021)

Yıllık GSYH değerlerinde olduğu gibi dolar bazlı kişi başı GSYH değerinde de TRC1 bölgesinde öne çıkan il Gaziantep ili olmaktadır. Şekil 51’de görüldüğü gibi TRC1 bölgesi dolar bazlı en yüksek kişi başı GSYH değerine 2013 yılına ulaşmıştır. 2013 yılında Gaziantep ili kişi başı GSYH’si 8.624 dolar, Kilis ilinin kişi başı GSYH’si 6.803 dolar, Adıyaman ili kişi başı GSYH’si 5.576 dolar olmuştur. Adıyaman ve Kilis illeri 2010-2019 yılları arasındaki zaman diliminde en düşük dolar bazlı kişi başı GSYH değerine 2019 yılında ulaşırken, Gaziantep ili 2010 yılında ulaşmıştır. TRC1 bölgesini oluşturan iller arasında en düşük dolar bazlı kişi başı GSYH değerine sahip ili Adıyaman olmuştur. Adıyaman ilinin 2010-2019 yılları arasındaki dolar bazlı kişi başı GSYH değeri yıllık ortalama 4.894 dolardır.

Şekil 51 : TRC1 Bölgesi 2010-2019 Yılları Kişi Başı GSYH Değerleri (Dolar)

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 20.06.2021)

2020 yılında TRC1 bölgesinde yapılan 8.301.991.000 dolar ihracatın %98'i Gaziantep iline gerçekleşmiştir. Tablo 49'da görüldüğü gibi TRC1 bölgesini oluşturan Adıyaman ve Kilis illeri Gaziantep ilinin son sekiz yılda gerçekleştirmiş olduğu ihracat değerinin çok altında kalmışlardır. Adıyaman ili, 2013 ile 2020 yılları arasında TRC1 bölgesinde yapılan ihracat değerine en çok katkısı 2015 yılında %7 oranında sağlamıştır. Son sekiz yıllık süre zarfında TRC1 bölgesinde yapılan ihracatın yıllık ortalama %96'sını Gaziantep ili, %3'ünü Adıyaman ili, %1'ini Kilis ili gerçekleştirmiştir. Fakat bu oranlar günümüze yaklaştıkça TRC1 bölgesinde Gaziantep ilinin payı giderek artarken, Adıyaman ve Kilis illerinin payı giderek azalmaktadır.

Tablo 49 : TRC1 Bölgesi 2013-2020 Yılları İhracat Değerleri (Bin Dolar)

YILLAR	TRC1	ADİYAMAN	GAZİANTEP	KİLİS
2013	6.834.183	100.376	6.707.624	26.183
2014	7.335.482	339.028	6.950.431	46.023
2015	7.351.209	548.636	6.719.406	83.167
2016	7.312.182	344.303	6.860.579	107.300
2017	7.214.912	137.788	6.990.184	86.940
2018	7.388.763	85.269	7.208.951	94.543
2019	7.520.731	59.311	7.418.005	43.415
2020	8.301.991	68.957	8.164.823	68.211

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 20.06.2021)

TRC1 bölgesinin ihracat değerlerinde olduğu gibi ithalat değerlerinde de Gaziantep ili ön plana çıkmaktadır. Son sekiz yıllık zaman diliminde TRC1 bölgesinde yapılan İthalat miktarının ortalama yıllık %98'i Gaziantep ilinde, %1'i Adıyaman ilinde ve %1'i de Kilis ilinde gerçekleştirilmektedir. Tablo 50'de görüldüğü gibi TRC1 bölgesinde yapılan ithalatın büyük çoğunluğu Gaziantep ili tarafından gerçekleştirilmektedir. 2019 yılında TRC1 bölgesine yapılan ithalatın %99'u Gaziantep ilinde gerçekleştirilmiştir. TRC1 bölgesinde son sekiz yılda yapılan ithalat ve ihracat değerlerine bakıldığında bölgenin dış ticaretine Gaziantep ilinin yön verdiği görülmektedir. Adıyaman ve Kilis illerinde gerçekleştirilen ithalat ve ihracat değerleri Gaziantep ilinin yanında yok denecek kadar azdır.

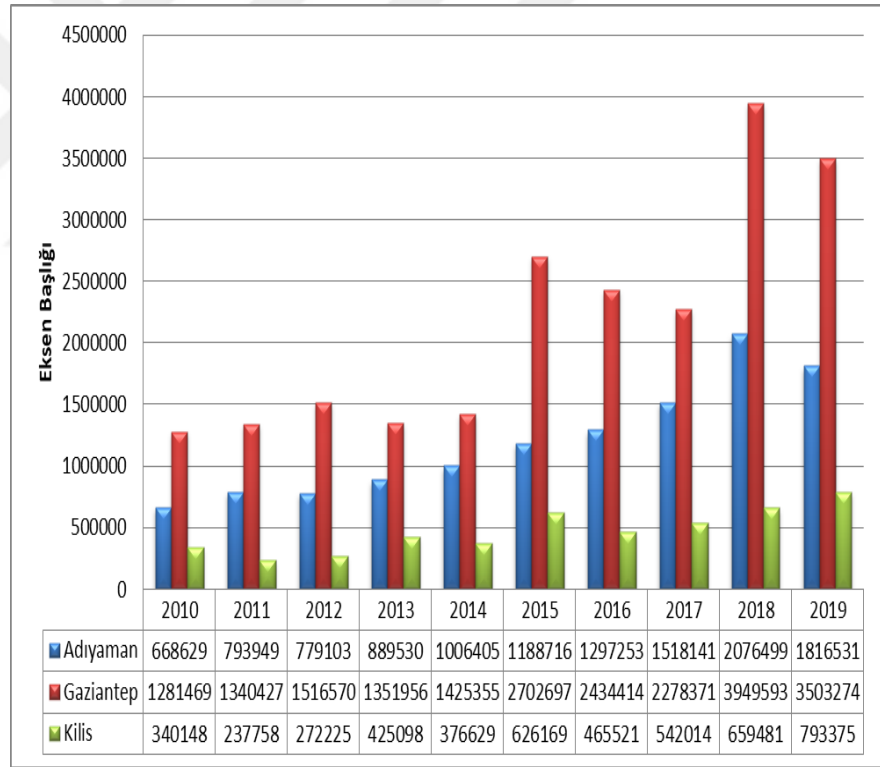
Tablo 50 : TRC1 Bölgesi 2013-2020 Yılları İthalat Değerleri (Bin Dolar)

YILLAR	TRC1	ADİYAMAN	GAZİANTEP	KİLİS
2013	5.140.842	47.060	5.072.731	21.051
2014	5.458.977	56.103	5.381.079	21.795
2015	4.563.250	44.987	4.478.431	39.832
2016	4.595.837	53.069	4.507.358	35.410
2017	5.196.575	86.507	5.068.823	41.245
2018	4.987.338	47.771	4.874.476	65.091
2019	5.056.340	38.773	5.006.595	10.972
2020	5.394.823	67.091	5.276.938	50.794

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 20.06.2021)

İktisadi faaliyet kollarına göre 2009 bazlı cari fiyatlarla hesaplanan tarım sektöründeki GSYH değeri, TRC1 bölgesinde 2010-2019 yılları arasında yıllık ortalama 3.855.730.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Şekil 52’de görüldüğü gibi TRC1 bölgesinin tarım sektöründe gerçekleşen GSYH değeri en yüksek 2018 yılında gerçekleşirken en düşük 2010 yılında gerçekleşmiştir. 2010-2019 yılları arasındaki zaman diliminde TRC1 bölgesinin tarım sektöründe gerçekleşen GSYH miktarının yıllık ortalama %56’sı Gaziantep ilinde, %32’si Adıyaman ilinde ve %12’si Kilis ilinde gerçekleşmiştir. 2010 ile 2019 yılları arasında TRC1 bölgesi tarım alanında; Gaziantep ilinde yıllık ortalama 2.178.413.000 TL GSYH, Adıyaman ilinde yıllık ortalama 1.203.476.000 TL GSYH, Kilis ilinde yıllık ortalama 473.842.000 TL GSYH gerçekleşmiştir.

Şekil 52 : TRC1 Bölgesi İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Cari Fiyatlarla GSYH (2009 Bazlı) : Tarım Değerleri (1000 TL)

Kaynak: TÜİK 2021,(<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/anaSayfa.do?dil=tr>, E.T. : 20.06.2021)

TRC1 bölgesini tarımsal ekonomi açısından incelediğimizde bölgeyi oluşturan iller arasında Gaziantep ili ön plana çıkmaktadır. TRC1 bölgesinde gerçekleştiren ithalat ve ihracat değerlerinin yaklaşık %98'i Gaziantep ili tarafından gerçekleştirilmektedir. TRC1 bölgesinin diğer illerinden olan Adıyaman ilinin ithalat ve ihracat değerlerine katkısı %1 civarında kalmaktadır. Kilis ili de TRC1 bölgesinde gerçekleştiren ithalat ve ihracat değerleri konusunda geri planda kalmıştır.

TRC1 bölgesinin GSYH'ne baktığımızda da ithalat ve ihracat değerlerine benzer bir tabloyla karşılaşılmaktadır. 2010 yılında TRC1 bölgesinde gerçekleşen GSYH'nin %75'ini Gaziantep ili elinde bulundururken, 2019 yılında bölgede gerçekleşen GSYH'nin %81'ini elinde bulundurmuştur. Adıyaman ili ise 2010 yılında TRC1 bölgesinde gerçekleşen GSYH'nin %20'lik kısmına sahipken 2019 yılında bölgede gerçekleşen GSYH'nin %15'lik kısmına sahip olmuştur. Son sekiz yıllık zaman diliminde TRC1 bölgesinin tarımsal ekonomisinde Gaziantep ili daha çok pay almaya başlarken, Adıyaman ve Kilis illerinin payı giderek azalmaktadır.

3.2.1. TRC1 Bölgesinde Tahıl Tarım Ekonomisi

Adıyaman ili bitkisel tarımında en çok ekimi yapılan tarım ürünlerinin, TRC1 bölgesinde yer alan diğer illerdeki durumları TÜİK verileri göz önüne alınarak incelenmiştir. TRC1 bölgesinin bitkisel tarım alanındaki son on yıllık verileri incelenerek durum tespiti yapılmıştır.

Tablo 51 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Tahıl Ürünü (Usd)

Yıllar	Buğday, Durum Buğdayı Hariç (Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	Arpa (Diğer)(Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	Tütün, İşlenmemiş (Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)
2011	94.771.318	24	42.025.976	10	6.113.471	2
2012	69.910.000	20	47.603.422	14	28.191.733	8
2013	81.858.758	25	47.273.684	14	32.070.316	10
2014	75.125.473	26	47.951.364	16	36.302.159	12
2015	68.852.259	28	44.166.778	18	29.960.052	12
2016	61.775.200	25	39.898.773	16	44.561.787	18
2017	58.408.454	24	39.245.384	16	53.812.000	22
2018	35.251.800	15	31.329.442	13	52.188.000	22
2019	35.211.000	20	31.660.549	18	33.185.439	19
2020	41.362.929	21	31.095.223	16	53.138.786	27

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 25.06.2021)

Tablo 51 incelendiğinde Adıyaman ili tahıl tarım ekonomisine son on yıllık zaman diliminde en çok katkı yapan üç ürün; buğday (durum buğdayı hariç), arpa (diğer) ve işlenmemiş tütündür. Adıyaman ili tahıl tarım ekonomisine son on yıllık zaman diliminde buğday yıllık ortalama 62.252.719 dolar, arpa 40.225.060 dolar ve tütün 36.952.374 dolar katkı sağlamıştır. 2020 ve 2011 yılları kıyaslandığında buğday getirisinde %56, arpa getirisinde %26 düşüş yaşanmışken tütün getirisinde %769 artış yaşanmıştır. Tütün ürününün son on yıllık zaman diliminde tahıl ürünleri içerisindeki getiri payı %2'den %27'ye yükselmiştir. 2020 yılında buğdaydan 41.362.929 dolar getiri sağlanırken, tütünden 53.138.374 dolar getiri sağlanmıştır. Bu da son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ilinin buğday ve arpa gibi getirisi az olan ürün yerine tütün gibi getirisi daha fazla olan ürünleri tercih ettiğini göstermektedir.

Tablo 52 : Adıyaman İlinde Tahıl Tarımının Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Toplam Tarım Alanı İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Toplam Üretim Miktarı İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Toplam Bitkisel Tarım Getirisi İçindeki Yüzdesi (%)
2011	2.288.968	84	687.408	80	401.514.360	68
2012	2.173.465	83	685.520	79	350.886.991	67
2013	2.141.380	81	770.241	74	328.252.774	63
2014	2.073.645	80	734.857	74	290.925.654	57
2015	2.063.172	80	749.709	77	250.031.148	54
2016	1.985.386	78	700.329	72	250.586.490	52
2017	1.921.684	77	664.611	70	247.045.402	59
2018	1.941.220	77	601.706	71	234.404.161	46
2019	1.861.192	76	605.238	71	178.360.647	55
2020	1.884.033	76	637.771	68	193.600.958	40

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 25.06.2021)

Adıyaman ilinin son on yıllık zaman diliminde bitkisel tarım yapılan alandaki tahıl tarımının payı giderek azalmaktadır. Tablo 52’de görüldüğü gibi 2011 yılında tahıl tarımı yapılan arazi miktarı Adıyaman ilinde bitkisel tarım yapılan alanın %84’lük payını oluştururken, 2020 yılında bu pay %76’ya kadar düşmüştür. Adıyaman ilinin tahıl tarımı yapılan alandaki bu azalma tahıl tarım ekonomisine katkısında da görülmektedir. Adıyaman ili tahıl tarımında elde edilen gelir 2011 yılında 401.514.360 dolar iken, 2020 yılında bu gelir %52 azalarak 193.600.958 dolara düşmüştür. Son on yıllık verilere baktığımızda Adıyaman ili bitkisel tarımında tahıl tarımının payı gün geçtikçe azaldığı görülmektedir.

Tablo 53 : Gaziantep İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Tahıl Ürünü (Usd)

Yıllar	Durum Buğdayı (Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	Buğday, Durum Buğdayı Hariç (Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	Pamuk, Çıçırılanmamış (Kütlü)(Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)
2011	38.148.706	12	52.938.647	16	63.656.800	19
2012	28.354.156	10	63.900.667	23	31.153.167	11
2013	33.985.574	14	62.189.716	25	23.283.237	9
2014	19.844.109	11	35.762.855	21	26.835.518	15
2015	37.262.622	17	63.607.704	29	15.824.356	7
2016	19.326.060	14	35.729.067	26	16.524.567	12
2017	27.269.600	15	48.334.832	27	15.912.681	9
2018	18.831.000	13	38.434.200	26	19.101.979	13
2019	15.567.842	12	43.732.160	35	13.151.747	10
2020	19.769.786	16	44.303.786	37	7.040.914	6

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 25.06.2021)

Tablo 53 göz önüne alındığında Gaziantep ili tahıl tarım ekonomisine son on yıllık zaman diliminde en çok katkı yapan üç ürün; durum buğdayı, buğday (durum buğdayı hariç) ve çıçırılanmamış kütlü pamuktur. Gaziantep ilinde 2011 yılında çıçırılanmamış kütlü pamuk, 63.656.800 dolar getiri sağlarken 2020 yılında %89 azalış göstererek 7.040.914 dolar getiri sağlamıştır. Durum buğdayı ve buğday tahıl ürünleri içerisinde oran olarak artmış görünse de son on yıllık zaman dilimindeki getirilerinde düşüş olduğu gözlenmektedir.

Tablo 54 : Gaziantep İlinde Tahıl Tarımının Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Toplam Tarım Alanı İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (Ton)	Toplam Üretim Miktarı İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Toplam Bitkisel Tarım Getirisi İçindeki Yüzdesi (%)
2011	1.756.209	53	788.428	67	330.365.594	38
2012	1.760.949	45	880.750	66	276.216.251	31
2013	1.671.220	44	819.432	61	251.697.146	36
2014	1.584.098	43	592.432	59	173.380.035	29
2015	1.652.438	44	860.440	62	217.871.066	24
2016	1.407.872	40	614.582	57	135.197.451	18
2017	1.525.687	41	896.715	67	178.036.548	38
2018	1.461.779	40	856.785	60	148.540.842	16
2019	1.408.051	39	967.386	68	126.131.318	25
2020	1.357.094	37	1.064.187	63	121.302.380	12

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 25.06.2021)

TRC1 bölgesinde yer alan Gaziantep ilinin bitkisel tarımında tahıl tarımının payı, Adıyaman ilinde olduğu gibi son on yıllık zaman diliminde giderek azalış göstermektedir. Tablo 54’te görüldüğü gibi Adıyaman ili kadar olmasa da Gaziantep ili, 2011 yılında bitkisel tarıma ayrılan arazinin yaklaşık %53’lük kısmında tahıl tarımı yapılmıştır. Fakat 2020 yılında Gaziantep ili bitkisel tarımındaki tahıl tarımına ayrılan arazi %37’lere kadar gerilemiştir. Gaziantep ilinde yapılan tahıl tarımında elde edilen getiri, toplam bitkisel tarımdan elde edilen getirideki payı giderek azalmıştır. 2011 yılında Gaziantep ili tahıl tarımından 330.365.594 dolar getiri sağlanırken, 2020 yılında bu getiri 121.302.380 dolara kadar azalış göstermiştir.

Tablo 55 : Kilis İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Tahıl Ürünü (Usd)

Yıllar	Durum Buğdayı (Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	Buğday, Durum Buğdayı Hariç (Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	Arpa (Diğer) (Usd)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)
2011	11.067.012	20	14.578.129	26	9.382.871	17
2012	11.571.022	18	14.870.667	23	7.875.156	12
2013	7.273.379	20	10.764.947	29	6.005.684	16
2014	2.373.382	19	3.645.173	29	1.450.800	12
2015	8.750.156	20	13.718.548	32	9.312.815	22
2016	3.419.820	21	3.994.400	24	1.587.800	10
2017	6.480.403	20	11.039.719	34	5.543.059	17
2018	4.275.400	20	5.919.200	28	2.991.367	14
2019	4.790.533	23	6.270.772	30	3.751.382	18
2020	5.262.000	24	7.340.143	33	3.390.537	15

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 25.06.2021)

Tablo 55 incelendiğinde Kilis ili tahıl tarım ekonomisine son on yıllık zaman diliminde en çok katkı sağlayan ürünler; buğday (durum buğdayı hariç), durum buğdayı ve arpa (diğer) olmuştur. 2020 ve 2011 yılları kıyaslandığında durum buğdayı getirisinde %52, buğday (durum buğday hariç) getirisinde %50 ve arpa (diğer) getirisinde %64 düşüş yaşandığı gözlenmektedir. 2011 yılında arpa (diğer) ürününden 9.382.871 dolar gelir elde edilirken, 2020 yılında 3.390.537 dolar gelir elde edilmiştir. Buğday ve arpa Kilis ili tahıl tarımındaki yüzdelik oranını arttırmış olsa da son on yıllık zaman diliminde getiri olarak giderek azalan bir seyir göstermiştir.

Tablo 56 : Kilis İlinde Tahıl Tarımının Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Toplam Tarım Alanı İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Toplam Üretim Miktarı İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Toplam Bitkisel Tarım Getirisi İçindeki Yüzdesi (%)
2011	518.341	52	127.363	51	55.122.629	37
2012	534.590	51	131.838	56	64.038.550	43
2013	367.786	36	191.147	37	36.628.547	15
2014	402.986	40	74.376	25	12.395.868	8
2015	437.765	43	204.917	38	43.023.526	20
2016	441.863	43	150.091	34	16.601.923	11
2017	429.281	43	226.894	49	32.175.524	25
2018	414.320	41	194.552	46	21.315.140	14
2019	387.183	39	207.864	46	20.667.853	15
2020	396.465	40	230.255	48	22.266.374	16

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 25.06.2021)

TRC1 bölgesinin diğer illerinde olduğu gibi Kilis ilinde de tahıl tarımının son on yıllık zaman diliminde bitkisel tarımdaki payı giderek azalmıştır. Tablo 56’da görüldüğü gibi Kilis ilinde 2011 yılı bitkisel tarım yapılan 1.002.782 dekarlık %52’lik kısmı olan 518.341 dekar alanına tahıl tarımı yapılmıştır. 2020 yılında ise tahıl tarımının bitkisel tarım yapılan araziye payı %40’lara kadar gerilemiştir. Kilis ili tahıl tarımından 2011 yılında 55.122.629 dolar getiri sağlanırken, 2020 yılında bu getiride %60’a yakın azalış olup 22.266.374 dolara kadar düşüş yaşanmıştır.

Tablo 57 : TRC1 Bölgesi Tahıl Ürünlerinin Toplam Getirisi(Usd)

Yıllar	ADIYAMAN	YÜZDE	GAZİANTEP	YÜZDE	KİLİS	YÜZDE	TRC1
2011	401.514.360	51	330.365.594	42	55.122.629	7	787.002.584
2012	350.886.991	51	276.216.251	40	64.038.550	9	691.141.792
2013	328.252.774	53	251.697.146	41	36.628.547	6	616.578.467
2014	290.925.654	61	173.380.035	36	12.395.868	3	476.701.557
2015	250.031.148	49	217.871.066	43	43.023.526	8	510.925.739
2016	250.586.490	62	135.197.451	34	16.601.923	4	402.385.864
2017	247.045.402	54	178.036.548	39	32.175.524	7	457.257.474
2018	234.404.161	58	148.540.842	37	21.315.140	5	404.260.143
2019	178.360.647	55	126.131.318	39	20.667.853	6	325.159.817
2020	193.600.958	57	121.302.380	36	22.266.374	7	337.169.712

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 01.07.2021)

Tablo 57’de görüldüğü gibi son on yıllık zaman diliminde TRC1 bölgesinde tahıl tarımında yıllık ortalama 500.858.315 dolar gelir elde edilmiştir. Bu gelirin %55’lik kısmı Adıyaman, %39’luk kısmı Gaziantep ve , %6’lık kısmı Kilis ilinde gerçekleşmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında TRC1 bölgesindeki tahıl tarımı getirisindeki payı Adıyaman ilinin %51’den %57’ye yükselirken, Gaziantep ilinin %42’den %36’ya düşmüş ve Kilis ilinin ise %7 de sabit kalmıştır. TRC1 bölgesinde tahıl tarımı ekonomisine en çok katkı yapan il Adıyaman olmaktadır.

Tablo 58 : Adıyaman İlinde Buğday (Durum Buğdayı Hariç) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	872.755	38	277.778	40	94.771.318	24
2012	769.278	35	209.730	31	69.910.000	20
2013	826.951	39	235.654	31	81.858.758	25
2014	818.191	39	223.346	30	75.125.473	26
2015	817.826	40	241.430	32	68.852.259	28
2016	828.327	42	231.657	33	61.775.200	25
2017	825.958	43	245.581	37	58.408.454	24
2018	588.717	30	176.259	29	35.251.800	15
2019	565.070	30	165.870	27	35.211.000	20
2020	574.496	30	193.027	30	41.362.929	21

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 01.07.2021)

Tablo 59 : Gaziantep İlinde Buğday (Durum Buğdayı Hariç) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	431.967	25	155.165	20	52.938.647	16
2012	538.301	31	191.702	22	63.900.667	23
2013	507.367	30	179.031	22	62.189.716	25
2014	493.013	31	106.322	18	35.762.855	21
2015	548.200	33	223.040	26	63.607.704	29
2016	506.761	36	133.984	22	35.729.067	26
2017	518.889	34	203.226	23	48.334.832	27
2018	482.380	33	192.171	22	38.434.200	26
2019	506.700	36	206.011	21	43.732.160	35
2020	502.301	37	206.751	19	44.303.786	37

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 01.07.2021)

Tablo 60 : Kilis İlinde Buğday (Durum Buğdayı Hariç) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	172.771	33	42.729	34	14.578.129	26
2012	162.207	30	44.612	34	14.870.667	23
2013	123.686	34	30.990	16	10.764.947	29
2014	145.694	36	10.837	15	3.645.173	29
2015	149.449	34	48.104	23	13.718.548	32
2016	148.315	34	14.979	10	3.994.400	24
2017	165.455	39	46.417	20	11.039.719	34
2018	137.706	33	29.596	15	5.919.200	28
2019	134.802	35	29.540	14	6.270.772	30
2020	139.232	35	34.254	15	7.340.143	33

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 01.07.2021)

Adıyaman ili tahıl tarımında öne çıkan tahıl ürünlerinden olan buğday (durum buğdayı hariç) ürününün, son on yıllık zaman diliminde ekim alanında azalış görülmektedir. Tablo 58, Tablo 59 ve Tablo 60’de görüldüğü gibi son on yıllık zaman diliminde yıllık ortalama Adıyaman ilinde 748.757 dekar, Gaziantep ilinde 503.588 dekar ve Kilis ilinde 147.932 dekar alana ekimi yapılmıştır. Buğday ürününün bir dekarlık alanda verimi ise Adıyaman ilinde 294 kg, Gaziantep ilinde 357 kg ve Kilis ilinde 224 kg olmaktadır. Adıyaman ili tahıl tarımında buğday yıllık ortalama %37’lik kısmını oluştururken, Gaziantep ilinde %33 ve Kilis ilinde %34’lük kısmını oluşturmaktadır. Tahıl tarımında önemli bir yere sahip olan buğday ürünü, TRC1 bölgesinde Gaziantep ilinde birim alanda daha çok verim alınıyorken, Adıyaman ilinde tahıl tarımına daha fazla pay ayrılmaktadır. Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ilinde buğdaydan yıllık ortalama 62.252.119 dolar getiri sağlanırken, Gaziantep ilinde yıllık ortalama 48.893.363 dolar, Kilis ilinde yıllık ortalama 9.214.170 dolar getiri sağlanmıştır. TRC1 bölgesi tarım ekonomisine buğday ürününde en çok katkıyı sağlayan Adıyaman ili olduğu görülmektedir.

Tablo 61 : Adıyaman İlinde İşlenmemiş Tütün Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	24.823	1	1.515	0	6.113.471	2
2012	49.012	2	4.467	1	28.191.733	8
2013	75.296	4	5.642	1	32.070.316	10
2014	76.283	4	6.797	1	36.302.159	12
2015	75.320	4	5.866	1	29.960.052	12
2016	93.331	5	7.948	1	44.561.787	18
2017	129.451	7	12.230	2	53.812.000	22
2018	144.106	7	13.047	2	52.188.000	22
2019	126.685	7	8.798	1	33.185.439	19
2020	191.202	10	17.301	3	53.138.786	27

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 01.07.2021)

Tablo 62 : Gaziantep İlinde İşlenmemiş Tütün Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	636	0,04	116	0,01	468.094	0,14
2012	976	0,06	102	0,01	643.733	0,23
2013	337	0,02	36	0,00	204.632	0,08
2014	486	0,03	38	0,01	202.955	0,12
2015	202	0,01	12	0,00	61.289	0,03
2016	185	0,01	19	0,00	106.527	0,08
2017	89	0,01	7	0,00	30.800	0,02
2018	56	0,00	9	0,00	36.000	0,02
2019	5	0,00	0	0,00	0	0,00
2020	10	0,00	1	0,00	3.071	0,00

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 01.07.2021)

Adıyaman tahıl tarımında son on yıllık zaman diliminde giderek artan miktarda paya sahip olmaya başlayan işlenmemiş tütün ürünü, Kilis ilinde hiç üretimi yapılmıyorken Gaziantep ilinde az da olsa üretimi yapılmaktadır. Tablo 61 ve Tablo 62’de görüldüğü gibi Adıyaman ilinde yıllık ortalama 98.551 dekar alana ekimi yapılırken, Gaziantep ilinde yıllık ortalama 298 dekar alana ekimi yapılmaktadır. Son on yıllık zaman diliminde birim alandaki verimliliğine baktığımızda Gaziantep ilinde bir dekar alanda yıllık ortalama 114 kg, Adıyaman ilinde yıllık ortalama 84 kg verim

alınmaktadır. Buğday ürününde olduğu gibi işlenmemiş tütün ürününde de tahıl tarımındaki payı Adıyaman ilinde yıllık ortalama %5 civarında olurken, Gaziantep ilinde bu oran %0,02 olmaktadır. Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ilinde işlenmemiş tütün ürünü, giderek daha fazla tarım alanına ekimi yapılırken, Gaziantep ilinde giderek daha az tarım alanına ekimi yapılmaktadır. TRC1 bölgesi tahıl tarımı ekonomisine Adıyaman ili, işlenmemiş tütün ürününde açık fark ile diğer illere göre daha fazla katkı sağlamaktadır. TRC1 tarım ekonomisine işlenmemiş tütün ürünü ile Adıyaman ili yıllık ortalama 36.952.374 dolar getiri sağlarken, Gaziantep ili yıllık ortalama 175.710 dolar getiri sağlamaktadır.

Tablo 63 : Adıyaman İlinde Arpa (Diğer) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	407.564	18	148.842	22	42.025.976	10
2012	412.250	19	153.011	22	47.603.422	14
2013	433.250	20	149.700	19	47.273.684	14
2014	506.130	24	170.150	23	47.951.364	16
2015	514.403	25	183.462	24	44.166.778	18
2016	526.785	27	176.024	25	39.898.773	16
2017	463.261	24	186.164	28	39.245.384	16
2018	492.163	25	174.862	29	31.329.442	13
2019	499.513	27	168.659	28	31.660.549	18
2020	533.970	28	170.052	27	31.095.223	16

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.07.2021)

Tablo 64 : Gaziantep İlinde Arpa (Diğer) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi (%)
2011	295.015	17	71.041	9	20.058.635	6
2012	340.191	19	113.048	13	35.170.489	13
2013	342.999	21	108.372	13	34.222.737	14
2014	308.715	19	40.304	7	11.358.400	7
2015	321.756	19	98.646	11	23.748.111	11
2016	238.812	17	24.114	4	5.465.840	4
2017	249.446	16	70.203	8	14.799.551	8
2018	238.266	16	61.824	7	11.076.800	7
2019	233.138	17	58.019	6	10.891.286	9
2020	202.523	15	50.807	5	9.290.423	8

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.07.2021)

Tablo 65 : Kilis İlinde Arpa (Diğer) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Tahıl Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	119.440	23	33.231	26	9.382.871	17
2012	100.649	19	25.313	19	7.875.156	12
2013	67.870	18	19.018	10	6.005.684	16
2014	98.711	24	5.148	7	1.450.800	12
2015	105.140	24	38.684	19	9.312.815	22
2016	102.077	23	7.005	5	1.587.800	10
2017	81.913	19	26.294	12	5.543.059	17
2018	85.802	21	16.696	9	2.991.367	14
2019	83.777	22	19.984	10	3.751.382	18
2020	76.876	19	18.542	8	3.390.537	15

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.07.2021)

Arpa (diğer) ürünü, Adıyaman tahıl tarımında öne çıkan ürünler arasındadır. Tablo 63, Tablo 64 ve Tablo 65’te görüldüğü gibi son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ilinde giderek daha fazla alana ekimi yapılırken, Gaziantep ve Kilis illerinde ekimi yapılan alanında azalış görülmektedir. Birim alanda verimliliklerine baktığımızda Adıyaman ili ön plana çıkmaktadır. Adıyaman ilinde bir dekarlık alanda yıllık ortalama 351 kg, Kilis ilinde 228 kg ve Gaziantep ilinde 251 kg verim alınmaktadır. Birim alandaki verimliliğe paralel olarak arpa ürününün tahıl tarımına ayrılan arazi miktarındaki payı, Adıyaman ilinde %24, Kilis ilinde %21 ve Gaziantep ilinde %18

olmaktadır. Arpa ürününün, TRC1 bölge tahıl ekonomisine katkıları ise Adıyaman ilinde yıllık ortalama 40.225.060 dolar, Gaziantep ilinde yıllık ortalama 17.608.227 dolar, Kilis ilinde yıllık ortalama 5.129.147 dolar olmaktadır. Adıyaman ili buğday (durum buğdayı hariç), işlenmemiş tütün ürünlerinde olduğu gibi arpa (diğer) ürününde de TRC1 tarım ekonomisine en çok katkı sağlayan il olmaktadır.

3.2.2. TRC1 Bölgesinde Sebze Tarım Ekonomisi

Tarım ekonomisine katkı sağlayan tarım alanlarından biri de sebze tarımıdır. Bu bölümde TRC1 bölgesinde son on yıllık zaman diliminde sebze tarımına ayrılan arazi miktarındaki değişimleri, üretim miktarı ve dolar bazlı getirileri Tüik verileri ışığında incelenmiştir. Ayrıca son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili sebze tarımında en çok ekimi yapılan sebze ürünlerinin TRC1 bölgesinde yer alan diğer illerdeki durumları analiz edilmiştir.

Tablo 66 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Sebze Ürünü (Usd)

Yıllar	Karpuz	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Domates (Sofralık)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Sarımsak (Kuru)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi
2011	5.904.794	10	11.971.406	19	10.134.941	16
2012	4.756.483	8	11.445.333	20	7.858.567	14
2013	19.508.874	29	11.265.763	17	5.811.000	9
2014	16.564.091	28	10.005.055	17	5.659.509	10
2015	5.651.556	13	9.051.433	21	5.152.000	12
2016	16.313.733	30	4.621.667	9	12.146.430	22
2017	13.355.246	32	3.521.311	9	8.402.805	20
2018	7.073.550	30	2.396.906	10	4.009.281	17
2019	10.416.123	38	2.191.809	8	3.030.875	11
2020	13.636.731	40	1.905.283	6	5.921.843	17

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.07.2021)

Tablo 66 göz önüne alındığında Adıyaman ili sebze tarımında en çok getiri elde edilen üç ürün; karpuz, kuru sarımsak ve sofralık domates olmuştur. Son on yıl içerisinde yıllık ortalama karpuzdan 11.318.118 dolar, kuru sarımsaktan 6.812.725 dolar, sofralık domatesten 6.837.597 dolar getiri elde edilmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında karpuz getirisinde %130 artış yaşanırken; kuru sarımsak getirisinde %41, sofralık domates getirisinde %84 azalış yaşanmıştır.

Tablo 67 : Adıyaman İlinde Sebze Tarımının Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Toplam Tarım Alanı İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Toplam Üretim Miktarı İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Toplam Bitkisel Tarım Getirisi İçindeki Yüzdesi (%)
2011	52.516	2	100.976	12	62.079.053	11
2012	55.718	2	100.633	12	56.434.678	11
2013	80.327	3	168.244	16	67.958.742	13
2014	77.151	3	163.370	16	58.583.332	11
2015	57.237	2	116.271	12	42.921.007	9
2016	76.468	3	163.354	17	54.324.727	11
2017	74.186	3	160.881	17	41.357.373	10
2018	46.105	2	96.382	11	23.511.967	5
2019	55.801	2	130.338	15	27.239.435	8
2020	58.688	2	144.777	15	33.978.297	7

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.07.2021)

Adıyaman ilinin son on yıllık zaman diliminde bitkisel tarım yapılan tarım arazisinde, sebze tarımının payı ortalama %2 civarında olmaktadır. Tablo 67’de görüldüğü gibi Adıyaman ilinde son on yıllık zaman diliminde sebze ekimi yapan tarım alanında artış yaşanırken, sebze tarımından elde edilen gelir miktarında düşüş olduğu görülmektedir. 2011 yılında 52.516 dekar alana ekimi yapılan sebze ürünlerinden 62.079.053 dolar gelir elde edilirken, 2020 yılında 58.688 dekar alana ekim yapılan sebze ürünlerinden 33.978.297 dolar gelir elde edilmiştir. Sebze tarımının Adıyaman ilinde bitkisel tarımdan elde edilen gelirdeki payı giderek azalış göstermektedir. Adıyaman ilinde son on yıllık zaman diliminde sebze tarımında yıllık ortalama 63.420 dekar alana ekimi yapılmaktadır. Adıyaman ili bitkisel tarımında en az paya sahip olan tarım çeşidi sebze tarımı olmaktadır.

Tablo 68 : Gaziantep İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Sebze Ürünü (Usd)

Yıllar	Sarımsak (Kuru)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Patlıcan	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Nane	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi
2011	15.238.259	17	8.061.529	9	6.176.788	7
2012	12.841.406	11	18.129.000	16	10.380.844	9
2013	21.376.105	18	16.837.053	14	12.943.305	11
2014	18.840.927	18	16.045.114	15	12.415.091	12
2015	19.568.000	20	14.230.185	15	14.039.796	14
2016	28.236.480	30	12.296.340	13	5.197.617	6
2017	31.552.205	35	11.662.224	13	5.371.554	6
2018	18.005.713	24	9.818.463	13	6.196.500	8
2019	26.931.386	30	10.625.847	12	8.443.658	9
2020	48.730.823	38	9.556.817	7	11.794.826	9

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.07.2021)

Tablo 68 göz önüne alındığında Gaziantep ili sebze tarımında en çok getiri elde edilen üç ürün; kuru sarımsak, patlıcan ve nane olmuştur. Son on yıl içerisinde yıllık ortalama kuru sarımsaktan 24.132.130 dolar, patlıcandan 12.726.257 dolar ve naneden 9.295.998 dolar getiri elde edilmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında kuru sarımsak getirisinde %220, patlıcan getirisinde %18 ve nane getirisinde %90 artış gözlenmiştir.

Tablo 69 : Gaziantep İlinde Sebze Tarımının Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Toplam Tarım Alanı İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Toplam Üretim Miktarı İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Toplam Bitkisel Tarım Getirisi İçindeki Yüzdesi (%)
2011	56.747	2	141.165	12	92.019.529	11
2012	92.383	2	209.327	16	112.461.189	13
2013	85.952	2	208.481	16	117.518.263	17
2014	87.874	2	210.786	21	103.844.782	18
2015	87.294	2	207.270	15	96.946.541	11
2016	89.623	3	208.415	19	94.363.223	12
2017	98.753	3	221.597	17	90.107.565	19
2018	98.716	3	221.188	15	73.611.256	8
2019	101.523	3	224.896	16	89.317.574	18
2020	119.033	3	272.532	16	128.706.354	13

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.07.2021)

Sebze tarımı, Gaziantep bitkisel tarımında en az paya sahip tarım çeşidi olmaktadır. Sebze ekim alanında son on yıllık zaman diliminde artış yaşanmış olsa da sebze tarımının Gaziantep ili bitkisel tarım yapılan arazideki payında çok büyük bir değişim olmamıştır. Tablo 69’da görüldüğü gibi Gaziantep ilinde 2011 yılında 56.747 dekar alana sebze tarımı yapılırken 2020 yılında sebze tarımı yapılan tarım arazisi 119.033 dekar alana çıkmıştır. Sebze tarımından elde edilen gelir ise 2011 yılında 92.019.529 dolar iken 2020 yılında bu gelir %40 oranında artış göstererek 128.706.354 dolar olmuştur. Gaziantep ili sebze tarımında tahıl tarımına göre daha az gelir elde etmektedir.

Tablo 70 : Kilis İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Sebze Ürünü (Usd)

Yıllar	Biber (Salçalık, Kapya)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Domates (Sofralık)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Hıyar (Sofralık)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi
2011	8.068.518	42	5.901.388	31	843.035	4
2012	6.191.833	49	864.567	7	2.789.889	22
2013	16.828.421	29	9.472.974	16	2.649.095	5
2014	16.410.473	34	5.604.136	12	6.293.059	13
2015	21.767.822	34	9.294.700	15	7.755.600	12
2016	24.572.847	45	5.419.167	10	4.192.160	8
2017	17.631.486	48	3.565.824	10	1.593.989	4
2018	19.064.063	57	2.939.188	9	740.100	2
2019	24.471.663	59	3.014.784	7	664.140	2
2020	18.939.299	56	2.497.450	7	558.000	2

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.07.2021)

Tablo 70 göz önüne alındığında Kilis ili sebze tarımında en çok getiri elde edilen üç ürün; salçalık kapyra biber, sofralık domates ve sofralık hıyar olmuştur. Son on yıl içerisinde yıllık ortalama salçalık kapyra biberden 17.394.642 dolar, sofralık domatesten 4.857.418 dolar ve sofralık hıyardan 2.807.907 dolar getiri elde edilmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında salçalık kapyra biber getirisinde %134 artış gözlenirken; sofralık domates getirisinde %57, sofralık hıyar getirisinde %33 azalış gözlenmiştir.

Tablo 71 : Kilis İlinde Sebze Tarımının Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Toplam Tarım Alanı İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Toplam Üretim Miktarı İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Toplam Bitkisel Tarım Getirisi İçindeki Yüzdesi (%)
2011	27.686	3	34.485	14	19.224.935	13
2012	26.973	3	26.197	11	12.609.894	9
2013	60.901	6	144.335	28	58.332.226	24
2014	65.821	6	125.481	42	47.926.377	30
2015	66.258	6	183.958	34	63.958.211	29
2016	63.824	6	164.690	38	54.397.863	36
2017	48.680	5	131.904	28	36.946.151	28
2018	48.534	5	118.591	28	33.631.752	21
2019	51.143	5	126.408	28	41.178.404	30
2020	49.182	5	125.716	26	33.687.466	24

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.07.2021)

Kilis ilinde yapılan sebze tarımı, ekimi yapılan tarım arazisi olarak bitkisel tarımdaki en az paya sahip tarım çeşidi olmaktadır. Tablo 71 incelendiğinde Kilis ilinde son on yıllık zaman diliminde yıllık ortalama 50.900 dekar alana sebze tarımı yapılmaktadır. Kilis ilinde yapılan sebze tarımı, ekimi yapılan tarım arazi miktarı bakımından tahıl tarımından daha az alana ekim yapılmış olsa da, getiri açısından tahıl tarımından daha fazla getiri sağlamaktadır. Son on yıllık zaman diliminde tahıl tarımından Kilis ekonomisine yıllık ortalama 32.423.594 dolar katkı sağlarken, sebze tarımından yıllık ortalama 40.189.378 dolar katkı sağlanmıştır. Son on yıllık zaman diliminde Kilis ilinde sebze ekimi yapılan tarım arazisinde artış olduğu görülmektedir. 2011 yılında 27.686 dekar alanda sebze tarımı yapılırken, 2020 yılında bu alan %78 artış göstererek 49.182 dekar olmuştur. Son on yıllık zaman diliminde Kilis ili bitkisel tarımda tahıl tarımının payı giderek azalırken, sebze tarımının payında artış görülmektedir.

Tablo 72 : TRC1 Bölgesi Sebze Ürünlerinin Toplam Getirisi(Usd)

Yıllar	Adıyaman	Yüzde	Gaziantep	Yüzde	Kilis	Yüzde	TRC1
2011	62.079.053	36	92.019.529	53	19.224.935	11	173.323.518
2012	56.434.678	31	112.461.189	62	12.609.894	7	181.505.761
2013	67.958.742	28	117.518.263	48	58.332.226	24	243.809.232
2014	58.583.332	28	103.844.782	49	47.926.377	23	210.354.491
2015	42.921.007	21	96.946.541	48	63.958.211	31	203.825.759
2016	54.324.727	27	94.363.223	46	54.397.863	27	203.085.813
2017	41.357.373	25	90.107.565	54	36.946.151	22	168.411.089
2018	23.511.967	18	73.611.256	56	33.631.752	26	130.754.975
2019	27.239.435	17	89.317.574	57	41.178.404	26	157.735.412
2020	33.978.297	17	128.706.354	66	33.687.466	17	196.372.117

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.07.2021)

Tablo 72’de görüldüğü gibi son on yıllık zaman diliminde TRC1 bölgesinde sebze tarımında yıllık ortalama 186.917.817 dolar gelir elde edilmiştir. Bu gelirin %54’lük kısmı Gaziantep ilinde, %25’lik kısmı Adıyaman ilinde ve %21’lik kısmı Kilis ilinde gerçekleşmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında TRC1 bölgesindeki sebze tarımı getirisindeki payı Adıyaman ilinin %36’dan %17’ye düşerken; Gaziantep ilinin %53’ten %66’ya, Kilis ilinin %11’den %17’ye yükselmiştir. TRC1 bölgesinde sebze tarım ekonomisine en çok katkı yapan il Gaziantep ili olmaktadır.

Tablo 73 : Adıyaman İlinde Karpuz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	7.717	15	22.307	22	5.904.794	10
2012	7.965	14	21.953	22	4.756.483	8
2013	32.700	41	86.202	51	19.508.874	29
2014	30.180	39	80.980	50	16.564.091	28
2015	12.355	22	34.680	30	5.651.556	13
2016	32.740	43	88.984	54	16.313.733	30
2017	35.350	48	96.891	60	13.355.246	32
2018	17.603	38	51.444	53	7.073.550	30
2019	28.714	51	84.817	65	10.416.123	38
2020	30.375	52	94.512	65	13.636.731	40

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.07.2021)

Tablo 74 : Gaziantep İlinde Karpuz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	10.350	18	32.200	23	8.523.529	9
2012	13.398	15	41.542	20	9.000.767	8
2013	13.388	16	42.569	20	9.634.037	8
2014	14.585	17	45.866	22	9.381.682	9
2015	14.370	16	44.646	22	7.275.644	8
2016	13.580	15	42.228	20	7.741.800	8
2017	13.578	14	42.956	19	5.920.962	7
2018	13.578	14	42.893	19	5.897.788	8
2019	13.598	13	43.043	19	5.285.982	6
2020	13.775	12	45.639	17	6.585.056	5

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.07.2021)

Tablo 75 : Kilis İlinde Karpuz Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	2.311	8	2.889	8	764.735	4
2012	2.802	10	2.272	9	492.267	4
2013	7.288	12	21.864	15	4.948.168	8
2014	4.429	7	9.744	8	1.993.091	4
2015	4.429	7	14.195	8	2.313.259	4
2016	4.029	6	12.885	8	2.362.250	4
2017	3.640	7	12.720	10	1.753.297	5
2018	3.090	6	9.120	8	1.254.000	4
2019	3.220	6	9.430	7	1.158.070	3
2020	3.033	6	8.932	7	1.288.760	4

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.07.2021)

Adıyaman ili sebze tarımında son on yıllık zaman diliminde en çok ekimi tercih edilen sebze çeşidi karpuz olduğu görülmektedir. Tablo 73, Tablo 74 ve Tablo 75'te görüldüğü gibi Adıyaman ilinde ekimi yapılan arazi miktarında giderek artış yaşanan karpuz ürünü, Gaziantep ilinde ekimi yapılan arazi miktarında çok değişim olmadığı, Kilis ilinde ise ekimi yapılan arazi miktarında yıllara göre dalgalanmalar olduğu görülmektedir. Son on yıllık zaman diliminde karpuz ürünü, Adıyaman ilinde yıllık ortalama 23.570 dekar alanda, Gaziantep ilinde 13.420 dekar alanda ve Kilis ilinde 3.827 dekar alanda ekim yapıldığı görülmektedir. Birim alandaki verimliliğine baktığımızda Adıyaman ilinde bir dekar alanda 2.812 kg, Gaziantep ilinde bir dekarlık alanda 3.156 kg ve Kilis ilinde bir dekarlık alanda 2.719 kg verim alınmaktadır.

Gaziantep ilinde birim alanda karpuz ürününün, Adıyaman ve Kilis illerine göre daha verimli olduğu görülmektedir. Karpuz ürününün TRC1 tarım ekonomisine katkısı, Adıyaman ilinde yıllık ortalama 11.318.118 dolar, Gaziantep ilinde yıllık ortalama 7.524.725 dolar ve Kilis ilinde yıllık ortalama 1.832.790 dolar olmaktadır. Karpuz ürününde TRC1 tarım ekonomisine en çok katkısı sağlayan ilin Adıyaman ili olduğu görülmektedir.

Tablo 76 : Adıyaman İlinde Kuru Sarımsak Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	4.027	8	3.110	3	10.134.941	16
2012	5.216	9	3.282	3	7.858.567	14
2013	3.993	5	2.831	2	5.811.000	9
2014	4.090	5	3.209	2	5.659.509	10
2015	3.640	6	2.898	2	5.152.000	12
2016	5.403	7	6.043	4	12.146.430	22
2017	6.682	9	5.493	3	8.402.805	20
2018	5.753	12	4.615	5	4.009.281	17
2019	3.038	5	2.423	2	3.030.875	11
2020	2.775	5	2.690	2	5.921.843	17

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.07.2021)

Tablo 77 : Gaziantep İlinde Kuru Sarımsak Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	2.525	4	4.676	3	15.238.259	17
2012	9.027	10	5.363	3	12.841.406	11
2013	8.533	10	10.414	5	21.376.105	18
2014	8.782	10	10.683	5	18.840.927	18
2015	8.655	10	11.007	5	19.568.000	20
2016	10.745	12	14.048	7	28.236.480	30
2017	18.565	19	20.626	9	31.552.205	35
2018	18.665	19	20.726	9	18.005.713	24
2019	18.850	19	21.530	10	26.931.386	30
2020	20.400	17	22.136	8	48.730.823	38

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.07.2021)

Tablo 78 : Kilis İlinde Kuru Sarımsak Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	761	2,75	152	0,44	495.341	2,58
2012	41	0,15	7	0,03	16.761	0,13
2013	199	0,33	119	0,08	244.263	0,42
2014	684	1,04	274	0,22	483.236	1,01
2015	684	1,03	410	0,22	728.889	1,14
2016	484	0,76	242	0,15	486.420	0,89
2017	250	0,51	125	0,09	191.216	0,52
2018	584	1,20	309	0,26	268.444	0,80
2019	554	1,08	343	0,27	429.051	1,04
2020	690	1,40	424	0,34	933.406	2,77

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 20.07.2021)

Kuru sarımsak, Adıyaman ili sebze tarımında en çok getiri sağlayan ürünleri arasında yer almaktadır. Son on yıllık zaman diliminde kuru sarımsak ürününün ekimi yapılan tarım arazi miktarında Adıyaman ve Kilis illerinde düşüş olduğu, Gaziantep ilinde ise artış olduğu görülmektedir. Tablo 76, Tablo 77 ve Tablo 78’de görüldüğü gibi 2011 yılı ile 2020 yılı kuru sarımsak ekimi yapılan tarım arazi miktarları kıyaslandığında; Adıyaman ilinde %31, Kilis ilinde %9 oranında düşüş olduğu görülürken, Gaziantep ilinde %708 oranında artış olduğu görülmektedir. Kuru sarımsak, yıllık ortalama Adıyaman ilinde 4.462 dekar alana ekimi yapılırken, Gaziantep ilinde 12.471 dekar alana ve Kilis ilinde 493 dekar alana ekimi yapılmaktadır. Kuru sarımsağın birim alanda en verimli olduğu ilin Gaziantep ili olduğu görülmektedir. Gaziantep ilinin bir dekarlık alanından 1.131 kg, Adıyaman ilinin 120 kg, Kilis ilinin 487 kg verim alınmaktadır. TRC1 tarım ekonomisine kuru sarımsak ürününde Gaziantep ili yıllık ortalama 24.132.130 dolar, Adıyaman ili 6.812.725 dolar, Kilis ili 427.703 dolar katkı sağlamaktadır. Kuru sarımsak ürününde son on yılı zaman diliminde TRC1 tarım ekonomisine en çok katkı sağlayan ilin Gaziantep il olduğu görülmektedir.

Tablo 79 : Adıyaman İlinde Sofralık Domates Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	7.328	14	18.671	18	11.971.406	19
2012	7.706	14	18.560	18	11.445.333	20
2013	7.702	10	18.613	11	11.265.763	17
2014	7.768	10	19.308	12	10.005.055	17
2015	7.771	14	19.869	17	9.051.433	21
2016	4.202	5	11.092	7	4.621.667	9
2017	3.316	4	9.651	6	3.521.311	9
2018	2.254	5	6.219	6	2.396.906	10
2019	2.407	4	6.541	5	2.191.809	8
2020	2.482	4	6.702	5	1.905.283	6

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.07.2021)

Tablo 80 : Gaziantep İlinde Sofralık Domates Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	3.882	7	8.087	6	5.185.194	6
2012	4.061	4	8.869	4	5.469.217	5
2013	3.935	5	9.321	4	5.641.658	5
2014	3.892	4	8.846	4	4.583.836	4
2015	3.932	5	9.071	4	4.132.344	4
2016	4.037	5	9.677	5	4.032.083	4
2017	4.137	4	10.260	5	3.743.514	4
2018	3.937	4	9.771	4	3.765.906	5
2019	4.442	4	10.997	5	3.684.960	4
2020	5.301	4	14.496	5	4.121.006	3

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.07.2021)

Tablo 81 : Kilis İlinde Sofralık Domates Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Sebze Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	7.376	27	9.204	27	5.901.388	31
2012	1.203	4	1.402	5	864.567	7
2013	3.919	6	15.651	11	9.472.974	16
2014	4.113	6	10.815	9	5.604.136	12
2015	4.113	6	20.403	11	9.294.700	15
2016	2.513	4	13.006	8	5.419.167	10
2017	2.167	4	9.773	7	3.565.824	10
2018	2.172	4	7.626	6	2.939.188	9
2019	2.250	4	8.997	7	3.014.784	7
2020	2.140	4	8.785	7	2.497.450	7

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.07.2021)

Sofralık domates, Adıyaman ili sebze tarımında ekimi en çok tercih edilen ürünler arasında yer almaktadır. Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ve Kilis illerinde ekim yapılan arazi miktarında düşüş olduğu görülürken, Gaziantep ilinde sofralık domatesin ekim yapılan arazi miktarında artış olduğu görülmektedir. Tablo 79, Tablo 80 ve Tablo 81 incelendiğinde 2011 yılı ile 2020 yılı sofralık domates ekimi yapılan tarım arazi miktarları kıyaslandığında, Adıyaman ilinde %66, Kilis ilinde %71 oranında düşüş olduğu, Gaziantep ilinde ise %37 oranında artış olduğu görülmektedir. Sofralık domates ürününün birim alanda en verimli olduğu ilin Kilis ili olduğu görülmektedir. Son on yıllık zaman diliminde Kilis ilinin bir dekarlık alanında 3.305 kg, Adıyaman ilinin 2.555 kg, Gaziantep ilinin 2.392 kg verim alınmaktadır. Sofralık domates ürününde Adıyaman ilinin TRC1 tarım ekonomisine katkısı yıllık ortalama 6.837.597 dolar, Kilis ilinin 4.857.418 dolar, Gaziantep ilinin 4.435.972 dolar olmaktadır. Sofralık domates ürününde son on yıllık zaman diliminde TRC1 tarım ekonomisine en çok katkı sağlayan ilin Adıyaman ili olduğu görülmektedir.

3.2.3. TRC1 Bölgesinde Meyve Tarım Ekonomisi

Meyve tarımının son on yıllık zaman diliminde TRC1 tarım ekonomisine katkısı giderek artış göstermektedir. Bu bölümde TRC1 bölgesindeki son on yıllık zaman diliminde meyve tarımı yapılan arazi miktarındaki değişimleri, üretim miktarları ve dolar bazlı getirileri Tüik verileri kullanılarak analiz edilmiştir. Ayrıca son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili meyve tarımında en çok ekimi yapılan meyve ürünlerinin TRC1 bölgesinde yer alan Gaziantep ve Kilis illerindeki durumları incelenmiştir.

Tablo 82 : Adıyaman İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Meyve Ürünü (Usd)

Yıllar	Şam Fıstığı (Antep Fıstığı)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Sofralık Üzüm, Çekirdekli	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Badem	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi
2011	60.972.335	49	38.417.553	31	1.994.506	2
2012	39.956.000	35	34.759.722	31	2.025.583	2
2013	50.003.053	39	35.817.711	28	3.224.826	3
2014	84.336.582	51	37.279.200	23	4.441.955	3
2015	99.379.733	59	27.597.678	16	4.880.000	3
2016	98.729.607	55	27.821.860	16	10.155.840	6
2017	55.332.000	42	26.999.424	21	11.916.973	9
2018	148.192.563	59	19.806.750	8	28.119.381	11
2019	16.895.679	14	20.763.053	18	39.570.632	34
2020	149.595.771	59	19.452.770	8	40.991.169	16

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.07.2021)

Tablo 82 göz önüne alındığında Adıyaman ili meyve tarımında en çok getiri elde edilen üç ürün; şam fıstığı (antep fıstığı), çekirdekli sofralık üzüm ve badem olmuştur. Son on yıl içerisinde Adıyaman ilinde yıllık ortalama antep fıstığından 80.339.332 dolar, çekirdekli sofralık üzümünden 28.871.572 dolar ve bademden 14.132.086 dolar getiri elde edilmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında antep fıstığı getirisinde %145, badem getirisinde %1955 artış yaşanırken; sofralık çekirdekli üzümde %49 azalış yaşanmıştır.

Tablo 83 : Adıyaman İlinde Meyve Tarımının Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Toplam Tarım Alanı İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Toplam Üretim Miktarı İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Toplam Bitkisel Tarım Getirisi İçindeki Yüzdesi (%)
2011	388.417	14	74.459	9	125.369.914	21
2012	394.358	15	86.853	10	112.568.902	22
2013	414.886	16	96.547	9	128.860.153	25
2014	425.509	17	99.737	10	164.501.782	32
2015	444.639	17	103.330	11	169.679.926	37
2016	491.742	19	115.678	12	178.639.780	37
2017	503.477	20	120.977	13	130.816.073	31
2018	519.923	21	154.462	18	252.827.796	50
2019	537.693	22	122.903	14	117.114.105	36
2020	541.286	22	158.092	17	255.176.436	53

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.07.2021)

Meyve tarımı, Adıyaman ili bitkisel tarımında son on yıllık zaman diliminde giderek payını artırdığı görülmektedir. Yıllık ortalama 466.193 dekar alanda ekimi yapılan meyve tarımının, TRC1 tarım ekonomisine katkısı yıllık ortalama 163.555.487 dolar olmaktadır. Tablo 83'te görüldüğü gibi 2011 yılında 338.417 dekarlık alanda ekimi yapılan meyve tarımı 2020 yılında 541.186 dekar alana ekimi yapılarak Adıyaman ilinde son on yılın zaman diliminde ekim yapılan arazi miktarını %39 oranında artırmıştır. Son on yıllık zaman diliminde meyve tarımının getirisi yıllık ortalama olarak tahıl tarımının gerisinde kalmış olsa da 2020 yılında Adıyaman ili bitkisel tarımında elde edilen gelirin %53'lük kısmını sağlayarak tahıl tarımından elde edilen getiriden daha fazla getiri sağlamıştır. Adıyaman ili bitkisel tarım ekonomisinde son on yıllık zaman diliminde tahıl tarımının yerini giderek meyve tarımının aldığı görülmektedir.

Tablo 84 : Gaziantep İlinde Meyve Tarımının Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Toplam Tarım Alanı İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Toplam Üretim Miktarı İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Toplam Bitkisel Tarım Getirisi İçindeki Yüzdesi (%)
2011	1.505.694	45	245.740	21	447.085.804	51
2012	2.034.032	52	247.159	18	508.267.082	57
2013	2.009.223	53	313.627	23	330.069.374	47
2014	2.003.151	55	194.580	20	315.572.805	53
2015	2.007.844	54	325.468	23	585.842.519	65
2016	2.041.948	58	250.485	23	525.887.647	70
2017	2.079.944	56	212.979	16	200.699.384	43
2018	2.106.013	57	357.404	25	728.863.808	77
2019	2.133.658	59	224.705	16	281.816.672	57
2020	2.164.487	59	353.110	21	743.993.244	75

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.07.2021)

Gaziantep ili bitkisel tarımında en çok meyve tarımı tercih edilmektedir. Son on yıllık zaman diliminde meyve tarımının, Gaziantep ilinin bitkisel tarımdaki payının giderek daha da artırdığı görülmektedir. Tablo 84’te görüldüğü gibi 2011 yılında 1.505.694 dekar alan ile Gaziantep ili bitkisel tarım yapılan arazinin %45’lik kısmını oluşturan meyve tarımı, 2020 yılında 2.164.487 dekar alan ile bu oranını %59’lara çıkarmıştır. Son on yıllık zaman diliminde Gaziantep ilinde yıllık ortalama 2.008.599 dekar alana ekimi yapılan meyve tarımından yıllık ortalama 466.809.834 dolar gelir elde edilmektedir. 2020 yılında meyve tarımında 743.993.244 dolar getiri ile Gaziantep ili bitkisel tarımdan elde edilen gelirin %75’lik payının meyve tarımına ait olduğu görülmektedir. Gaziantep ilinin son on yıllık zaman diliminde meyve tarımının, tarım ekonomisindeki yerini koruduğu gibi giderek Gaziantep tarım ekonomisine daha çok katkı sağladığı görülmektedir.

Tablo 85 : Gaziantep İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Meyve Ürünü (Usd)

Yıllar	Şam Fıstığı (Antep Fıstığı)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Yağlık Zeytinler (Zeytinyağı Üretimi İçin)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Sofralık Üzüm, Çekirdekli	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi
2011	242.579.453	54	39.155.394	9	77.165.035	17
2012	314.904.800	62	57.725.189	11	26.747.667	5
2013	58.726.989	18	118.457.421	36	63.046.295	19
2014	149.753.055	47	31.996.509	10	39.214.700	12
2015	343.438.200	59	107.282.000	18	45.122.781	8
2016	396.318.473	75	10.748.500	2	41.264.537	8
2017	78.238.600	39	15.101.270	8	40.306.492	20
2018	556.504.263	76	57.943.750	8	37.633.950	5
2019	166.885.216	59	12.323.684	4	35.333.088	13
2020	598.919.229	81	42.297.121	6	37.480.950	5

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.07.2021)

Tablo 85 göz önüne alındığında Gaziantep ili meyve tarımında en çok getiri elde edilen üç ürün; Şam fıstığı (Antep fıstığı), zeytinyağı üretimi için yağlık zeytinler ve çekirdekli sofralık üzüm olmuştur. Son on yıl içerisinde yıllık ortalama Antep fıstığından 290.626.828 dolar, yağlık zeytinlerden 49.303.084 dolar ve çekirdekli sofralık üzümünden 44.331.549 dolar getiri elde edilmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında Antep fıstığında %146, yağlık zeytinde %8 artış yaşanırken; çekirdekli sofralık üzümde %51 azalış yaşanmıştır.

Tablo 86 : Kilis İlinin Son 10 Yıllık Zaman Diliminde En Çok Getirisi Olan 3 Meyve Ürünü (Usd)

Yıllar	Yağlık Zeytinler (Zeytinyağı Üretimi İçin)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Şaraplık Üzümler	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi	Şam Fıstığı (Antep Fıstığı)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi
2011	17.719.035	23	33.685.818	44	8.761.112	12
2012	22.197.244	31	19.408.356	27	10.001.600	14
2013	37.204.095	25	45.660.926	31	18.411.289	12
2014	29.082.764	30	23.116.445	24	20.414.945	21
2015	45.163.200	40	27.206.785	24	14.685.800	13
2016	23.776.667	29	26.968.200	33	11.489.857	14
2017	8.948.249	15	20.477.738	34	17.050.100	28
2018	46.081.250	45	7.274.167	7	26.559.267	26
2019	19.365.007	26	20.379.346	27	13.740.805	19
2020	16.077.393	19	19.943.451	23	29.916.771	34

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 28.07.2021)

Tablo 86 göz önüne alındığında Kilis ili meyve tarımında en çok getiri elde edilen üç ürün; zeytinyağı üretimi için yağlık zeytin, şaraplık üzüm ve Şam fıstığı (Antep fıstığı) olmuştur. Son on yıl içerisinde yıllık ortalama yağlık zeytinden 26.561.490 dolar, şaraplık üzümünden 24.412.123 dolar ve Antep fıstığından 17.103.155 dolar getiri elde edilmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında yağlık zeytinde %9, şaraplık üzümde %40 azalış yaşanırken Antep fıstığında %241 artış yaşanmıştır.

Tablo 87 : Kilis İlinde Meyve Tarımının Son 10 Yıllık Durum

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Toplam Tarım Alanı İçindeki Yüzdesi (%)	Üretilen Miktar (TON)	Toplam Üretim Miktarı İçindeki Yüzdesi (%)	USD Getirisi	Toplam Bitkisel Tarım Getirisi İçindeki Yüzdesi (%)
2011	456.755	46	88.770	35	76.140.160	51
2012	477.288	46	75.336	32	70.848.233	48
2013	587.152	58	177.451	35	148.760.574	61
2014	545.262	54	101.488	34	98.176.555	62
2015	517.475	51	147.717	28	112.607.726	51
2016	512.964	50	123.792	28	80.969.113	53
2017	523.439	52	105.937	23	60.921.703	47
2018	548.373	54	110.898	26	101.548.785	65
2019	549.059	56	116.241	26	74.212.867	55
2020	552.666	55	120.374	25	86.773.859	61

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.08.2021)

Meyve tarımının Gaziantep ilinde olduğu gibi Kilis ilinde de bitkisel tarımda önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Son on yıllık zaman diliminde Kilis ilinde yıllık ortalama 527.043 dekar alana ekimi yapılan meyve tarımından yıllık ortalama 91.095.957 dolar getiri elde edilmektedir. Tablo 87 incelendiğinde 2011 yılında 456.755 dekar alan ile Kilis ili bitkisel tarım yapılan arazinin %46'lık kısmını oluşturan meyve tarımı, 2020 yılında 552.666 dekar alan ile bu oranını %55'lere çıkarmıştır. Kilis ili bitkisel tarım ekonomisinde son on yıllık zaman diliminde meyve tarımının büyük paya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 88 : TRC1 Bölgesi Meyve Ürünlerinin Toplam Getirisi(Usd)

Yıllar	Adıyaman	Yüzde	Gaziantep	Yüzde	Kilis	Yüzde	TRC1
2011	125.369.914	19	447.085.804	69	76.140.160	12	648.595.878
2012	112.568.902	16	508.267.082	73	70.848.233	10	691.684.218
2013	128.860.153	21	330.069.374	54	148.760.574	24	607.690.100
2014	164.501.782	28	315.572.805	55	98.176.555	17	578.251.141
2015	169.679.926	20	585.842.519	67	112.607.726	13	868.130.170
2016	178.639.780	23	525.887.647	67	80.969.113	10	785.496.540
2017	130.816.073	33	200.699.384	51	60.921.703	16	392.437.159
2018	252.827.796	23	728.863.808	67	101.548.785	9	1.083.240.390
2019	117.114.105	25	281.816.672	60	74.212.867	16	473.143.644
2020	255.176.436	23	743.993.244	69	86.773.859	8	1.085.943.539

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.08.2021)

Tablo 88’de görüldüğü gibi son on yıllık zaman diliminde TRC1 bölgesinde meyve tarımında yıllık ortalama 721.461.278 dolar gelir elde edilmiştir. Bu gelirin %63’lük kısmı Gaziantep, %23’lük kısmı Adıyaman ve %14’lük kısmı Kilis ilinde gerçekleşmiştir. 2011 ve 2020 yılları kıyaslandığında TRC1 bölgesindeki meyve tarımı getirisindeki payı Adıyaman ilinin %19’dan %23’e yükselirken; Kilis ilinin %12’den %8’e düşmüş ve Gaziantep ilinin ise %69’ta sabit kalmıştır. TRC1 bölgesinde meyve tarım ekonomisine en çok katkı yapan il Gaziantep olmaktadır.

Tablo 89 : Adıyaman İlinde Şam Fıstığı (Antep Fıstığı) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	239.704	62	9.263	12	60.972.335	49
2012	244.909	62	7.135	8	39.956.000	35
2013	245.119	59	8.460	9	50.003.053	39
2014	248.538	58	9.704	10	84.336.582	51
2015	254.397	57	15.368	15	99.379.733	59
2016	261.298	53	18.758	16	98.729.607	55
2017	258.092	51	10.440	9	55.332.000	42
2018	263.928	51	24.015	16	148.192.563	59
2019	269.609	50	2.667	2	16.895.679	14
2020	273.489	51	25.112	16	149.595.771	59

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.08.2021)

Tablo 90 : Gaziantep İlinde Şam Fıstığı (Antep Fıstığı) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	865.735	57	36.853	15	242.579.453	54
2012	1.301.072	64	56.233	23	314.904.800	62
2013	1.299.346	65	9.936	3	58.726.989	18
2014	1.298.452	65	17.231	9	149.753.055	47
2015	1.299.203	65	53.109	16	343.438.200	59
2016	1.335.385	65	75.298	30	396.318.473	75
2017	1.363.473	66	14.762	7	78.238.600	39
2018	1.363.473	65	90.183	25	556.504.263	76
2019	1.393.759	65	26.343	12	166.885.216	59
2020	1.408.346	65	100.538	28	598.919.229	81

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.08.2021)

Tablo 91 : Kilis İlinde Şam Fıstığı (Antep Fıstığı) Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	28.272	6	1.331	1	8.761.112	12
2012	33.054	7	1.786	2	10.001.600	14
2013	53.027	9	3.115	2	18.411.289	12
2014	59.477	11	2.349	2	20.414.945	21
2015	59.477	11	2.271	2	14.685.800	13
2016	64.677	13	2.183	2	11.489.857	14
2017	63.355	12	3.217	3	17.050.100	28
2018	64.829	12	4.304	4	26.559.267	26
2019	67.921	12	2.169	2	13.740.805	19
2020	69.665	13	5.022	4	29.916.771	34

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.08.2021)

Adıyaman ili meyve tarımında son on yıllık zaman diliminde en çok alana ekim yapılan meyve çeşidi Şam fıstığı (Antep fıstığı) olmaktadır. Antep fıstığının ekim yapılan alanı, TRC1 bölgesinde son on yıllık zaman diliminde giderek artış göstermiştir. Tablo 89, Tablo 90 ve Tablo 91’de görüldüğü gibi Antep fıstığının 2011 yılı ekim alanı ile 2020 yılı ekim alanları kıyaslandığında Adıyaman ilinde %14, Gaziantep ilindeki %63, Kilis ilinde %146 oranında artış olduğu görülmektedir. Antep fıstığının birim alandaki verimliliklerine bakıldığında bir dekarlık alanda Adıyaman elinde 51 kg, Gaziantep ilinde 37 kg, Kilis ilinde 49 kg verim alındığı görülmektedir. Antep fıstığının son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ilinde birim alanda daha verimli olduğu görülmektedir. Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ilinde yıllık ortalama 255.908 dekar, Gaziantep ilinde 1.292.824 dekar, Kilis ilinde 56.375 dekar alana Antep fıstığı ekimi yapılmaktadır. Antep fıstığı, Adıyaman ilinde birim alanda daha verimli olduğu görülse de yıllık ortalama tarım ekonomisine katkısının en çok olduğu il Gaziantep ili olmaktadır. Bunun sebebi olarak da Gaziantep ilinde Adıyaman ilinden daha fazla tarım arazisine ekim yapıldığı için olduğu görülmektedir. Antep fıstığından TRC1 tarım ekonomisine yıllık ortalama Gaziantep ilinden 290.626.828 dolar, Adıyaman ilinden 80.339.332 dolar, Kilis ilinden 17.103.155 dolar katkı olduğu görülmektedir.

Tablo 92 : Adıyaman İlinde Çekirdekli Sofralık Üzüm Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	71.398	18	42.967	58	38.417.553	31
2012	71.398	18	43.150	50	34.759.722	31
2013	76.795	19	48.265	50	35.817.711	28
2014	76.975	18	53.256	53	37.279.200	23
2015	78.475	18	44.619	43	27.597.678	16
2016	96.425	20	48.246	42	27.821.860	16
2017	95.725	19	54.589	45	26.999.424	21
2018	86.387	17	44.015	28	19.806.750	8
2019	85.052	16	45.519	37	20.763.053	18
2020	77.406	14	45.239	29	19.452.770	8

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.08.2021)

Tablo 93 : Gaziantep İlinde Çekirdekli Sofralık Üzüm Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	116.970	8	86.303	35	77.165.035	17
2012	99.942	5	33.204	13	26.747.667	5
2013	102.942	5	84.956	27	63.046.295	19
2014	103.042	5	56.021	29	39.214.700	12
2015	102.345	5	72.953	22	45.122.781	8
2016	101.145	5	71.557	29	41.264.537	8
2017	100.746	5	81.494	38	40.306.492	20
2018	104.399	5	83.631	23	37.633.950	5
2019	101.083	5	77.461	34	35.333.088	13
2020	102.063	5	87.165	25	37.480.950	5

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.08.2021)

Tablo 94 : Kilis İlinde Çekirdekli Sofralık Üzüm Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	1.412	0	635	1	567.765	1
2012	7.405	2	2.813	4	2.266.028	3
2013	3.846	1	2.156	1	1.599.979	1
2014	3.769	1	1.243	1	870.100	1
2015	3.769	1	1.673	1	1.034.781	1
2016	3.769	1	1.655	1	954.383	1
2017	3.769	1	1.797	2	888.786	1
2018	3.905	1	1.681	2	756.450	1
2019	3.905	1	1.945	2	887.193	1
2020	3.842	1	2.240	2	963.200	1

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 02.08.2021)

Çekirdekli sofralık üzüm, Adıyaman ili meyve tarımında ekimi en çok yapılan meyve çeşitleri arasında yer almaktadır. Tablo 92, Tablo 93 ve Tablo 94 incelendiğinde son on yıllık zaman diliminde ekimi yapılan tarım arazisi miktarında Adıyaman ilinde %8, Kilis ilinde %172 artış olduğu görülürken, Gaziantep ilinde %13 azalış olduğu görülmektedir. Çekirdekli sofralık üzüm, yıllık ortalama Adıyaman ilinde 81.604 dekar, Gaziantep ilinde 103.468 dekar, Kilis ilinde 3.939 dekar alana ekimi yapılmaktadır. Çekirdekli sofralık üzümün birim alandaki verimliliğine bakıldığında bir dekarlık alanda Adıyaman ilinde 576 kg, Gaziantep ilinde 710 kg, Kilis ilinde 453 kg verim alınmaktadır. TRC1 tarım ekonomisine katkısı ise yıllık ortalama Adıyaman ilinde 28.871.572 dolar, Gaziantep ilinde 44.331.549 dolar, Kilis ilinde 1.078.867 dolar olmaktadır. Çekirdekli sofralık üzümün, Adıyaman ilinde ekim yapılan arazi miktarında artış olduğu görülse de tarım ekonomisine katkısının son on yıllık zaman diliminde giderek azalış gösterdiği görülmektedir. Adıyaman ilinde 2011 yılında 71.398 dekar alana ekimi yapılan çekirdekli sofralık üzümünden 38.417.553 dolar gelir sağlanırken, 2020 yılında 77.406 dekar alandan 19.452.770 dolar gelir elde edilmiştir. Çekirdekli sofralık üzüm ürününde birim alanda en çok verimin alındığı ve TRC1 tarım ekonomisine en çok katkı sağlayan ilin Gaziantep ili olduğu görülmektedir.

Tablo 95 : Adıyaman İlinde Badem Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	3.562	1	598	1	1.994.506	2
2012	3.883	1	669	1	2.025.583	2
2013	11.468	3	1.141	1	3.224.826	3
2014	17.249	4	1.237	1	4.441.955	3
2015	25.342	6	1.800	2	4.880.000	3
2016	39.975	8	3.576	3	10.155.840	6
2017	48.714	10	4.593	4	11.916.973	9
2018	58.430	11	11.747	8	28.119.381	11
2019	72.350	13	15.470	13	39.570.632	34
2020	78.215	14	18.323	12	40.991.169	16

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.08.2021)

Tablo 96 : Gaziantep İlinde Badem Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	2.951	0	683	0	2.278.006	1
2012	9.875	0	1.809	1	5.477.250	1
2013	10.404	1	1.778	1	5.025.189	2
2014	10.477	1	2.171	1	7.795.864	2
2015	10.518	1	3.881	1	10.521.822	2
2016	10.803	1	3.179	1	9.028.360	2
2017	10.347	0	3.067	1	7.957.622	4
2018	10.388	0	2.673	1	6.398.494	1
2019	10.477	0	3.369	1	8.617.547	3
2020	11.660	1	3.629	1	8.118.591	1

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.08.2021)

Tablo 97 : Kilis İlinde Badem Ürününün Son 10 Yıllık Durumu

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	Üretilen Miktar (TON)	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)	USD Getirisi	Meyve Ürünleri İçindeki Yüzdesi(%)
2011	1.721	0	159	0	530.312	1
2012	2.458	1	560	1	1.695.556	2
2013	11.129	2	2.920	2	8.252.842	6
2014	6.305	1	1.097	1	3.939.227	4
2015	2.795	1	952	1	2.580.978	2
2016	2.445	0	629	1	1.786.360	2
2017	2.348	0	545	1	1.414.054	2
2018	2.482	0	498	0	1.192.088	1
2019	2.482	0	321	0	821.084	1
2020	2.289	0	439	0	982.106	1

Kaynak: TÜİK 2021, (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>, E.T. : 12.08.2021)

Adıyaman ili meyve tarımında son on yıllık zaman diliminde en çok ekimi yapılan meyve çeşitlerinden biri de badem olduğu görülmektedir. Badem meyvesinin 2011 yılı ile 2020 yıllarının ekim yapılan tarım arazi miktarına bakıldığında Adıyaman ilinde %2.095, Gaziantep ilinde %295, Kilis ilinde %33 oranında artış olduğu görülmektedir. Tablo 95, Tablo 96 ve Tablo 97 incelendiğinde son on yıllık zaman diliminde yıllık ortalama Adıyaman ilinde 35.919 dekar, Gaziantep ilinde 9.790 dekar, Kilis ilinde 3.645 dekar alana badem ekimi yapıldığı görülmektedir. Badem ürününden TRC1 tarım ekonomisine katkıları son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ilinde %1955, Gaziantep ilinde %256, Kilis ilinde %85 oranında artış olduğu görülmektedir. Adıyaman ili badem ürününden yıllık ortalama 14.732.086 dolar, Gaziantep ile 7.121.875 dolar, Kilis ili 2.319.461 dolar gelir elde edildiği görülmektedir. Adıyaman ilinin badem ürününden TRC1 tarım ekonomisine katkısı, 2020 yılında 40.991.169 dolar olmuştur. Birim alanda badem ürününün verimliliği ise bir dekarlık alandan Adıyaman ilinde 165 kg, Gaziantep ilinde 168 kg, Kilis ilinde 223 kg olmaktadır. Adıyaman ilinin badem ürünündeki verimliliği Gaziantep ilinden düşük olsa da Gaziantep ilinde ekim yapılan alandan daha fazla ekim yapıldığı için Adıyaman ilinin TRC1 tarım ekonomisine katkısı daha fazla olmaktadır. Badem ürününde, TRC1 tarım ekonomisine en çok katkı sağlayan ilin Adıyaman ili olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Adıyaman ili ve TRC1 bölgesi iklim özellikleri ve toprak yapısı bakımından tarıma elverişli bölgelerdir. Her geçen gün artan nüfusu ile birlikte meydana gelen gıda ihtiyacı, tarımın önemini daha da arttırmaktadır. Gün geçtikçe gıda ihtiyacının artmasıyla sınırlı olan tarım alanlarının daha verimli bir şekilde kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir. Bundan dolayı her bölgenin toprak yapısına ve iklimine uygun olan tarım ürünlerinin tespit edilip bu tarım ürünlerinin yetiştirilmesi alanında uzmanlaşmalıdır.

Adıyaman ili sanayi için hammadde olarak kullanılan tarım ürünlerinin yetiştirilmesi için uygun şartlara sahiptir. Sanayide kullanılan tarım ürünleri Adıyaman ilinde üretildiği halde; yeteri kadar sanayi kuruluşu olmadığı için ilin ekonomisine istenilen düzeyde katkıda bulunamamaktadır. Adıyaman ilinde üretimi yapılan tarımsal sanayi ürünleri daha çok komşu illerdeki sanayi kuruluşlarında işlenmektedir. Tarımsal sanayinin Adıyaman'da gelişebilmesi için daha çok sanayi kuruluşları kurulmalı, tarımsal sanayi ile ilgili planlar yapılmalı ve tarımla ilgilenen insanların eğitimi sağlanmalıdır (Güven & Kaygın, 2015, s. 163).

Bu çalışmada Adıyaman ilinin 2011-2020 yılları arasında tarım sektöründeki bitkisel tarım ürünlerinin durumu analiz edilmiştir. Tarım sektörü geniş bir alana yayıldığı için çalışma bitkisel tarım ile sınırlandırılmıştır. Adıyaman ilinin 2011 ile 2020 yılları arasındaki bitkisel tarım alanındaki durumu TÜİK verileri kullanarak betimsel analizi gerçekleştirilmiştir. Bitkisel tarım; tahıl tarımı, sebze tarımı ve meyve tarımı olarak üç bölüm altında incelenmiştir. Adıyaman ili tarım ekonomisine en çok katkı sağlayan bitkisel tarım ürünleri tespit edilerek, bu ürünlerin 2011-2020 yılları arasında ekim yapılan arazi miktarları, üretim miktarı ve dolar bazlı getirilerindeki değişimleri incelenmiştir. Adıyaman ilinde bitkisel tarım alanında tarım ekonomisine en çok katkı sağlayan ürünlerin TRC1 bölgesindeki durumları 2011-2020 yılları arasında incelenmiştir. Bu ürünlerde, Adıyaman ilinin TRC1 tarım ekonomisindeki payı ve önemi belirtilmiştir. Ayrıca Adıyaman ilinde bitkisel tarım alanında 2011 ile 2020 yılları arasındaki zaman diliminde tahıl tarımı, sebze tarımı ve meyve tarımına ayrılan tarım arazi miktarları, dolar bazlı getirileri ve üretim miktarları incelenmiştir.

Adıyaman ilinde 2011 yılında 2.399.311 dekar alanda tarım yapılırken 2020 yılında bu alan %1 azalış göstererek 2.374.389 dekar alan olmuştur. Adıyaman ilinde son on yıllık zaman diliminde tahıl tarımından meyve tarımına geçiş olduğu görülmektedir. 2011 yılında Adıyaman tarım arazisinin %81'i olan 1.948.955 dekar alanda tahıl tarımı yapılırken, 2020 yılında Adıyaman tarım arazisinin %74'ü olan 1.760.001 dekar alanda tahıl tarımı yapıldığı görülmüştür. Meyve tarımında ise 2011 yılında 388.417 dekar alan ile Adıyaman tarım arazisinin %16'lık kısmında tarım yapılırken 2020 yılında 541.286 dekar ile Adıyaman tarım arazisinin %23'lük kısmında tarım yapılmaktadır. Sebze tarımı ise 2011 ile 2020 yılları arasında çok büyük bir değişim yaşamayıp Adıyaman tarım arazisindeki %2'lik payını korumuştur.

Son on yıllık zaman diliminde tarım sektörünün, Adıyaman ekonomisine katkısında azalma olduğu görülmüştür. Adıyaman ili, 2011 yılı tarım faaliyetlerinden elde edilen gelir 588.963.327 dolar olurken 2020 yılı tarım faaliyetlerinden elde edilen gelir %18 azalarak 482.755.690 dolar olarak gerçekleştiği görülmektedir. Son on yıllık zaman dilimindeki bu düşüş tahıl ve sebze tarımından elde edilen gelirin düşmesinden kaynaklanmaktadır. 2011 yılında Adıyaman ili tahıl tarımından 401.514.360 dolar ve sebze tarımından 62.079.053 dolar gelir elde edilirken 2020 yılında tahıl tarımı getirisinde %52 düşüş olup 193.600.958 dolar, sebze tarımı getirisinde %45 düşüş olup, 33.978.297 dolar gelir elde edilmiştir. Adıyaman ili tahıl ve sebze tarımındaki düşüş meyve tarımında gerçekleşmemiştir. Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili meyve tarımı getirisinde %104 artış yaşandığı görülmektedir. 2011 yılında Adıyaman meyve tarımında 125.369.914 dolar gelir elde edilirken 2020 yılında 255.176.436 dolar gelir elde edilmiştir. 2011 ile 2020 yılları arasında Adıyaman ili tarım ekonomisinde tahıl ve sebze tarımının payı giderek azalırken meyve tarımının payı giderek artmaktadır. Bu da son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili tarımında meyve tarımının giderek daha çok tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Adıyaman ilinin sektör bazlı GSYH değerleri, son on yıllık zaman diliminde tarımın Adıyaman ekonomisindeki payının giderek azaldığını göstermektedir. Adıyaman ilinde tarım sektörünün GSYH'deki payı 2010 yılında %18 iken 2019 yılında %14 olmuştur. Adıyaman ilinde tarım sektörünün 2010 yılındaki GSYH değeri 668.629.000 TL olurken 2019 yılındaki GSYH değeri 1.816.531.000 TL olmuştur. Tarım sektöründeki düşüş sanayi sektöründe de olduğu görülmektedir. 2010 yılında

sanayi sektörünün GSYH'deki payı %29 iken 2019 yılında %25'e düşmüştür. Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili GSYH'deki payını arttıran hizmetler sektörü olmuştur. 2010 yılında hizmetler sektörünün Adıyaman ilindeki GSYH'deki payı %53 iken, 2019 yılında %61'e yükselmiştir.

TRC1 bölgesi ve Türkiye'nin, 2011 ve 2020 yılları istihdam edilen kişi sayılarının faaliyet kollarına göre dağılımında, tarım sektörünün payının azaldığı gözlenmiştir. 2011 yılında TRC1 bölgesinde tarım sektörü, bölgedeki istihdamın %22'sini oluştururken, 2020 yılında bu oran %19'a düşmüştür. TRC1 bölgesinde görülen bu durumun Türkiye için de gerçekleştiği görülmektedir. 2011 yılında Türkiye'deki istihdamın %26'sını tarım sektörü oluştururken, 2020 yılında bu oran %18'e düşmüştür. 2011 ve 2020 yıllarına ait istihdam rakamları göz önüne alındığında TRC1 bölgesi ve Türkiye'de tarım sektörünün istihdamdaki payı giderek azalmaktadır.

Tahıl tarımında, Adıyaman ili TRC1 bölge ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. 2011 yılında TRC1 bölge ekonomisine tahıl tarımından 787.002.584 dolar gelir sağlanmıştır. Bölgede tarım faaliyetlerinden elde edilen bu gelirin %51'lik kısmı olan 401.514.360 doları Adıyaman tahıl tarımından sağlanmıştır. 2020 yılında TRC1 bölge ekonomisine tahıl tarımının katkısı azalmış olsa da, Adıyaman ilinin tahıl tarımında bölge ekonomisindeki payında artış olmuştur. 2020 yılında tahıl tarımından TRC1 bölge ekonomisine 337.169.712 dolar katkı sağlanmıştır. Tahıl tarımından TRC1 bölge ekonomisine yapılan bu katkının %57'lik kısmı olan 193.600.578 doları Adıyaman ilinde yapılan tahıl tarımından sağlanmaktadır.

Adıyaman ilinin TRC1 bölgesi içerisindeki tahıl hasılatı yapılan arazi miktarı payı son 10 yıl içerisinde değişim göstermediği halde tahıl hasılatı miktarının ton cinsinden yıllara göre gittikçe azaldığı gözlenmektedir.

TRC1 bölge ekonomisinde önemli bir yeri olan Adıyaman ili tahıl tarımında son on yıllık zaman diliminde en çok ekimi yapılan tahıl ürünleri; buğday (durum buğdayı hariç), arpa (diğer) ve işlenmemiş tütün olmaktadır. 2011 ile 2020 yılları arasında buğday, Adıyaman ilinde yıllık ortalama 748.757 dekar alana, arpa 478.929 dekar alana, işlenmemiş tütün 98.551 dekar alana ekimi yapılmıştır. Ekimi yapılan bu alanlardan yıllık ortalama buğdaydan 62.252.719 dolar, arpadan 40.225.060 dekar, işlenmemiş tütünden 36.952.374 dolar gelir elde edilmektedir. Bu ürünlerin bir dekarlık alandan getirileri ise buğdayda 81 dolar, arpada 85 dolar ve işlenmemiş tütünde 391 dolar

olmaktadır. Adıyaman ilinde son on yıllık zaman diliminde bu ürünlerin ekim alanları, birim alandaki getirilerine paralel olarak artış göstermiştir. 2011 ile 2020 yılları ekim alanları kıyaslandığında buğday ekim alanında %34 azalma görülürken, arpa ekim alanında %31, işlenmemiş tütün alanında %670 oranında artış olduğu görülmektedir. Adıyaman ili tahıl tarımında, son on yıllık zaman diliminde buğday gibi getirisi az olan tahıl ürünlerinden birim alanında getirisi daha fazla olan işlenmemiş tütün gibi tahıl ürünleri tercih edilmektedir.

Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili tahıl tarımında en çok tercih edilen tarım ürünlerinde TRC1 bölge ekonomisine en çok katkı sağlayan il Adıyaman ili olmaktadır. Buğday ürünü, Gaziantep ilinde birim alanda Adıyaman ve Kilis illerinden daha verimli olduğu görülse de Adıyaman ilinde daha çok alana ekimi yapıldığından bölge ekonomisine katkısı daha fazla olmaktadır. İşlenmemiş tütün ürününde Adıyaman ili, TRC1 bölgesinde önemli bir yere sahiptir. 2020 yılında işlenmemiş tütün ürününde, Kilis ilinden TRC1 bölge ekonomisine herhangi bir katkı gözlenmemişken, Gaziantep ilinden 3.071 dolar, Adıyaman ilinden 53.138.786 dolar katkının sağlandığı gözlenmiştir.

Adıyaman ili tahıl tarımında son on yıl içerisinde birim alanda en çok getiri sağlayan ürünler; patates, işlenmemiş tütün ve yonca (yeşil ot) olmaktadır. Bir dekarlık alanda yıllık ortalama patatesten 710 dolar, işlenmemiş tütününden 391 dolar, yonca (yeşil ot)'dan 296 dolar getiri sağlanmaktadır. Son on yıl içerisinde Adıyaman tahıl tarımında bu ürünlerden işlenmemiş tütün ekimi tercih edilirken, patates ve yonca ürünlerinin çok tercih edilmediği görülmektedir. Adıyaman ilinde yıllık ortalama 939 dekar alanda patates, 6.799 dekar alanda yonca ekimi yapılmaktadır. Patates ve yonca ekimine uygun iklim ve toprak yapısına ait tarım alanlarında daha çok ekim yapılarak Adıyaman ve TRC1 bölge ekonomisine daha çok katkı sağlanabilir.

Sebze tarımında, TRC1 bölge ekonomisine en çok katkı sağlayan il Gaziantep ili olmaktadır. Gaziantep ili sebze tarımında son on yıllık zaman diliminde TRC1 bölge ekonomisine yıllık ortalama 99.889.628 dolar katkı sağlamaktadır. Adıyaman ili, tahıl tarımında bölge ekonomisindeki yerini sebze tarımında Gaziantep iline kaptırmıştır. Adıyaman ilinin son on yıllık zaman diliminde TRC1 bölge ekonomisine katkısı giderek azalış göstermiştir. 2011 yılında Adıyaman ili sebze tarımından TRC1 bölge

ekonomisine 62.079.053 dolar katkı sağlanmışken, 2020 yılında bu katkı %45 azalış göstererek 33.978.297 dolar olmuştur.

Adıyaman ili sebze tarımında, 2011 ile 2020 yılları arasında en çok ekimi yapılan sebze ürünleri; karpuz, kuru sarımsak ve domates olmuştur. Adıyaman ilinde karpuz yıllık ortalama 23.570 dekar, kuru sarımsak yıllık ortalama 4.462 dekar, sofralık domates yıllık ortalama 5.294 dekar alana ekimi yapılmıştır. Ekimi yapılan bu alanlardan yıllık ortalama karpuzdan 11.318.118 dolar, kuru sarımsaktan 6.812.725 dolar ve sofralık domatesten 6.837.597 dolar gelir elde edilmektedir. Bu ürünlerin bir dekarlık alandan getirileri ise yıllık ortalama karpuzda 505 dolar, sofralık domateste 1.194 dolar ve kuru sarımsaktan 1.521 dolar olmaktadır. Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ilinde birim alanda kuru sarımsak ve sofralık domates daha fazla getiri sağladığı halde ekim alanlarında azalış olduğu görülmektedir. Karpuz ürününün ekim alanında ise artış olduğu görülmektedir. 2011 ile 2020 yılları ekim yapılan tarım arazi miktarları kıyaslandığında, Adıyaman ilinde karpuz ekimi yapılan alanlarda %294 artış görülürken; sofralık domates ekim yapılan alanlarda %66, kuru sarımsak ekim yapılan alanlarda %31 azalmanın olduğu görülmüştür.

Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili sebze tarımda en çok ekimi yapılan karpuz ve sofralık domates ürünlerinde, TRC1 bölge ekonomisine en çok katkı sağlayan il Adıyaman ili olmaktadır. Kuru sarımsak ürününde ise TRC1 bölge ekonomisine en çok katkı sağlayan il Gaziantep ili olduğu görülmektedir. TRC1 bölgesinde sofralık domates ürününde Kilis ili, kuru sarımsak ve karpuz ürünlerinde Gaziantep ili birim alanda daha fazla getiri sağlamaktadır. Adıyaman ili karpuz ve sofralık domates ürünlerinde birim alanda getiri bakımından TRC1 bölgesinin gerisinde kalmış olsa da bölgede daha fazla alana ekim yapıldığı için bölge ekonomisine daha çok katkı sağlamaktadır.

Adıyaman ili sebze tarımında bir dekarlık alanda en çok getiri sağlayan ürünler; kuru sarımsak, maydanoz ve sofralık domates olmaktadır. Son on yıllık zaman diliminde sebze tarımında kuru sarımsak ve sofralık domates ürünleri Adıyaman ilinde ekimi en çok yapılan ürünler arasında yer almaktadır. Maydanoz ise birim alanda getirisi yüksek olsa da Adıyaman sebze tarımında yıllık ortalama 288 dekar alana ekimi yapıldığı görülmektedir. Son on yıllık zamanda Adıyaman ilinde maydanoz ekim alanı giderek azalmaktadır. Adıyaman ilinde iklim koşullarının ve toprak yapısının uygun

olduğu tarım arazilerinde birim alanda getirisi daha yüksek olan maydanoz gibi ürünler tercih edilmesi durumunda Adıyaman ilinin TRC1 bölge ekonomisine katkısı daha fazla olacaktır.

TRC1 bölge ekonomisine meyve tarımında en çok katkı sağlayan il, sebze tarımında olduğu gibi Gaziantep ili olmaktadır. Son on yıllık zaman diliminde meyve tarımında Gaziantep ili TRC1 bölge ekonomisine yıllık ortalama 466.809.834 dolar katkı sağlamaktadır. Adıyaman ili meyve tarımında, TRC1 bölge ekonomisine katkısı giderek artış göstermiştir. 2011 yılında Adıyaman ili meyve tarımında bölge ekonomisine 125.369.914 dolar katkı sağlarken, 2020 yılında bu katkının % 104 oranında artarak 255.176.436 dolara ulaştığı belirlenmiştir.

Son on yıllık zaman diliminde Adıyaman ili meyve tarımında en çok ekimi yapılan tarım ürünleri; şam fıstığı (antep fıstığı), çekirdekli sofralık üzüm ve badem olmaktadır. Adıyaman ilinde antep fıstığı yıllık ortalama 255.908 dekar, çekirdekli sofralık üzüm 81.604 dekar, badem 35.919 dekar alana ekimi yapılmaktadır. Ekimi yapılan bu alanlardan yıllık ortalama antep fıstığından 80.339.332 dolar, çekirdekli sofralık üzümünden 28.871.572 dolar, bademden 14.732.086 dolar gelir elde edilmektedir. Bu ürünlerin bir dekarlık alandan getirileri ise yıllık ortalama antep fıstığında 311 dolar, çekirdekli sofralık üzümde 362 dolar, bademde 386 dolar olmaktadır. Son on yıllık zaman diliminde bu ürünlerin ekim alanları Adıyaman ilinde giderek artış göstermiştir. 2011 ile 2020 yıllarının ekim alanları kıyaslandığında antep fıstığı ekim alanında % 14, çekirdekli sofralık üzüm ekim alanında %8, badem ekim alanında %2095 oranında artış olmuştur. Adıyaman ili meyve tarımında antep fıstığının meyve ekimi yapılan arazi miktarındaki payı %62'den %51'lere düşerken, bademin payı %1'den %14'lere yükselmiştir. Bu da Adıyaman ilinin son on yıllık zaman diliminde meyve tarımında badem gibi birim alanda getirisi daha çok olan ürünleri tercih ettiğini göstermektedir.

TRC1 bölge ekonomisine son on yıllık zaman diliminde antep fıstığı ve çekirdekli sofralık üzümde en çok katkı yapan il Gaziantep ili olurken, bademde Adıyaman ili olmaktadır. Bölge ekonomisine Gaziantep ili antep fıstığından yıllık ortalama 290.626.828 dolar, çekirdekli sofralık üzümünden yıllık ortalama 44.331.549 dolar katkı sağlarken; Adıyaman ili bademden yıllık ortalama 14.732.086 dolar katkı sağlamaktadır. TRC1 bölge ekonomisine antep fıstığında Adıyaman ili, çekirdekli sofralık üzüm ve bademde Gaziantep ili birim alanda daha fazla getiri sağlamaktadır.

Antep fıstığında, Adıyaman ili birim alanda daha çok getiri sağlarken, bölge ekonomisine katkısında Gaziantep ilinden geri kaldığı görülmektedir. Bunun sebebi de Gaziantep ilinde daha çok tarım arazisine ekimi yapılmış olmasındandır. Buna benzer durumun badem için de geçerli olduğu görülmektedir.

Adıyaman ili meyve tarımında bir dekarlık alanda en çok getiri sağlayan ürünler; dut, ceviz ve badem olmaktadır. Badem ürünü, Adıyaman ilinde en çok ekimi yapılan meyve ürünleri arasında yer almaktadır. Dut ve ceviz ürünleri ise birim alanda getirisi yüksek ürünler olmasına rağmen Adıyaman ilinde çok fazla alanda ekiminin yapılmadığı görülmektedir. Ceviz, Adıyaman ilinde yıllık ortalama 14.051 dekar, dut ise yıllık ortalama 1.415 dekar alana ekim yapılmaktadır. Adıyaman ilinde iklim koşullarının ve toprak yapısının uygun olduğu tarım arazilerinde birim alanda getirisi daha yüksek olan ceviz ve dut gibi ürünlerin tercih edilmesi durumunda Adıyaman ilinin TRC1 bölge ekonomisine katkısının daha fazla olacağı beklenir.

Adıyaman ili, TRC1 bölge tarım ekonomisine en çok katkıyı tahıl tarımında gerçekleştirmektedir. Son on yıllık zaman diliminde TRC1 bölgesinde gerçekleştirilen tahıl tarım getirisinin yarısından fazlası olan %54'lük kısmı Adıyaman ilinden sağlanmıştır. Adıyaman ili bölgenin sebze tarımının %25'ini, meyve tarımının ise %23'lük kısmını karşılamaktadır. Adıyaman ilinin TRC1 bölgesinin bitkisel tarım getirisindeki payı ise yaklaşık olarak %34 civarında olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Birinci, A., & Keskin, A. (2000). Tarım Ekonomisi Bölümünün Gelişme Süreci Ve Doğu Anadolu Bölgesine Yönelik Çalışmalar . Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Dergisi, 23-35.
- Adıyaman İl Özel İdaresi. (2019). 2020-2024 Stratejik Planı. Adıyaman.
- Adıyaman Tarım İl Müdürlüğü, & Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. (2004). Adıyaman Tarım Master Planı. Adıyaman.
- Aydın Eryılmaz, G., & Kılıç, O. (2018). Türkiye’de Sürdürülebilir Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları . KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi, 624-631.
- Aytekin, B. (2009). Adıyaman İlinin Kalkınmasında Öncü Sektörler ve Yerel Dinamikler. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Aytekin, D. Ö. (2018). Emek Yoğun Sanayileşmenin (Eys) Sürdürülebilirliği Sorunu: Adıyaman İli Örneği. International Journal of Academic Value Studies (Javstudies), 372-378.
- Bakırcı, M. (2013). Adıyaman’da İmalat Sanayinin Gelişimi ve Yapısı. Türk Coğrafya Dergisi, 45-58.
- Başaran, B., Tengiz, Z. M., & Oraman, Y. (2019). Ziraat Fakültesi Öğrencilerinin Tarımın Geleceğine Yönelik Bakış Açıları : Tekirdağ İli Örneği. International Conference On Eurasian Economies .
- Bayar, R. (2018). Arazi Kullanımı Açısından Türkiye’de Tarım Alanlarının Değişimi . Coğrafi Bilimler Dergisi, 187-200.
- Bayraç, H., & Doğan, E. (2016). Türkiye’de İklim Değişikliğinin Tarım Sektörü Üzerine Etkileri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİbf Dergisi, 23-48.
- Birişik, N., Aslan, R., Karaat, F. E., & Tohumcu, E. (2020). Adıyaman İli Çiftçilerinin Sosyal, Ekonomik ve Organik Tarım Eğilimlerinin Belirlenmesi. ADYÜTAYAM, 23-35.
- Cebe, A. (2016). Adıyaman İlinin Turizm Coğrafyası. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cinemre, P. A., & Kılıç, D. (2015). Tarım Ekonomisi. Samsun: Ders Kitabı.
- Çil, D. (2015). Kırsal Kalkınma Politikalarının Adıyaman Kırsalına Olan Etkisinin Tütün Tarımı Üzerinden Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dede, O. M. (2020). Türkiye Düzey-2 Bölgelerinde Tarım Alanlarının Yerleşim Katsayısı Metodu ile Değerlendirilmesi. TEAD, 36-48.

DENGİZ, O., & SARIOĞLU, F. E. (2011). Samsun İlinin Potansiyel Tarım Alanlarının Genel Dağılımları ve Toprak Etüd ve Haritalama Çalışmalarının Önemi. Anadolu Tarım Bilim Dergisi, 241-250.

Doğan, Z., Arslan, S., & Berkman, A. N. (2015). Türkiye’de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları:Tarihsel Bir Bakış. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 29-41.

Güreşçi, Y. E. (2014). Tarım Ekonomisi Bilimi Açısından Köyden Kente Göç. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (s. 354-357). Samsun : Ahi Evran Üniv. İ.İ.B.F. Kırşehir.

Güven, D., & Kaygın, D. (2015). Adıyaman İli Swot Analizi. İstanbul: Siyahinciakademi.

İnan, P. D. (2014). Dünya’da Tarım Ekonomisi Eğitiminin Gelişimi Işığında Türkiye’de Tarım Ekonomisi Eğitiminin Geleceği. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, (s. 507-519). Samsun.

İpek Yolu Kalkınma Ajansı. (2015). TRC1 Gaziantep-Adıyaman-Kilis Bölge Planı 2014-2023.

Işık, H. B., Kılınç, E. C., & Bilgin, O. (2015). Tarım Kredilerinin Tarımsal Üretim Üzerindeki Etkisi. EY International Congress on Economics II "Growth, Inequality and Poverty", 1-13.

Kalkancı, N., & Şimşek, T. (2020). Gaziantep Topraklarının Verimlilik Durumları. Antep Fıstığı Araştırma Dergisi(8), 8.

Kalkınma İçin Ortak Akıl. (2019). Adıyaman Kalkınma Stratejisi ve Eylem Planı. Adıyaman.

Karaer, F., & Gürlük, S. (2003). Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarım-Çevre-Ekonomi Etkileşimi. Doğu Üniversitesi Dergisi, 197-206.

Kılavuz, E., & Erdem, İ. (2019). Dünyada Tarım 4.0 Uygulamaları ve Türk Tarımının Dönüşümü. Social Sciences, 133-157.

Kılıç, T. (2020). Cumhuriyet Dönemi Tarım Ekonomisi Ve 24 Ocak Kararları Sonrası Türk Tarımı. Balıkesir : Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öncebe, Ş. (2018). Adıyaman İli Gölbaşı İlçesinin Sosyo-Ekonomik Sorunlarının Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Özbekmezci, Ş., & Sahil, S. (2004). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal, Ekonomik Ve Barınma Sorunlarının Analizi. Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der., 261-274.

Rehber, P., & İnan, P. (2000). Tarım Ekonomisi Eğitimi ve Mesleğinin Geleceği. IV. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, (s. 1-11). Tekirdağ.

TURHAN, Ş. (2005). Tarımda Sürdürülebilirlik ve Organik Tarım. Tarım Ekonomisi Dergisi, 13-24.

Ukav, İ. (2014). Adıyaman İlinde Kırsal Turizm Potansiyeli ve Geliştirme Fırsatları. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi , 15-33.

Ukav, İ. (2018). Adıyaman İlinde Üretimi Yapılan Bazı Sebzelerin Üretim Maliyetleri ve Kârlılıkları Üzerine Bir Araştırma. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 1285-1289.

YAVUZ, P. D. (2005). Türkiye'de Tarım. Erzurum: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı.